

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
МІЖФРАКЦІЙНЕ ДЕПУТАТСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ

«За духовність, моральність та здоров'я України»

Рада молодих вчених при Міністерстві науки і освіти України

Всеукраїнський круглий стіл
«Освіта і наука: формування особистості
на основі християнських цінностей»

22 грудня 2015 р., м.Київ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу Міжфракційного
депутатського об'єднання**

«За духовність, моральність та здоров'я України» заборонено

УДК: 37.015.311

ББК: Ч481.3

Освіта і наука: формування особистості на основі християнських цінностей:
Всеукр.круглий стіл (Київ 22 грудня 2015 р.): тез доп./відп. ред. Романенко О.А.
К.: Київ: Міжфракційне депутатське об'єднання «За духовність, моральність та
здоров'я України».

У збірнику подані тези доповідей за матеріалами Всеукраїнського круглого
столу «Освіта і наука: формування особистості на основі християнських цінностей»,
в яких розглядаються актуальні питання формування середовища вчених-християн
різних наукових спеціальностей для впливу на сучасне соціально-політичне
становище в Україні, обговорення проблем формування особистості на основі
християнських цінностей в Україні та вироблення пропозиції щодо шляхів їх
вирішення.

Матеріали представлені у авторській редакції. Відповідальність за зміст
матеріалів несуть автори.

Редакційна колегія: Унгурян П.А., Романенко О.А., Буковинський А.Й., Лаба Р.О.,
Хромець В.Л., Малець А.В.

Комп'ютерна верстка: Лещик Н.В, Зикова Т.В.

ЗМІСТ

Александрова О. С. Вплив християнських цінностей в освіті й вихованні на формування культури примирення в сучасній Україні.....	6
Аташкаде Р. В. Роль християнства цінностей в процесі подолання українського суспільства.....	8
Білаш О. В. (Архімандрит Євфросин) Формування і реалізація професійних та духовних засад у сучасній вищій освіті України	12
Білевич С. В. Поширення язичницької культури через зміст трудового навчання в школі, як фактор формування антихристиянських вірувань у молодого покоління...14	
Бойко А. А. Засоби масової інформації як фактор формування пріоритетів українського суспільства	16
Волковський В. П. Бути християнином у постмодерному та інформаційному суспільстві: виклики і перспективи для виховання особистості християнина.....	18
Гренишен А. М. Еволюції і поширення християнських цінностей в українській системі освіти.....	20
Гусак П. Р. Викладання наукової ембріології людини як підстави для законодавчого захисту життя людини від моменту зачаття	22
Гусаков І. М. Роль християнства у сучасних суспільних процесах	25
Дмитрик Т.М. Віра, наука, освіта. Українське Християнське Академічне Товариство - місце зустрічі християн-науковців	26
Дуда Н.М. Формування моральних засад та цінностей особистості в процесі вивчення курсу «Релігієзнавство».....	28
Д'яченко І. М. Любов до життя» - генеральна цінність слов'яно-української гуманістичної традиції - в контексті епохальних змін людини.....	30
Жуковський В. М. Актуальні проблеми викладання предметів духовно-морального спрямування у вітчизняній системі освіти	35
Злидник Ю. Р. Аксіологічні компоненти модернізації соціально- економічного розвитку України	37
Кіслова Л. Ю. Цінності сім'ї	39
Кочура Н. М. Духовність як шлях до рівноваги в українському суспільстві: проблеми і рішення	42
Кращенко Ю. П. Тенденції змін православних ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді.....	45
Лаба Р. О. (отець Роман Лаба) Християнська культура як рушійна сила формування українського суспільства.....	50
Лебедєв В. С. Заснування релігійними організаціями світських вищих навчальних закладів: проблеми та перспективи.....	53
Львова О. Л. Людина та її природні права: християнські стандарти та сучасні світові реалії	56

Лященко В. Ю. Досвід екстернату: переважне право батьків на виховання своїх дітей перед усіма іншими особами.....	59
Мандзій Л. Роль капелана у навчально-виховному процесі.....	63
Марко В. Ю. Конфесійні школи - важлива ознака демократизації освітньої сфери України	65
Москальова Л. Ю. Виховання студентської молоді на засадах християнської моральності: досвід і перспективи.....	67
Огірко О. В. Виховання студентської молоді засобами християнської етики.....	69
Оліферчук В. П. Освіта задля змін. Розвиток духовної компетентності як основа для гармонійного росту особистості.....	71
Ольховський В. С. Про повну неспроможність “наукового атеїзму”.....	73
Павлюк А. М. Взаємодія науки і релігії	75
Панич О. І. Цінність євангельського досвіду для сучасної України.....	76
Петренюк Д.А. Вплив пропаганди гомосексуалізму на формування моральних цінностей української молоді	79
Погребной В. В. (Єпископ Веніамін) Сучасна деструкція соціуму: молодіжна уразливість.....	82
Решетніков Ю. Є. Досвід діяльності Громадської ради з питань співпраці з Церквами та релігійними організаціями при Міністерстві освіти і науки України у сприянні формуванню особистості на основі християнських цінностей.....	84
Рибалка Л. Д. Час прожитися духом любові й терпіння (до проблем викладання курсів духовно-морального спрямування в загальноосвітніх навчальних закладах Донецької області).....	86
Савченко П. П. Стан сучасної науки. Основні формули вирішення проблем.....	91
Сохань Г. С. Необхідність популяризації християнських цінностей у суспільстві...98	
Стебельська О. С. Особистість в науково-освітній діяльності: проблеми та шляхи вирішення	100
Степаненко І. В. Нові виклики духовності і відповіді постсекулярного суспільства.....	106
Терешкевич Г. Т. (с. Діогена) Формування особистості студентів як майбутніх фахівців лікарської та фармацевтичної справи у контексті персоналістичної біоетики та християнської етики	109
Убогов С. Г. Роль християнських цінностей у формуванні особистості працівника охорони здоров'я»	111
Фазан В.В. Християнство- основа формування та розвитку особистості і суспільства.....	113
Чуркіна, В.Г., Косенко К.О. Моральний закон і віра, як складник професійної	

етики вчителя	115
Штанько Л.О., Понятовський Ф.К. Інтеграція християнських принципів в освітній процес.....	120

Александрова Олена Станіславівна
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії Інституту суспільства
Київський університет імені Бориса Грінченка

ВПЛИВ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ В ОСВІТІ Й ВИХОВАННІ НА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРИМИРЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Київський університет імені Бориса Грінченка, завідувач кафедри філософії

Криза в українському суспільстві, а також сучасний стан освіти й виховання, все в більшій мірі **актуалізує необхідність** звернення до історичної практики формування духовності особистості на засадах християнських цінностей, як ядра національної свідомості, що непідвладне часу. Християнська мораль орієнтована на внутрішній світ людини, на побудову цілісної особистості на засадах вічних цінностей життя, таких як віра, надія, любов, істина, добро, краса, скромність, великодушність, чесність, щирість, гідність, милосердя, свобода, справедливість, відповідальність. Християнські цінності, що непідвладні соціально-політичному впливу, є основою формування громадянської злагоди для вирішення соціальних протиріч і конфліктів в сучасному українському суспільстві.

В наявній практиці людства найбільш вдалими засобами, за допомогою яких можливе досягнення внутрішньоособистісної гармонії і злагодженої взаємодії у суспільстві є саме засоби навчання, виховання і просвітництва, бо розвинуті духовно особистості мають більше шансів почути один одного в процесі діалогу двох рівних «Я». В контексті реалій українського сьогодення це вимальовує потенційні стратегії формування культури примирення. Однією з таких стратегій є застосування історії та історичного знання як інструменту побудови майбутнього. **Метою такої стратегії** є виведення історії з поля чинників розбрату та ненависті в Україні та просування того типу історичної свідомості, який базується на цінності людського життя, права та єдності в різноманітності, на що й орієнтується християнська мораль. Для реалізації цієї мети необхідно вирішити такі поетапні **завдання**.

Перший етап. Україна знаходиться у реальному та страшному військовому конфлікті, отже роль інтелектуальної еліти вбачається в тому, щоб не дозволити підтримувати додаткові лінії розмежування всередині суспільства, бо це віддаляє можливість розбудови нового суспільства. Необхідним є пошук шляху формування такого бачення історії, яке не викликало б бажання хапатись за зброю. Знаходження історичної правди для цього необхідно, але недостатньо. Для цього потрібно почати ставити минулому такі питання, які допоможуть не загубитись на шляху реалізації європейського вибору України. З урахуванням досвіду, що існує в різних країнах світу, слід розглянути як успішні, так і неуспішні проекти подолання історичної

травми, перевірити існуючі моделі лікування історичної свідомості.

Другий етап передбачає опрацювання курсу регіональної історії, спрямованого на бачення «екзистенціальної спільності» з людьми минулого, що не залежить від їхньої етнічної, мовної, релігійної приналежності. Важливість формування такого фокусу історії вбачається в актуалізації історичної ролі регіону як точки, через яку налагоджуються мости між принципово різними культурними та політичними просторами. В такому контексті створення експериментального курсу регіональної історії буде доповнювати загальний курс вітчизняної історії. Бачення себе у дзеркалі історичного досвіду інших регіонів, можливість захопитися саме різнобарвністю досвіду (що принципово відрізняється від вивчення курсу етнографії), можливість не оминати болісного досвіду – це є шляхом формування історичної свідомості, притаманній громадянському суспільству, а не будь-якій формі авторитарного режиму з логікою пошуку ворога.

Підсумовуючи зазначимо, що *подальший третій етап* буде ймовірним у випадку виникнення порозуміння серед інтелігенції з приводу перших двох етапів. Тоді стане можливим планування подальшої академічної та освітньої діяльності, опрацювання планів реорганізації комеморативних просторів, планування можливого створення Комісії правди та примирення в Україні.

Аташкаде Руслана Вадимівна
кандидат філософських наук
доцент кафедри соціології та гуманітарних дисциплін
Державний університет телекомунікацій

РОЛЬ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ В ПРОЦЕСІ ПОДОЛАННЯ АНОМІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

В сучасному українському суспільстві відбуваються різносторонні структурні зміни, які стосуються, як функціонування соціальних інститутів та спільнот, так і традиційних важелів впливу на особистість. Однак, для сьогодення характерний стан відсутності чи недостатньої ясності загальнозначущих норм поведінки або ж їх цинічне ігнорування. Це свого роду стан ціннісно-нормативного вакууму, який характерний для кризових та трансформаційних періодів розвитку суспільства. Аномія супроводжує процес девальвації попередніх моральних і ціннісних підвалин. Старі цінності відкинуті, а нові – ще не утвердилися, в результаті чого виникає ситуація, коли дозволяється збагачуватись за будь-яку ціну, коли мета виправдовує засоби. Тобто, завжди існує розбіжність між бажаннями та можливостями їх задоволення, яка при аномії веде до суспільних диспропорцій. Економічна, наукова і технологічна підсистеми стали провідними в сучасному суспільстві, оскільки вони ініціюють важливі інновації. Як зазначає німецький вчений Г.Бехманн, «функціональна диференціація, з соціальної точки зору, приводить до структурно заданого перевиробництва можливостей, з чого випливає, наприклад, збільшення шансів, але також і примус до вибору, високий ступінь неймовірності та ризикованість для будь-якого типу прийняття рішень в процесі цього вибору і принципово відкрите майбутнє». [1, 39]

Нові умови сучасного споживацького життя вимагають, звичайно, нової організації, однак соціальні перетворення відбулися настільки швидко, що конфліктуючі інтереси ще не мали часу прийти до стану рівноваги.

«Нарцисизм, гедонізм, симуляція та апатія – головні атрибути соціуму сучасного типу, які постають похідними від універсальної ціннісної установки – споживання. Саме культ споживання та споживацька поведінка підживлюють нарцисизм, породжують симуляцію культури, отже сприяють «замиренню» соціально значущих пристрастей». [3, 320]

Саме тому емоційна байдужість або «анемія почуттів» постають не менш небезпечними для функціонування та відтворення соціальної культури, поряд із деструктивністю. [3, 320]

Все, що порушує стабільність, призводить до неоднорідності, нестійкості соціальних зв'язків, руйнування колективної свідомості (криза, події на сході України тощо), породжує порушення громадського порядку, дезорганізує людей, і як

результат – аномія індивідуальної та колективної свідомості.

При досить різкій зміні суспільних ідеалів і моралі певні соціальні групи перестають відчувати свою причетність до даного суспільства, відбувається їх відчуження, нові соціальні норми і цінності відкидаються членами цих груп, а замість конвенціональних засобів досягнення індивідуальних або суспільних цілей висуваються власні. Отже, аномія – це відсутність чіткої системи соціальних норм, руйнування єдності культури, внаслідок чого життєвий досвід людей перестає відповідати ідеальним суспільним нормам.

Соціальна аномія знижує ефективність управління, дієвість соціальних інститутів і організацій. В сучасному суспільстві помітна частина його членів, знаючи про існування зобов'язуючих норм, ставиться до них негативно або байдуже.

Поняття аномії характеризує стан суспільства, при якому наступають «дезінтеграція і розпад системи норм, які гарантують громадський порядок» [2, 286]. Соціальна аномія свідчить про те, що норми поведінки серйозно порушені і ослаблені. Вона викликає такий психологічний стан особистості, який характеризується почуттям втрати орієнтації в житті, що виникає, коли людина опиняється перед необхідністю виконання норм, які суперечать одна одній. «Колишня ієрархія порушена, а нова не може відразу встановитися. Поки соціальні сили, надані самим собі, не прийдуть в стан рівноваги, відносна цінність їх не піддається обліку і, отже, на деякий час всяка регламентація виявляється неспроможною». [2, 287]

Люди соціально дезорієнтовані, переживають почуття тривоги, ізолюваності від суспільства. Це закономірно веде до девіантної поведінки, маргінальності, злочинності та інших асоціальних явищ.

Необхідною умовою виникнення аномії є протиріччя між двома рядами соціально породжуваних явищ (перший - потреби й інтереси, другий - можливості їх задоволення). Тобто, аномія в сучасному суспільстві набуває значних масштабів тоді, коли система культурних цінностей звеличує певні символи успіху, спільні для населення в цілому, в той час як соціальна структура суспільства жорстко обмежує або повністю усуває доступ до апробованих засобів оволодіння цими символами для більшої частини того самого населення. Це призводить до пошуків шляхів для втечі з культурно обумовленої ситуації, до незаконних спроб оволодіти домінуючими цінностями.

Що стосується сучасного українського суспільства, то воно, перебуваючи в умовах трансформації, так само як і інші в подібних ситуаціях, не може не відчувати, як уже зазначалося, дисфункціональної напруги. І український соціум сьогодні, зрозуміло, також орієнтований на якісь загальні споживчі стандарти, які властиві будь-якому іншому товариству, заснованому на ринкових механізмах. Ступінь свободи особистості зростає, відсутні тверді життєві цілі, норми і взірці поведінки.

Це ставить багатьох в непевне соціальне становище, позбавляє колективної солідарності, відчуття єдності з конкретною групою і суспільством. Звідси – зростання злочинності, порушень правил поведінки і норм моралі. В умовах кризи відбувається падіння добробуту, яке призводить до раптових змін, деякі індивіди опиняються в іншому становищі, аніж вони знаходилися до цього. Ця ситуація вимагає, щоб вони переглянули свої вимоги до життя, моральні настанови, в яких були виховані, про те суспільство наразі не може схилити їх до нового способу життя, до якого вони не звичні. Таким чином виходить, що вони виявляються непристосованими до умов, у яких зненацька опинилися, і навіть сама перспектива життя в таких умовах видається їм нестерпною, звідси – аномія.

В умовах перехідного етапу особистість зіштовхується з цілим рядом проблем. І перш за все це проблема втрати соціальної ідентичності. На фоні бурхливих соціальних змін втрачаються ті основні стандарти, спираючись на які, особистість могла б отримати відчуття власної ідентичності з окремою соціальною системою. Що стосується українського соціуму, то для нього характерний розвиток аномічних процесів, що неминуче викликає певний соціальний хаос, коли люди своєю поведінкою порушують та ігнорують суспільні інтереси та права інших.

Звичайно, християнська система цінностей зберігає своє значення і в наш час. Щоправда духовні цінності християнства знаходяться в ситуації одночасно конфлікту та діалогу з сучасними цінностями. У суперечці з постмодерною культурою християнство перебуває в ситуації, де панують плуралізм, антисцієнтизм, ірраціоналізм, адогматизм та тотальний деконструктивізм.

Функціями християнських цінностей є конститууюча, орієнтаційна та нормотворча. З'ясовуючи, що є добро, прекрасне, істина, справедливість тощо, цінності конституують сенс людського життя, утворюють його духовну основу.

У Посланні святого апостола Павла до Коринфян ми читаємо: “Коли я говорю мовами людськими й ангельськими, а любові не маю, – то став я як мідь, що дзвенить, або кімвал, що бринить. І коли маю дар пророцтва, і знаю всі таємниці, і маю всяке пізнання і всю віру, так що гори можу переставляти, а любові не маю, – то я ніщо! І коли я роздам усе своє добро і віддам тіло моє на спалення, а любові не маю, то нема мені з того ніякої користі. Любов довготерпить, милосердствує, любов не заздрить, любов не вихваляється, не пишається, не безчинствує, не шукає свого, не гнівається, не замишляє зла, не радіє з неправди, а радіє істині; усе покриває, всьому йме віру, всього сподівається, все терпить! Любов ніколи не минає!... Нині ж перебувають ці три: віра, надія, любов; але більша з них любов” (І Кор. 13, 1–13).

Саме звернення до християнських моральних цінностей як найбільш стійких, універсальних, не підвладних політичній та ідеологічній кон'юктурі допоможе подолати аномічні тенденції українського суспільства сьогодні. Наше суспільство поступово підходить до визнання й опанування етичних основ християнства, від

яких воно було штучно відлучене протягом багатьох десятиліть і до яких у більшості людей навіть було сформовано різко негативне ставлення.

Християнська мораль, що є фундаментом загальнолюдських та національних життєвих цінностей, спрямована не на зовнішність особистості, а на її внутрішній світ. Розбудова, плекання внутрішньої людини – ось у чому суть духовного вдосконалення. А ідеалом досконалості є ціннісні засади християнства, закріплені в універсальних вічних цінностях життя: Істина, Добро, Краса. У християнстві завжди існує морально-категоріальний імператив, що орієнтує на внутрішнє творення, вдосконалення душі, сприяє вихованню стійких моральних рис і переконань.

Виховання духовно-морального потенціалу сучасної молоді на засадах християнських моральних цінностей – досить складний процес, адже рівень свідомості в кожного різний. Дається взнаки й наявність певного життєвого досвіду. Сучасний навчальний заклад покликаний бути таким осередком, де здійснюється не лише професійне зростання, а й поступове сходження людини до духовних висот. Тому потрібен і педагог, який іде новими шляхами, несе новизну, який сприятиме формуванню міцного духовного стержня й майбутній реалізації на засадах Істини, Добра, Краси. Це шлях, на якому тісно переплітаються наукова думка та духовний досвід людства, справжнім уособленням якого є християнські цінності.

Література:

1. Бехман Г. Современное общество как общество риска [Текст] / Бехман, Г. // Вопр. философии. - 2007. - №1.- С.26-46.
2. Дюркгейм Е. Про поділ суспільної праці. – М., 1996. – 370 с.
3. Сайтарли, І. А. Занепад афективної культури у суспільстві споживання [Текст] / І. А. Сайтарли // Гілея: науковий вісник: зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, УАН; голов. ред. В. М. Вашкевич. - К., 2011. - Вип.43. - С. 316-324.

Архімандрит Євфросин
(Білаш Олександр Володимирович)
доктор теології, кандидат юридичних наук
доцент кафедри міжнародного права,
директор Науково-дослідного інституту
державно-конфесійного права та державно-церковних відносин,
заступник декана юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ТА ДУХОВНИХ ЗАСАД У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Розвиток української державності на всіх її історичних етапах, формування відповідального громадянського суспільства нерозривно пов'язані з духовністю як першооснови та духовними цінностями християнського цивілізаційного простору. Останні роки наше суспільство все більше згадує про такі поняття, як цінності європейської цивілізації, християнська етика і культура, традиції і віра, а український народ як ніколи вирізняється здатністю до співчуття та милосердя. Зазначимо, що економічна і політична ситуація в країні є вкрай складними і незважаючи на досить складне матеріальне становище вітчизняної освіти і науки, це саме та сфера життєдіяльності суспільства, яка має найбільший вплив на молодь та студентство. Саме вищі навчальні заклади покликані формувати майбутню еліту нації, передаючи знання, розвиваючи їх та знаходячи нові шляхи для вдосконалення суспільства в цілому та кожної особистості окремо. Звичайно, ж не треба забувати про сім'ю, середню освіту, чинники навколишнього світу і церкви, діяльність яких є не завжди достатньо активною у цій сфері.

Шляхи вирішення проблеми. Говорячи про вищу освіту і науку в Україні, хочеться нагадати, що багато залежить від кожного з нас особисто. Від наших ідей до реальних пропозицій і втілення їх в життя, всього лише декілька кроків. І, головне, у цьому – наше бажання змінити світ і суспільство на краще, залишити прийдешнім поколінням більше, ніж залишили нам батьки та бути впевненими, що наші діти розвинули свої таланти та використають їх на благо своїй душі, народу та славу Божу.

Реалії сьогодення потребують нових підходів та вироблення нової методики підготовки високоосвіченого фахівця. Впевнений, що кожний з нас був радий, якщо б цей фахівець був і високоморальною, духовною особистістю. Державні навчальні заклади не повинні перебирати на себе, або виконувати функції, що властиві церквам та релігійним організаціям. Але, водночас, вищі можуть значно допомогти розвинути духовність у молодій людини, для цього лише треба звернути увагу на специфіку класичної європейської освіти, про яку ми так багато розмовляємо

останнім часом.

Проголошена автономія українських вишів дозволяє значно розширити спектр вивчення дисциплін так чи інакше пов'язаних зі сферою духовності та релігії, у тому числі і міждисциплінарних. Серед таких навчальних дисциплін – державно-конфесійне право, як галузь державного публічного права; психологія і соціологія релігії та інші. Якщо в Європі нікого не дивують магістерські програми юридичних факультетів зі спеціальності «Канонічне право», яке за своїм змістом та наповненням є внутрішньоцерковним правом церкви (наприклад, Віденський університет), то чому б нам не спробувати, хоча б дати основні поняття взаємодії та співіснування суспільства та релігійних організацій, тим самим реалізуючи основну мету освіти – всебічний розвиток людини, як особистості та найвищої цінності суспільства. В Україні вже розпочався цей процес, вже два роки для студентів юридичного факультету Ужгородського національного університету забезпечується викладання дисципліни «Державно-конфесійне право», для юристів-міжнародників – дисципліни «Цінності європейської цивілізації».

Висновки. Незаперечним є факт, що вища освіта і наука в Україні все ж таки повинна стати могутнім фактором розвитку духовної культури українського народу. Але без взаємодії світського та духовного, всі наші намагання виховати особистість будуть марними. Професійні та духовні засади, що формуються зараз у сучасній вищій освіті України все ж повинні бути реалізовані на основі християнських цінностей і державна влада повинна підтримати ці бажання суспільства.

ПОШИРЕННЯ ЯЗИЧНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ ЧЕРЕЗ ЗМІСТ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ, ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ АНТИХРИСТИЯНСЬКИХ ВІРУВАНЬ У МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ

Постановка проблеми. На сьогодні виготовлення традиційних українських, так званих, оберегів набуває все більшої популярності. Зокрема у шкільній програмі з трудового навчання такі вироби пропонуються у якості об'єктів праці. Це різноманітні ганчір'яні ляльки, декоративні віники-обереги, домовики.

Зокрема чинною програмою з трудового навчання для початкової школи у 4 класі передбачено виготовлення ляльки-мотанки. Для учнів 5-6 класів пропонується варіативний модуль «Технологія виготовлення народної ляльки», а старшокласники опановують варіативний модуль «Технологія виготовлення народної ляльки-оберега».

Дивно, що такий зміст трудового навчання учнів не викликає ніяких сумнівів та запитань з боку вчителів, які з ентузіазмом навчають дітей виготовленню оберегів. Зокрема за цією тематикою розроблено безліч відкритих уроків. Але чи замислюємося ми над тим, який вплив чинить на світогляд молодого покоління засвоєння такого роду інформації? Якщо проаналізувати історичні корені та сакральний зміст цих «оберегів», стає очевидним, що усі ці предмети є магічними атрибутами язичницької культури.

Лялька-мотанка – українська народна лялька, символ жіночої мудрості, родинний оберіг. Вона виникла не як іграшка, а як сакральний предмет. Мотанка відрізняється від звичайної іграшки відсутністю обличчя, адже за уявленнями язичників через обличчя в ляльку може вселитися душа. Тому наші предки намагалися уникати процесу «олюднення» власноруч виготовлених ляльок. Ляльки здавна використовували у магічних обрядах, пов'язаних з народженням, одруженням людини, а також її похованням. Цей список можна продовжувати: дідух, лялька-багаторучка, віник-оберіг, домовик тощо.

Таким чином, у змісті шкільної програми з трудового навчання є чимало тем, присвячених вивченню язичницької культури та виготовленню її магічних атрибутів. Створюється ситуація, коли з раннього віку в незахищений мозок дитини вкладається інформація, яка спонукає дитину вірити у всілякі забобони, прикмети тощо. Причому більшість вчителів не задумуються над можливими наслідками такого «навчання» і сумлінно дотримуються вимог шкільних програм. Не заперечуємо, що знання історії українського народу дуже важливе у формуванні

свідомого громадянина країни, але це має вивчатися як міфологія.

Шляхи вирішення проблеми. На наш погляд, відкритий протест проти поширення язичницьких вірувань у навчальному процесі, скоріш за все, не матиме позитивного результату. Адже на сьогодні все наше українське суспільство орієнтоване на відродження національної культури та захист національних символів, у тому числі язичницьких. Тому більш виваженим і правильним в стратегічному плані кроком може стати просвітницька робота і поширення правдивої інформації серед вчителів, батьків, дітей про істинне значення оберегів та символів. Це хоча б створить певну конкуренцію в інформаційному просторі і дасть можливість людині свідомо обирати, аналізуючи різну інформацію.

Висновки. На наш погляд, насадження язичницьких вірувань у процесі вивчення народних традицій у школі є одним із видів прихованого інформаційного «зомбування», що по суті порушує право людини на свободу віросповідання (стаття 35 Конституції України). Тому вкрай важливо проводити просвітницьку роботу серед молоді та дорослого населення, спонукаючи критично вивчати історію предметів традиційної матеріальної культури, які мають сакральний зміст.

Бойко Алла Анатоліївна
доктор філологічних наук, професор
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інститут журналістики

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ПРІОРИТЕТІВ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

1. Популяризація науки в медіа

Постановка проблеми. В Україні, незважаючи на задекларовану чималу кількість науково-популярних ЗМІ, виходять 3-4 популярних журнали, але й ті російською мовою. Таким чином, україномовний споживач інформацію не отримує повноцінного інформаційного продукту. Науково-популярні медіа – традиційні і новітні – мають сприяти популяризації наукових знань. Домінантну роль у цьому аспекті мають відіграти такі фактори: підвищення інтересу суспільства до науки, формування наукового світогляду, створення позитивного іміджу науковця, протистояння псевдонауковій інформації, зростання показників у промисловості, сільському господарстві та ін.

Шляхи вирішення проблеми:

- Надавати перевагу українській мові. Українськомовна аудиторія не охоплена науково-популярної періодикою.
- Активно залучати науково-популярну періодику в шкільному та вишівському навчанні. При вдалій кореляції офіційної державної навчальної програми та контенту науково-популярних журналів можна отримати додаткове заохочення учнів та розширення їх знань.
- Запровадити в університетах спеціалізацію «науковий журналіст». Проблематика науково-популярних медіа вимагає глибокого галузевого навчання вже на стадії перших курсів університету.
- Популяризаторами наукових знань мусять бути також і науковці. Має бути усвідомлення просвітницької місії вченого, розуміння важливості науково-популярної журналістики як каналу отримання наукових знань і способу залучення в науку молоді. Тому й в університетах варто запровадити спеціалізацію «наукова журналістика для фахівців різних спеціальностей» на рівні магістратури.

Висновки. Створення системи популяризації науки засобами преси, радіо, телебачення має сприяти поширенню наукових знань, заохоченню молоді до занять наукою, отже, до зростання наукового рівня суспільства, запровадження наукових досягнень в промисловість, сільське господарство, медицину та ін.

2. Проблеми медіаосвіти в аспекті культури, духовності і релігії

Постановка проблеми. В умовах інформаційної війни уряд РФ активно

використовує релігійний фактор. В Україні функціонує чимало медіа, які позиціонуються як релігійні, проте в них проводиться пропаганда міжконфесійної ворожнечі, містяться злочинні заклики проти певних груп віруючих і окремих осіб, до прямих військових дій проти України. Таким чином відбувається медійне маніпулювання аудиторією і формування суспільної думки, що суперечать міжконфесійній згоді, миру в Україні, принципам свободи слова і свободи віросповідання.

Шляхи вирішення проблеми: Є нагальна необхідність створення суспільно-масових ЗМІ (друкованих і електронних), які б виконували задачі медіаосвіти, протистояли цій пропаганді і на засадах Конституції України проводили інформаційно-роз'яснювальну, просвітницьку роботу серед громадян України (переважно східних, південних областей і Криму) в релігійно-духовному і культурно-історичному аспекті.

- створити сучасні ЗМІ, в яких має пояснюватись мета і задачі релігії і держави; акцентувати на неможливості використання релігії як фактору політичного протистояння;
- вести просвітницьку роботу в школах, середніх і вищих навчальних закладах, спрямовану проти агресивного насадження «руського міра» (історичний і релігійний аспекти);

Висновки. Поширення ідей концепції «українського світу» за допомогою засобів масової інформації для різних аудиторних груп допоможе суспільству протистояти пропаганді, яка руйнує українську державність. Також медіа освітні заходи мають протистояти спробам маніпулювання аудиторією ЗМІ.

Волковський Володимир Павлович
кандидат філософських наук
молодший науковий співробітник
Інститут філософії імені Г.С.Сковороди НАН України

БУТИ ХРИСТІЯНИНОМ У ПОСТМОДЕРНОМУ ТА ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ХРИСТІЯНИНА

Реальність існування у постмодерному та інформаційному суспільстві, ставить перед особистістю християнина нові виклики, які пов'язані із структурно-функціональними особливостями суспільства. Вони наново ставлять вічно актуальну проблему існування християнства та християнина у постійно змінному світі, відношення вічного змісту та смислу євангельської Доброї Новини, яку проголошує християнство незмінно протягом тисячоліть, і часових особливостей суспільств, культур, «духу часу». Нова суспільна ситуація, перед якою наразі опинилося християнська спільнота в Україні, потребує так само осмислення і відповіді на важливі для особистості християнина питання: у чому новизна цієї ситуації і як власне можна бути християнином у такому новому світі. Це потребує відповіді на три питання: що значить бути християнином? які виклики стоять перед християнином як особистістю? які перспективи це відкриває для християнина?

Виховання особистості християнина – це навчання особистості людини бути християнином. Бути християнином, як це впливає із Біблії та християнського віровчення – насамперед виконати безпосередній заклик Христа: нести світло Євангелія всьому світові, являти людям Христа.

Говорячи про виклики, перед якими опиняється сучасний християнин і християнство загалом, ми наголошуємо на двох визначеннях сучасного суспільства – постмодерністичне та інформаційне суспільство. Як постмодерністичне воно вирізняється розпадом класичних ідеологій, віри у великі міфи та наративи, настановою іронії, скепсису «епохе» (утримання від судження) щодо будь-якої ідеології та «великої істини», що поєднується із посиленою чутливістю на посягання на свободу та інакшість Іншого. У політичному вимірі конституюється парадигма «відкритого суспільства». Відбувається парадигмальна зміна становища Церкви стосовно суспільства і держави. Церковно-державні відносини перетворюються дедалі більше на церковно-суспільні, а Церква набула рис частини громадянського суспільства. Суспільство має певне уявлення про християнство і Церкву (враховуючи те, що наше суспільство має певне, хоч і неповне, знання євангельської доктрини), звідси очікує від Церкви діяльності передовсім як морального авторитету

і заступника слабших. Відтак, спроби зближення Церкви із державою на середньовічний манер призводить до ефекту, протилежного очікуванням – розчарувань та втрат репутації.

«Відкрите суспільство» як феномен найбільше розкривається у інформаційній революції – вибуховим поширенням інформаційних технологій, пов'язаними із цим трансформацією суспільної комунікації та створення паралельного виміру віртуального існування особистості у просторі Інтернету. Серед найбільш важливих виявів варто навести такі: постійна і тотальна відкритість, надання голосу найменшому із «малих сих», неможливість репресивного блокування постійно триваючого діалогу-диспуту, панування анонімності, але також і новий характер інформаційної війни, загублення у такому хаосі мережі окремого голосу.

Все це ставить перед окремим християнином і Церквою як спільнотою особливі вимоги, які обумовлені вищеописаними особливостями. Але ці виклики містять також і перспективи. «Секуляризація», «лібералізація» не повинні лякати християн – з філософсько-історичної точки зору, положення християнства просто повертається до часів ранніх християн. Християнство має майже готовий модус існування як «невладної» Церкви, меншини і речника громадянського суспільства. Усвідомлення цього і радикальна трансформація християнської політики – запорука успішності християн у виконанні своєї місії. Серед інших це – особлива пильність за відповідністю найменших деталей свого життя християнському ідеалові, відкритість до діалогу, навіть на складні та незручні теми, ризикуючи стикнутися з агресією, при цьому утримуючись від спокуси заблокувати діалог з позиції влади чи сили.

Новітні інформаційні засоби, окрім викликів, створюють і можливості для християн – це максимальне полегшення виробництва та поширення інформації, ідей, цінностей, небувале полегшення комунікації людей, певна екстериторіалізація.

Нарешті, у суспільстві існує потужний запит на духовність та віру, філософію життя – на цілісний спосіб життя і відповідь на складні філософські екзистенційні питання, тобто, виражаючись через окремі цінності – на мудрість, чесність, послідовність, відкритість, співучасть (солідарність) людей між собою (увага до «найменшого з малих цих»), субсидіарність, успішність і лідерство, зрештою, чесний, відвертий, логічний, послідовний, критичний дискурс, який також здійснює певний філософсько-духовний провід. Це видно із зростання цікавості до ісламу, ведичної індійської культури і традиції, новітніх синкретичних релігій.

Отже, можна підсумувати, що нові виклики, які постають перед християнином у наш час, містять перспективи. Виховання особистості християнина має ґрунтуватися в таких умовах не стільки на засвоєнні певних знань і навичок, і не формуванні ідеологічних переконань, але на плеканні філософського мислення, яке формує цілісний та системний світогляд особистості, засновуючи його на засадах християнської філософії.

ТЕОРІЯ ЕВОЛЮЦІЇ І ПОШИРЕННЯ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

Науково не обґрунтована теорія еволюцій, зокрема за більше як півтора століття її розвитку досі не знайдено перехідних ланок між родами живих істот, викладається в українських середніх і вищих навчальних закладах, як остаточно доведена наукова парадигма. Ствердження походження людини від тварини завдає непоправної шкоди виховному процесу, бо походження визначає самовизначення людини, а від так і тлумачення джерела моралі. Якщо джерелом моралі виступає людина чи людська спільнота – суспільство, то мораль відносна, у випадку створення людини Богом за своїм образом і подобою, – абсолютний Бог є джерелом константної моралі, котра не здатна змінюватися (страх Божий).

Наслідок безапеляційного викладання теорії еволюції у середній і вищій школі полягає у погіршенні стану суспільної моралі і розбещенні підростаючого покоління українців, які звикають підсвідомо діяти згідно з бажаннями власного тіла, не ставлячи собі морально-етичних обмежень окрім юридичних. Щоправда можливість ухилитися від покарання за вчинене правопорушення, підсилене корупцією у правоохоронних органах України, стеряє грані і межі дозволеного, створюючи десятки, якщо не сотні граней сірого замість чіткого бачення чорного і білого, тобто аморального і морального. Важливим елементом соціальної організації людей є її ускладнена подоба тваринної соціальної організації де головну роль відіграє продовження роду і домінуючі на місцевості самці. З цим можна пов'язати руйнування соціального інституту сім'ї і виховання значної частини дітей без батьків, або одного із батьків.

Поруч із цим перемога матеріалізму веде до зосередження людей на досягненні матеріальних благ за будь-яку ціну, оскільки земне життя єдине життя людини, а тому жити треба сьогодні не зважаючи на майбутнє. Це також ослабляє суспільну і особисту мораль, орієнтуючи людей на егоїзм і, виправдовуючи жорстокість і безвідповідальність. У загальносуспільному масштабі це призводить до розбудови політичної системи на підґрунті зловживання своїм становищем, або більше широкоживаному понятті – корупції. Це суспільно-політичне та економічне явище проникло в усі сфери життєдіяльності завдяки постановки людського суспільства у ранг і статус джерела моралі.

Найпростіший вихід із ситуації полягає у вилученні теорії еволюції з української системи освіти і її заміні на теорію створення людини Богом за своїм образом і подобою. Повідомленні учням, що саме гріх посварив людину з Богом, а

сучасна людська цивілізація бере свій початок від великого потопу, який прийшов у наслідок розбещення людини. Світ і все у ньому створено Богом і функціонує за встановленими Господом законами, котрі і вивчають окремі науки. Світ ділиться на природне і надприродне. Природне є прерогативою наукового знання, а надприродне виходить за межі компетенції наук, а тому не вивчається у межах системи освіти. Вивчення надприродного у тому числі Бога не є і не може бути предметом освітньої діяльності.

Центральною подією історії людства, котра розділяє історію на до і після стає всесвітній потоп, після якого розвивається життєдіяльність цивілізацій з більш чи менш задокументованими історіями. Цей підхід також дозволяє відмовитися від формаційного підходу до дослідження і викладання історії людства в цілому і України зокрема. Для української історії можна буде застосувати етнологічний і соціальний підходи, що зніме питання розривів політичної історії нашої батьківщини і народу. Для європейської історії центральними процесами можуть стати християнізація та реформація, азійської – поширення ісламу та буддизму, євразійської – зіткнення ісламу з християнством і буддизмом, розглядаючи світову історію через призму релігійного чинника, на основі цивілізаційного підходу.

У такий спосіб ми уникаємо теологічних дискусій виводячи їх за межі освітніх установ і дещо розвантажуюмо учнів 6-х, 7-х класів з історії мінімум по 8-м годин на рік, звівши тему про походження людини і первісне суспільство до 1 години і решту часу вивчати задокументовані процеси розвитку людської цивілізації. Аналогічно можна вчинити з курсом біології, викладаючи результати реальних наукових знань, констатуючи створення рослин і тварин Богом. Курс зарубіжної літератури у розділі стародавньої літератури, наприклад, «Одіссеї» Гомера, «Енеїди» Вергілія, давньоіндійського, давньокитайського епосів розглядати з позиції творів створених на ґрунті реальних подій прикрашених авторами, що спростить формування творчого мислення учнів. У вишах це спростить підготовку фахівців гуманітарного, суспільного, медичного профілю, бо сприятиме людяному ставленню до об'єктів і предметів своєї професійної діяльності.

Отже заміна теорії еволюції на теорію створення світу і людини Богом дозволить у повній мірі поширювати поза конфесійні християнські цінності через українську систему освіти, вирішуючи завдання підвищення рівня суспільної моралі в українському соціумі.

Гусак Петро Романович
доктор філософії,
кандидат філософських наук, Ph.D
доцент кафедри філософії
Український Католицький Університет

ВИКЛАДАННЯ НАУКОВОЇ ЕМБРІОЛОГІЇ ЛЮДИНИ ЯК ПІДСТАВИ ДЛЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАХИСТУ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ ВІД МОМЕНТУ ЗАЧАТТЯ

Я стверджую, що викладання в медичних освітніх закладах України та на біологічних факультетах українських ВНЗ так званого «Основного біогенетичного закону» Ернста Геккеля (відомого ще як «Закон Геккеля-Мюллера») в якості світоглядної парадигми для тлумачення стадій ембріонального розвитку людини є однією з основних причин законодавчого закріплення¹ і поширення злочинної практики знищення людей на стадіях до народження – абортів, використання абортивних засобів (частина яких маскується під терміном «контрацепція»), дослідів над ембріонами та застосування штучних репродуктивних технологій, при яких продукується і знищується надлишкова кількість ембріонів. Адже якщо майбутні медики та біологи засвоюють переконання, що «онтогенез повторює філогенез»², тобто, що в періоді свого розвитку до народження людина ще не є людиною, а наче б то повторює еволюцію уявних «тваринних предків» від «амеби» через рибу, амфібію, рептилію і т. д. аж до людини, то вважатимуть, що цю «ще не людину» можна безкарно знищувати і використовувати для потреб уже народжених, і так діятимуть, а юристи виправдають цю практику і підведуть під неї відповідне законодавство.

Однак, сучасна ембріологія спростовує т.зв. «Основний біогенетичний закон» Ернста Геккеля: у світлі її досягнень це твердження є ненауковою нісенітницею³,

1

ЦКУ, ст. 281 «Право на життя», ч. 1, ч. 2 та ч. 6; ЦКУ, ст. 25 «Цивільна правоздатність фізичної особи», ч. 2. Стаття 50 «Основ законодавства України про охорону здоров'я» (19.11.1992 р., № 2802-12) під назвою «Добровільне штучне переривання вагітності» за своєю правосильністю є вторинною по відношенню до Цивільного Кодексу і похідною від нього. Базований на положеннях ЦКУ Закон України «Про охорону дитинства» в ст. 6 говорить, що «кожна дитина має право на життя з моменту визначення її живонародженою та життєздатною за критеріями Всесвітньої організації охорони здоров'я». «...Згідно з локальними медичними нормами народження фіксується відповідними медичними органами в момент відділення життєздатної дитини від організму матері». (Руслан Стефанчук, [Право на життя як особисте немайнове право фізичної особи](http://www.lawbook.by.ru/magaz/PravoUkr/0311/27.shtml). – www.lawbook.by.ru/magaz/PravoUkr/0311/27.shtml). Такі формулювання фактично «розв'язують руки» медичному персоналу не тільки для проведення абортів, а й для вбивства дитини під час пологів чи вже після них: вистачить не дати дитині зробити перший вдих і крик, щоб визнати її нежиттєздатною чи мертвнонародженою, і не нести за це жодної відповідальності. А визначення моменту народження як відділення від організму матері дозволяє на один з найбільш огидних видів абортів: «аборт частковим народженням», коли при пологах голова дитини залишається в родових шляхах матері, а її мозок висмоктується вакуум-аспірацією. Такі формулювання ставлять право на життя в залежність від чийогось «визнання», зовнішніх обставин (перебування в лоні матері чи відділення від неї) та від того, що з дитиною станеться опісля – «вижила чи ні». Якщо «не вижила», значить не набула права на життя. (Те саме можна було б сказати й про дорослу вбиту людину: з моментом смерті внаслідок вбивства вона втратила право на життя, а отже, злочинець не несе відповідальності). Такі формулювання є цинічними і злочинними, і тому їх потрібно негайно відмінити.

2

Дивись: Philipp E. Johnson. Darwin on Trial. – InterVarsity Press: Downers Grove, Illinois 1993. – С. 71-72.

3

Улюбленим прикладом, який унаочнює геккелівську теорію, є факт, що на певному етапі розвитку в ембріона наче б то з'являються зяброві щілини. Однак ще до Геккеля було відомо, що ці складки у своїй будові та функціях не відповідають зябрам дорослих риб. Було відомо, що з них розвиваються такі структури, як нижня і верхня щелепи, язикова кістка, гортань, елементи кісток середнього вуха та різноманітні шийні залози і лімфатичні вузли. Тому РАЙХЕРТ (*Reichert*) вже у 1836 р. запропонував називати їх «вісцеральними складками». Сьогодні, після досліджень Еріха БЛЕХШМІДТА (*Blehschmidt*), відомо, що виникнення цих «вісцеральних», чи «фарингеальних складок» зумовлене ростом мозку, нервового стовбура, серця та кровоносних судин. Швидкий ріст їхніх клітин приводить до утворення складок та до формування передхрящевих структур, («бластемів»), м'язів та нервів. Згідно з

побудованою на нечесності псевдонауковця та фальсифікаціях (Геккель фальшував зображення людських і тваринних ембріонів, щоби їхньою схожістю довести істинність еволюційної теорії Дарвіна.⁴) Сучасна ембріологія говорить нам, що життя людини починається з моменту злиття статевих клітин (точніше – з моменту злиття їхніх оболонок, ще до злиття ядер, бо вже з цього моменту статеві клітини починають функціонувати та розвиватися як одне ціле). З цього моменту, завдяки неповторному генетичному кодові, починається розвиток нової людини. Зигота вже є людиною, а отже – особою, хоча її специфічно особові здатності та особові акти (такі, як мислення, воління, любов, сміх і т.д.) проявляться далеко пізніше.⁵ Всі подальші стадії пренатальної фази онтогенезу людини, всі диференціації тотіпотентних клітин та утворення органів – *типово людські*. В цьому розвитку не існує якогось «порогу гомінізації», до якого ембріон ще не був би людиною, а після нього – став би.⁶ Ось як про це говорить відомий німецький ембріолог Еріх Блехшмідт:

«Індивідуальність живої людини зберігається від моменту запліднення, протягом усього розвитку і аж до смерті, змінюється лише фенотип (зовнішній вигляд). Сьогодні це доведений як елементарний принцип біології факт. Досліджувати, на якій стадії розвитку з людської зиготи виникає людина, – хибно вже в засновку. Адже людина не стає людиною, а є людиною, починаючи від запліднення. Ми говоримо про розвиток людини не тому, що із якогось, спочатку, можливо, неспецифічного нагромадження клітин у процесі розвитку все виразніше виникає людина, а тому, що людина розвивається із уже людської клітини. ... Бути людиною – це не феномен, що впливає з онтогенезу, а дійсність, яка є передумовою онтогенезу».⁷

генетичною програмою, ці тканини призначені для утворення спеціальної структури у шийно-головній частині – щелеп, вушних кісток, жувальних м'язів тощо. Кожна з чотирьох складок є специфічним «матеріалом» для різних структур лицевої частини черепа та шиї. Детальніше про це: Ульріх, Генрік. *Ембріологія і філогенез* // Юнкер, Райнгард / Шерер, Зігфрід, ЕВОЛЮЦІЯ. Критичний підручник. – Тернопіль: «Мандрівець», 2013. – С. 191-212.

4

Див.: Блехшмідт, Еріх. Збереження індивідуальності. Людина – особа від самого початку. Дані ембріології людини. – В-во УКУ: Львів, 2003. – С. 20-21.

5

Порівняй: Andreas Laun, *Thesen zur ethischen Bewertung der In-Vitro-Fertilisation (IVF). II AKTUELLE PROBLEME DER MORALTHEOLOGIE*. – Herder: Wien, 1992. – С. 125.

6

Пор.: Блехшмідт, Еріх. Збереження індивідуальності. Людина – особа від самого початку. Дані ембріології людини. – В-во УКУ: Львів, 2003. – С. 46-75. Встановлена українським законодавством вікова межа, до якої офіційно дозволено робити аборт – донедавна це було 28 тижнів, тепер 22 – не має під собою жодної наукової підстави. Не визнавати момент злиття мембран статевих клітин початком життя людини та доволіно вважати інші, виокремлені з цілісного процесу пренатального онтогенезу моменти таким початком (такі, як нідация, церебралізація і т.п.) означало би застосовувати модальну логіку з її формулою: «Давайте прийнемо те і те за вихідні умови» до дійсності, яка своєю даністю сама задає вихідні умови і заперечує прийняття *довільних* вихідних умов. (Модальна логіка має своє значення, скажімо, в комп'ютерних операційних системах чи у визначенні правил гри, тобто – у витворах людських рук, але коли її стосувати до дійсності, яка не є витвором людини, то неминуче настане спотворення цієї дійсності). Модальну логіку щодо початку людського життя зазвичай використовують, щоби мати «розв'язані руки» для маніпуляцій з ембріонами (добування стовбурових клітин, досліді, які ведуть до смерті ембріона ...) до такого доволіно прийнятого моменту. До таких логічних та біоетичних викрутів часто спонукує потужний фінансовий інтерес: де говорить Мамон, там віддані йому «науковці» підлаштовують біоетичні міркування.

7

Блехшмідт, Еріх. Збереження індивідуальності. Людина – особа від самого початку. Дані ембріології людини. – В-во УКУ: Львів, 2003. – С. 24-25.

Це значить, що людина є людиною на *кожній* стадії розвитку, а отже – повинна мати в незвуженому обсязі всі фундаментальні, невідчужувані *права людини* незалежно від стадії її розвитку.

Саме ці наукові дані про природу людини повинні лягти в основу формулювань українського законодавства, яке повинно гарантувати право на життя *кожній людині*: саме таке формулювання є в ст. 27 Конституції України: «*Кожна людина* має невід’ємне право на життя» (курсив мій – П.Г.).

Однак для того, щоби згадана стаття Конституції України виконувалася в повному обсязі, потрібно змінити та виправити змістовне наповнення підготовки українських медиків та біологів. Наукова література для цього є:

1. Еріх Блехшмідт. Збереження індивідуальності. Людина – особа від самого початку. Дані ембріології людини. – В-во УКУ: Львів, 2003. (Книга онлайн тут: <http://family-institute.org.ua/nashi-vidannja/articles/zberezhennja-individualnosti-dejaki-pitannja-embriologiji-71.html>)
2. Райнгард Юнкер / Зигфрід Шерер. ЕВОЛЮЦІЯ. Критичний підручник. – Тернопіль: «Мандрівець», 2013. (Замовити тут: <http://mandrivets.com/evolyutsiya-krytychnyy-pidruchnyk>)

Також є в наявності сучасний науковий фільм українською мовою: «Біологія внутрішньоутробного розвитку» зі супровідною брошурою, за авторством Професора кафедри цитології та біології розвитку Bruce M. Carlson, M.D., Ph.D. Університету Мічіган (США). (Передаю примірник фільму та супровідної брошури в Комітет з питань культури і духовності Верховної ради України).

Звертаюся до Комітету з питань культури і духовності Верховної ради України з клопотанням впровадити згадану літературу та фільм як рекомендовані Міністерством освіти України та Міністерством охорони здоров’я України навчальні посібники для студентів медичних навчальних закладів та біологічних факультетів українських ВНЗ.

Гусаков Ігор Миколайович
асистент кафедри суспільствознавчої освіти Комунального закладу
Львівської обласної ради «Львівський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»

РОЛЬ ХРИСТИЯНСТВА У СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ПРОЦЕСАХ

Останні події у світі заставили багато релігій загалом і християнство зокрема не стояти осторонь, а бути активним учасником у вирішенні конфліктів. Зокрема маємо приклади в Україні, коли представники традиційних Церков та релігійних організацій неодноразово висловлювали свою позицію щодо подій на Сході України, реформ у державному законодавстві, брали участь у молитовних заходах за мир у нашій державі. Це гарні приклади, які підкреслюють однаковість церков.

Натомість, на жаль, є багато аспектів, так би мовити, політичного богослов'я, які не на користь жодній церкві. Для того, щоб християнство як релігія, яка має багато гілок, міцніше утвердилася на державному рівні, необхідно у діяльності громадських діячів церкви акцентувати на тому, що більше об'єднує християн, суспільство, а не на тому, що їх може роз'єднувати. Це, напевно, справа часу. Доречними у цьому випадку є приклади з життя Матері Терези, яка, будучи християнкою, надавала допомогу всім потребуючим (голодним, хворим, сиротам), незалежно від їх релігійних та світоглядних переконань. Жертовність не повинна вимірюватися релігійними канонами. Маємо гарні приклади з історії України: митрополит Петро Могила був великим благодійником свого часу, Іван Мазепа щедро відроджував духовну спадщину народу, а митрополит Андрей Шептицький рятував не одне життя єврейського народу. Такі приклади повинні заохочувати моральних авторитетів церкви бути більш активними сьогодні у всіх сферах життя суспільства – політичних, законодавчих, освітніх.

Скажімо, похвально, що сьогодні набуло розвитку таке явище як капеланство. Духовна і психологічна допомога потрібна всім, хто опинився на лінії вогню. Вартувало б і на державному рівні більш підтримати капеланство. Суспільне здоров'я громадян багато в чому залежить від ситуації в державі, яка є вкрай складною з усіх точок зору. Очевидно, церкви не можуть залишатися осторонь усіх подій. Боляче, коли в пресу попадають факти можливих чвар за парафії чи храми. Як на мене, це не на часі. Церква, маючи авторитет у суспільстві, разом з освітніми установами, законодавчими органами повинна більш долучатися до суспільного життя. Маємо гарні приклади у цьому випадку, коли законодавством дозволили церквам і релігійним організаціям засновувати приватні школи. Сьогодні в Україні є чимало таких установ, в яких здійснюється якісне навчання.

Таким чином, церква і політика є невід'ємними складовими суспільних процесів, проте перша (церква) має бути моральним рупором у політиці.

Дмитрик Тарас Миронович
магістр богослов'я (Страсбурзький університет Марк Блок)
відповідальний секретар УХАТ Інститут екуменічних студій
Українського Католицького Університету
викладач французької мови, кафедра української та іноземних мов
Львівського національного університету ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Гжицького

ВІРА, НАУКА, ОСВІТА. УКРАЇНСЬКЕ ХРИСТІЯНСЬКЕ АКАДЕМІЧНЕ ТОВАРИСТВО - МІСЦЕ ЗУСТРІЧІ ХРИСТІЯН-НАУКОВЦІВ

Українське Християнське Академічне Товариство (УХАТ) було створене у 2005 році. Засновниками Товариства стали Інститут екуменічних студій Українського католицького університету та Центр європейських гуманітарних досліджень НаУКМА.

Товариство було створено для сприяння:

- міждисциплінарним академічним дослідженням питань Київської Церкви, стосунків між еклезіологією та антропологією;
- проведенню відкритого діалогу в любові та повазі один до одного, враховуючи у власних судження і коментарях позицію протилежної сторони;
- інформуванню українського суспільства про сучасні екуменічні дослідження.

УХАТ стало добровільним академічним об'єднанням віруючих науковців-християн, котрі ведуть свою діяльність відповідно до моральних та етичних засад християнства.

Від початку свого заснування Товариство орієнтувалося на діяльність Студійної групи Київської Церкви, котра виникла на початку 90-х років. Під назвою «Київська Церква» засновники Товариства мали на увазі усіх християн, котрі вважають себе нащадками древньої Київської митрополії та бажають бути носіями її духовних традицій, що характеризувалася принципами відкритості та діалогічності. Саме тому термін «Церква» вживається в однині для підтримки переконання, що духовна єдність між християнами київської традиції є важливішою від людських чинників, внаслідок яких вона є поділеною.

Для мільйонів християн України те, що їх єднає, є важливішим від того, що їх роз'єднує. Спільна віра у воскреслого Христа і в Святу Трійцю кличе нас до пошуку консенсусу між Церквами. Світ не розуміє християн, чому наші Церкви діляться між собою, хоча Христос закликає нас до єднання.

У 2014 році в рамках 7-го Екуменічного соціального тижня було проведено семінар УХАТ під назвою «Нові шляхи католицько-православного богословського діалогу». Обговоривши питання взаємного визнання хрещень православними та

католиками, а також християнське бачення сім'ї та єкуменічні шляхи його втілення в життя у сучасному світі, секретаріат нашого Товариства запропонував зацікавленим членам УХАТ працювати у форматі Міжконфесійної групи з академічного православно-католицького богословського діалогу.

8-й Єкуменічний соціальний тиждень 2015 року відбувся під назвою «Освіта задля змін: духовність та інновації». В рамках цього всеукраїнського форуму відбулося чергове засідання УХАТ, під час якого було продовжено дискусію щодо взаємного визнання хрещень, і цьогогоріч у обговоренні брали участь також і протестанти, оскільки хрещення є відправною точкою для продовження міжхристиянського єкуменічного діалогу та співпраці у різних сферах, зокрема освітній.

Освіта та духовна формація християнина – невідкладні питання посттоталітарного українського суспільства. Одним із викликів суспільного розвитку є низький виховний потенціал сучасної системи освіти. Питання якісної освіти розглядається в різних площинах. УХАТ закликає звернути увагу на морально-етичне й духовне виховання молоді. Без духовної християнської формації виховання нового покоління українців – свідомих, вільних від корупції, суспільно активних та конкурентоспроможних на європейському та світовому ринках праці – є неможливим. Спільна єкуменічна праця в галузі освіти, разом із продовженням єкуменічного діалогу – головні засади подальшої співпраці християн України, найперше у викоріненні корупції та протекціонізму зі сфери освіти, встановивши прозорі критерії прийому та оцінювання. УХАТ готове брати участь у розробці здорової конкурентної конкурсної системи для заміщення вакансій професорсько-викладацького складу, підтримує надання освітянам статусу державного службовця з відповідними віковими обмеженнями перебування на посаді, підтримує ідею впровадження й розвитку університетського капеланства. Сподіваємось також на заснування й розвиток конфесійних шкіл та ВНЗ на засадах загальнодержавних стандартів і на визнання їхніх дипломів, рекомендуємо внести єкуменічний елемент у викладання релігійних дисциплін, усунути полемічні моменти та вести подачу матеріалу в такий спосіб, щоб це не було образливим для жодної конфесії.

Залишаючись відкритими до діалогу, висловлюємо надію на плідну співпрацю для добра прийдешніх поколінь українського народу.

Дуда Наталія Михайлівна
кандидат історичних наук
доцент кафедри соціології та культурології
Національний лісотехнічний університет України (Львів)

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЗАСАД ТА ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «РЕЛІГІЄЗНАВСТВО»

Релігієзнавство – навчальна дисципліна, запроваджена у вищій школі України з ініціативи Міжнародної наукової конференції «Церква і соціальні проблеми», яка проходила на базі Львівського лісотехнічного інституту (нині - НЛТУ України) у 1992 р. Пропозиції і постанови Конференції лягли в основу відповідного рішення Міністерства освіти і науки України. Одним з ініціаторів був і професор нашої кафедри М.І. Гайковський.

У процесі вивчення дисципліни основною метою ставилось розкриття феномену релігії як засобу самоутвердження людини у навколишньому світі, як явища, яке дає надію і вказує шлях до досягнення вищих цінностей.

Ініціатори і автори концепції особливу увагу звертали на формування такої системи культурних орієнтацій та установок особистості, що базується на усвідомленні пріоритету загальнолюдських цінностей і розумінні значимості релігійної складової у сучасному світі. У процесі засвоєння дисципліни студенти вчилися:

- бачити неповторну цінність кожної релігії і не спотворювати її віровчення;
- міркувати про сенс і фундаментальні проблеми життя, зокрема про охорону довкілля;
- роздумувати над власними переконаннями і вартостями, прямуючи до самопізнання і духовного самовизначення;
- інтегрувати отримані знання у систему особистого духовного самовдосконалення і на засадах науковості та моралі виробляти та реалізувати стратегію особистого духовного розвитку;
- пізнавати різні моральні цінності і переконання і досліджувати їх сутність, давати моральну оцінку різноманітним ситуаціям у житті сім'ї, трудового колективу, держави і світу;
- усвідомлювати необхідність самостійно визначати форми і доцільність особистої участі у релігійному житті України;
- приймати морально обґрунтовані рішення, брати на себе відповідальність, ініціативу, займати активну життєву позицію;
- цінувати звичаї і традиції власного народу, пізнати розмаїття і багатство

інших, збагачуватись життєвим досвідом через прилучення до духовності і культури;

- сприяти налагодженню миру і поваги між прихильниками різних релігійних переконань.

На жаль, у ході реформ вищої школи таким дисциплінам як релігієзнавство, історія української культури, українська мова майже не залишилось місця. Суцільне вихолощення гуманітарної складової з системи вищої освіти робить українську освіту дешевою в усіх смислах. Вважаємо це неприпустимим і злочинним кроком, адже десятиліття атеїстичного і так званого «інтернаціонального виховання» не пройшли даремно і ті проблеми, з якими сьогодні стикається українське суспільство – прямий його наслідок.

У країні з несформованою національною ідентичністю, з атрофованим сприйняттям власного історичного і культурного надбання, з дуже розмитими берегами моральності (а саме такою сьогодні є Україна) гуманітарна складова освіти не може бути **необов'язковою**, позбавленою державної підтримки, бо це означає, що її не буде зовсім.

Всі ми повинні усвідомити і нашу персональну відповідальність за те, що в непростий період становлення Української держави пріоритетним має стати відновлення втрачених здобутків духовної і національної культури, формування системи цінностей на основі ідеалів, які містяться в християнській релігії, її ученнях і традиціях.

Ті навички і вміння, які формують гуманітарні дисципліни, зокрема релігієзнавство: читання Святого Письма, богословської і релігієзнавчої літератури, розуміння сакрального і релігійного мистецтва, дискутування зі спірних релігійних і конфесійних проблем, міркування над власними переконаннями тощо – виховують у людині також сумлінність, чесність, справедливість, повагу до істини, тобто формують моральний стержень характеру кожної особистості.

Отже, курс релігієзнавства є важливим чинником формування особистості і духовної культури молодой людини, оскільки саме релігія вказує шлях до досягнення вищих цінностей життя. Знання історії релігії допомагає осмислити еволюцію людства, сприяє засвоєнню загальнолюдських цінностей. Правильно сформовані морально-етичні і світоглядні орієнтації, уявлення про духовні вартості допомагають людині визначити сенс життя і своє призначення в сучасному світі.

Д'яченко Інна Миколаївна
Кандидат філософських наук, доцент
Доцент кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін
Житомирський інститут медсестринства

«ЛЮБОВ ДО ЖИТТЯ» - ГЕНЕРАЛЬНА ЦІННІСТЬ СЛОВ'ЯНО- УКРАЇНСЬКОЇ ГУМАНІСТИЧНОЇ ТРАДИЦІЇ - В КОНТЕКСТІ ЕПОХАЛЬНИХ ЗМІН ЛЮДИНИ

Зміст доповіді

Проблема: пошук інтегруючих цінностей для людини та суспільства.

Соціокультурний підхід до трансформаційних процесів сучасного українського суспільства не позбавлений недоліків. Уразливість даного підходу, згідно з точкою зору автора, виражається в гіпертрофованості «видового» і мінімізації значення «родового» в людині. Крім того, автор підкреслює непроясненість змісту категорій «життя» у вітчизняній соціально філософській традиції. У зв'язку з цим формулюється проблема доповіді: прояснення змісту категорій «життя», «любов до життя». Мета доповіді: показати зв'язок між філоменологічністю (любов'ю людини до життя) і соціокультурною трансформацією сучасної української освіти.

Сьогодні сучасність вже не позначає лише відповідність до якого-небудь історичного періоду, але має сповна певний якісний зміст. **Відмінна риса сучасного світу - динамічні взаємозв'язані зміни у всіх сферах життя суспільства.** Інтенсивні перетворення у всіх сферах життя вимагають від людини постійного переосмислення реальності, що змінюється. Це переосмислення необхідне для того, щоб відповідати умовам існування, які нестримно трансформуються. Переосмисленню піддається не лише навколишня реальність, але і сама особа людини, її «Я-образ», історія власного життя. **Очевидно, що людина, яка включена в соціальні зміни, переживаючи зміну місця проживання, соціального статусу, вимушена передивлятися свою самоідентичність і бачення свого минулого.** Висновок № 1: «Здатність до переосмислення» - основна якість, яка співвідноситься з вимогами сучасності і визначає соціальну зрілість особи (П. Бергер) – є системоутворюючою властивістю сучасного суспільства.

Переосмислення людиною свого минулого і себе самої відбувається так, щоб не лише логічно пояснити процес руху до того стану, в якому людина зараз знаходиться, але і виправдати себе, свої дії в ньому. Це, у свою чергу, передбачає **розвиток здатності людини до оновлення бачення власного життя і його підстав, що, зрештою, зумовлює нестабільність її світогляду та релятивне відношення людини до всього, що відбувається з нею, та з тими системами, частиною яких вона**

є.

Висновок № 2: Глобальна динаміка соціальних перетворень передбачає здатність індивіда перемикатися з однієї системи сенсів на іншу, часто протилежну. Система, що кожного разу приймається, як нова точка відліку, дає індивідові нову інтерпретацію і його власного існування, і всього світу, а також нове розуміння колишньої системи сенсів. Таким чином, рефлексивне відношення людини до життя і до самої себе ми розглядаємо як **постійний життєвий вибір людини**.

Оскільки само по собі переосмислення не передбачає якої-небудь заданої спрямованості, то неминуче встає питання про ціннісну основу світогляду. Самоаналіз в рівній мірі може бути засобом самовдосконалення і засобом саморуйнування особи, а переосмислення - невротично захисним механізмом або способом вольової регуляції. Тому **стабілізуючою властивістю для такого мінливого світогляду може бути усвідомлення відносності смислових систем і наявність певних ціннісних орієнтацій**.

Ситуація пошуку і усвідомлення інтегруючих цінностей особливо загострюється в умовах сучасного українського суспільства (і не тільки українського), яке, як і будь-яке інше суспільство, що пережило/переживає зміну політичних режимів, балансує між бажанням примирити, консолідувати суспільство і бажанням втілити в життя принципи соціальної справедливості, по-перше. По-друге, цей пошук здійснюється людиною, з якою відбуваються епохальні зміни (ф. Ріфф, Л. Рудкевич, І. Єрмакова та ін.), що ще більше ускладнюють сучасну ситуацію.

Епохальні зміни людини - це зміни, які відбуваються на психофізичному рівні людини і свідчать про її психофізичну дисбалансованість. До епохальних змін на морфологічному рівні відносяться: астенізація, уповільнення швидкості біологічного розвитку людини, андрогінія, амбідекстрія, ювінілізація, грацілізація; на психічному рівні ці зміни виявляються в: ослабленні нервової системи, підвищенні рівня невербального інтелекту і креативних здібностей, посиленні нейротизму, схильності до депресій, переважанні інтровертивності, гіпертрофованій критичності, посиленні схильності до ризику в діях, установці на самодостатність, незалежності мислення, демократичності, підвищеній агресивності, в зрушенні динаміки добової активності у бік «сови», підвищеній вразливості. **Епохальні зміни людини на сучасному етапі необхідно враховувати і в процесі пошуку цінностей, що консолідують суспільство і людини цінностей, в процесі реформування системи освіти, підґрунтя трансформації українського суспільства.**

Аналіз цивілізаційного, формаційного, соціокультурного, структурно-функціонального підходів вивчення соціокультурної трансформації свідчить про наступне: до чого б не прагнула людина, будь то прагнення від особистої залежності через особисту незалежність при речовій залежності до вільної індивідуальності універсально розвиненої людини (К.Маркс), або до органічної солідарності з

розвитком суспільного розподілу праці (Е. Дюркгейм), або до прогресивних структурних рівнів (Т. Парсонс) вона прагне до умов, які гарантують збереження і розвиток життєвонеобхідного потенціалу кожної людини.

Дослідження феномену культурних традицій слов'янських народів (Б. Попов, З. Коцюба, С. Кримського, М. Пазяк, Б. Попов, С. Таглін, В. Топоров, С. Смирнов та ін.), підтверджує ідею щодо цінностей «Бог», «Життя», «Любов до життя» як генеральних цінностей слов'янської культури в цілому, української зокрема.

Висновок № 3: Цінність життя та прагнення його зберегти є найбільш значимою з генеральних цінностей української культури, істотна властивість людини. З неї виводяться інші цінності і елементи образу життя, які створюють найбільший соціальний комфорт для людини.

Не дивлячись на це, слід зазначити, що в вітчизняній соціально-філософській думці не достатньо розроблені поняття «життя», «любов до життя».

На нашу думку, «життя людини» – це інтегроване поняття, яке пов'язане, по-перше, з тим, що людина вимушена прийняти недиференційованість потенціалу, який отримала ще до свого народження. Недиференційованість (єдність родового та видового) і синкретичність характеризують отриманий людиною до народження потенціал, який їй необхідно розпізнати, викристалізовувати в ньому саме те, що ця людина може, хоче і повинна здійснити, як людина. Це, власне, і складає зміст її унікальної індивідуальності і визначає міру ресурсу її особистості.

По-друге, поняття «життя людини» включає і власні зусилля (дії) людини по розпізнаванню в прихованому потенціалі тих сил, актуалізація яких дозволить людині відбутися в своїй унікальності і узгодженості існування з різноманітними формами життя у Всесвіті.

По-третє, зміст поняття «життя людини» охоплює і результати діяльності людини по ідентифікації себе і по інтеграції зі світом.

Цінність «Життя», розуміння Життя, як отриманого людиною першопочатково від Бога потенціалу, пояснює прагнення живої істоти створити сприятливі умови не тільки для збереження, але й для подальшого розвитку свого життя/життєвого потенціалу.

Бог, який є Життя - основа людини, що зумовлює прагнення людини вириватися за межі своєї унікальності, індивідуальності, зумовлює рух від себе до іншого. У цьому пориві, в русі до об'єкту, від «Я» людини до сокровенної суті ближнього і полягає «любов до життя» (*філоменологічність*). Без цього пориву і інтерактивності неможливі ні саморозпізнання, ні самореалізація, ні цілісність, ні єдність, ні повнота індивідуальності-унікальності. Долаючи свою індивідуальність, людина її реалізує. Лише люблячи, людина живе та існує.

Категорія «любов до життя» (філоменологічність) – ключова категорія

української культурної традиції, яка акцентує увагу на субстанційності та самоцінності Життя; категорія, яка свідчить не стільки про причетність людини до виду «*homo sapiens*», «*homo ludens*», а скільки про причетність людини до роду «*homo vivens*» (людина жива і живуща); категорія, яка відображає відношення людини до Життя у всіх його проявах-формах, в т.ч. і в людському прояві. При цьому підкреслюється прагнення людини стати тим, ким вона є, тобто споріднитися із своєю основою, своїм першопринципом (Богом-Життям), з'єднатися (любов) з Життям, тим самим бути живою, бути собою.

Висновок № 4: «Філоменологічність» - категорія, яка фіксує сенсоформуючий чинник пізнавального процесу, що прояснює цільовий, мотиваційний вектори дій всього сущого, людини і виправдовує всі її зусилля, дозволяє визнати межу, за якою буде активізуватися агресивність, протистояння, суттєво впливає на формування соціально-політичних проектів.

Загальні висновки та пропозиції щодо шляхів реформування освіти:

1. Продовжити обговорення проблеми пошуку інтегруючих цінностей всіх представників українського суспільства та методів формування ідеології освіти, яка повинна адекватно відображати основи української культури та християнського гуманізму, сприяючи інтеграції України в світову спільноту як рівної серед рівних.
2. Основа освітньої політики – це природа людини. Людина є духовновітальна істота, яка транслює себе за межі дійсності, сприяючи продовженню життя. Модель людини, де сутнісними параметрами виступає дух і життя, становлення особи, розвиток, вимагає і певного пробудовування освітнього процесу, процесу залучення до знання. Цей процес неможливо замінити простою трансляцією знань і контролем за їх засвоєнням, тут необхідний індивідуальний підхід у навчанні і вихованні особи, в контексті «виращення і пестування життя». Освічена людина - це не та людина, яка багато знає, і не та, яка може відповідно до законів максимально передбачати і управляти процесами, а та, яка розвиває свої здібності не тільки до пізнання, але й до єднання з усім живим.
3. Інтенсифікація гуманізації системи освіти України.
4. Обов'язково використовувати методики навчання, які сприяють розконсервації резервних можливостей психіки людини до сприйняття та засвоєння сучасної інформації (метод «сугестопедія» Г. Лозанов, метод активізації резервних можливостей особистості та колективу Г. Китайгородська, який ґрунтується на принципі «невтомлюваності» від процесу навчання, метод кіно стимуляції В. Петрусинський та ін.).
5. Переглянути структуру сучасної системи освіти в Україні на предмет доцільності чіткого розмежування державних, приватних навчальних закладів;

введення нових типів навчальних закладів, які тісно взаємодіють з місцевим бізнесом та зацікавлені в проведенні соціальних реформ; сприяти фундації приватних учбових закладів.

6. Скласти реєстр Вищих навчальних Закладів України, які можуть розраховувати на державні дотації та розробити критерії, за якими ВНЗ будуть входити до цього списку. Кожні 5 років оновлювати реєстр у відповідності до результатів діяльності ВНЗ в процесі підвищення якості освіти та рівня життя представників українського суспільства.
7. Переглянути цілі та програми навчання в навчальних закладах України.
8. Реформувати модель професійної гуманітарної освіти (обов'язково викладати всім хто, отримує будь-які професії, гуманітарні науки, а не тільки давати їм перші навички в областях їх діяльності).
9. Державна підтримка в процесі підвищення авторитету гуманітарних наук в суспільстві.
10. Державна підтримка науковців-гуманітаріїв (розробка коефіцієнтів корисності науково-дослідницької праці в контексті підвищення стабільності та рівня якості життя людей в Україні, які повинні обов'язково впливати на рівень заробітної платні викладачів-гуманітаріїв; пільгові матеріальні умови при друкуванні результатів дослідження; систематичне проведення науково-практичних зустрічей для обговорення результатів інновацій; сприяння стажуванню за кордоном для оптимізації процесу реформування освіти та ін.).
11. Нормативно-правове забезпечення інноваційного процесу в системі освіти.
12. Вкласти інвестиції в підготовку та друк підручників нового покоління, наприклад, інтегрованих підручників з гуманітарних дисциплін, які допомагають студентам систематизувати свої знання з дисциплін та зміцнюють міжпредметні зв'язки, сприяючи саморозвитку особистості в сучасних умовах.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТІВ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Християни вірять, що людина – духовно-фізіологічна істота, яка складається з духу, душі і тіла. Гармонійне функціонування особистості передбачає відповідний розвиток її духовної і фізичної сфер. Нехтування духовною сферою людини призводить до духовної кризи як окремої людини, так і суспільства в цілому. Сьогодні ми є свідками системної і глибокої духовної кризи у вітчизняному суспільстві. Її наслідками є алкоголізм, наркоманія, корупція, злочинність та інші неприглядні риси. На жаль, сьогодні ведеться боротьба з наслідками цих ганебних явищ, а не з їх причинами. Бо причина – це криза духовності. Духовний розвиток особистості слід розпочинати якомога раніше, з перших років життя дитини.

Головні суспільні інституції, які покликані здійснювати духовне виховання особистості – сім'я, школа і церква. На жаль, кожна з цих інституцій самотійно не може справитися з цим відповідальним і нелегким завданням.

Сьогодні вітчизняна система освіти має особливу місію, синтезувати в собі виховні впливи інших інституцій і здійснювати духовно-моральне виховання в дитячих садках, середніх школах і вищих навчальних закладах. З початку незалежності в нашій державі накопичено значний досвід духовно-морального виховання. Спочатку в Західних областях, а потім і по всій Україні викладаються курси духовно-морального спрямування. За цей час підготовлено навчальні програми, педагогічні кадри, напрацьовано навчально-методичну базу. На превеликий жаль, проблемою духовно-морального виховання у вітчизняній системі освіти опікується група ентузіастів, які є в більшості областей нашої держави, але їх ресурси обмежені. Проблема духовно-морального виховання, на жаль, і досі не набрала належної державної ваги, і знаходиться на маргінесі державної уваги. Для успішної реалізації цієї проблеми потрібні ресурси, але вони є невимовно менші за ті, які поглинає для прикладу корупція чи війна на Сході. А ефект від системного запровадження духовно-морального виховання в системі освіти України важко переоцінити.

Шляхи вирішення проблеми. Для успішного вирішення проблем духовно-морального виховання слід зробити таке.

Звернути увагу Президента України, Кабінету міністрів України, Верховної

Ради України на духовно-моральне виховання молодого покоління в системі освіти (дошкільні заклади, середні навчальні заклади, вищі навчальні заклади) як на питання стратегічного значення, від якого залежить майбутнє нашої держави.

Міністерству освіти і науки України виділити години в закладах освіти для викладання предметів духовно-морального спрямування не за кінцевим принципом, а як для предметів найважливішого значення.

Доручити МОН України взяти під особливий контроль підготовку і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів для дошкільних, середніх та вищих навчальних закладів для викладання предметів духовно-морального спрямування.

Віднайти кошти з державних і недержавних джерел і фондів для видання навчально-методичних матеріалів з предметів духовно-морального спрямування.

Підтримати на державному рівні проведення щорічних Всеукраїнських заходів з предметів духовно-морального спрямування: Всеукраїнську олімпіаду «Юні знавці Біблії», фестиваль-конкурс «Учитель року з предметів духовно-морального спрямування».

Висновки. На основі особистого, вітчизняного та зарубіжного досвіду можна стверджувати, що виховання на християнських моральних цінностях – це запорука формування високоморальної, патріотично налаштованої особистості.

Викладання предметів духовно-морального спрямування в системі освіти нашої держави – це проблема номер один, питання стратегічного значення.

Неможливо поставити антикорупційного прокурора у кожному колективі і над кожною людиною, але кожному особистість можна і необхідно виховувати на християнських цінностях, тоді особисте сумління кожного стане тим контролером, який не дозволить чинити аморально.

Злидник Юрій Романович
кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник
ДУ "Інститут регіональних досліджень імені
М.І. Долішнього" НАН України

АКСІОЛОГІЧНІ КОМПОНЕНТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Ключовими проблемами сучасного розвитку національної економіки є деформації базових інституційних принципів економічних взаємовідносин. Девіантні прояви у вітчизняній суспільно-економічній системі (корупція, хабарництво, рейдерство, тінізація економічної діяльності, правовий нігілізм у суспільстві, морально-етична і духовна деградація тощо), безвідповідальна господарська діяльність з безмежним зростанням споживацьких потреб на фоні обмеженості ресурсів, потребують аксіологічної модернізації соціально-економічного розвитку України. Формування економічної системи та державної політики в більшості високорозвинених країн відбувалося під впливом глибоких духовно-моральних цінностей засновників, які детермінували основні цивілізовані та демократичні принципи інституційного розвитку цих країн, що принесло як соціальний, так і економічний ефект. Становлення системи ціннісних орієнтирів економічної діяльності в період незалежності України обумовлене певним симбіозом залишків радянської ідеології та інституційної деформації розвитку ринкових взаємовідносин, що спричиняє низку девіацій.

Шляхи вирішення проблеми. Відтак, для підвищення ефективності модернізаційних процесів у соціально-економічній системі України з огляду на їхню антропозалежність необхідно:

1) усвідомити первинність суспільного над економічним, тобто те, що економіка є лише частиною великого організму, який ми називаємо суспільством. З цього приводу влучно висловився В. Соловйов: "... довільна гра економічних факторів і законів можлива лише в мертвому суспільстві, яке розкладається, а в живому, яке має своє майбутнє, господарські елементи пов'язані і визначені моральними цілями..." [8];

2) визнати людину, перш за все, як моральну істоту, а не лише виробника економічних благ. Визнавати в людині лише економічного діяча – виробника, власника і споживача матеріальних благ – є хибною і аморальною точкою зору, адже

ці функції жодним чином не виражають сутності й гідності людини. Продуктивна праця, володіння і користування її результатами представляють одну з сторін у житті людини чи одну із сфер її діяльності, але правдиво людське зацікавлення тут викликає лише те, як і для чого людина діє в цій ділянці [⁹];

3) запровадити християнські цінності в основу соціально-економічного розвитку, адже власне вони здатні забезпечити справжню його ефективність. Мораль часто сприймається у суспільстві як табуїзація певних "природних", "прогресивних" чи "економічно ефективних" нуртів людського духовно-тілесного чи суспільного організмів. Насправді ж мораль є природним, властивим людині і народові станом, який, засвідчуючи про здоров'я її людяності, веде до справжньої особової й суспільно-економічної зрілості та правдивої ефективності [¹⁰].

Висновки. Економічна поведінка не може бути витлумачена як автономна інституційна реальність, функціонуюча строго відповідно з власними специфічними нормами, адже економічна сфера – це частина соціального світу. Весь минулий і нинішній досвід економічних перетворень свідчить про те, що вироблені у кожного народу базові цінності економічної культури відігравали й відіграють найважливішу роль в ефективності проведення будь-яких реформ, обумовлюючи влаштування нової системи в звичну парадигму масової свідомості [¹¹, с. 189]. Тому, необхідним є врахування аксіологічних компонент модернізації соціально-економічного розвитку, серед яких, на нашу думку, варто виділити: духовні, морально-етичні, освітні, культурні та ментальні, які впливають на формування характеристик, норм, принципів, потреб та переконань економічних суб'єктів, що визначають характер та мотивацію їх ділової активності, якість господарських взаємовідносин в суспільстві.

Там само.

Там само.

Смакота В.В. Экономика – явление духовное?! / В.В. Смакота // Институт социологии НАН Украины, 2012. К.: «Наукова думка». – 198 с.

9 Там само.

10 Там само.

11 Смакота В.В. Экономика – явление духовное?! / В.В. Смакота // Институт социологии НАН Украины, 2012. К.: «Наукова думка». – 198 с.

ЦІННОСТІ СІМ'Ї

Сім'я - це інститут, який творить культуру певного суспільства і впливає на неї. Сім'я, на сучасному етапі вимагає особливої підтримки з боку громадськості та держави (формування іміджу сім'ї, підготовка молодих людей, які вступають в подружнє життя та ін.). За словами експертів, кількість розлучень в Україні в середньому до 60%, а в перші 5 років шлюбу - до 72%, серед тих хто живе в неофіційному шлюбі - 95% через певний проміжок часу розлучаються.

1. Чому родина так важлива сьогодні

Цілісна держава - це міцна і любляча сім'я. Міцна сім'я - це

1) *Ефективні працівники.* Ефективність працівників поліпшується на 54% в щасливих сім'ях.

2) *Інтелектуальний ресурс для всієї країни.* Щасливі сім'ї розкривають свій інтелектуальний потенціал і роблять величезний внесок в історію країни.

3) *Стабільна економіка.* Порядок в сім'ї, в сімейному бюджеті веде до стабільного управління.

4) *Міцні, правильні цінності.* Це найсильніший аргумент і привід для того, щоб зберігати сімейні відносини і розвивати їх. Згідно з Конституцією України - сім'я, дитинство, материнство, батьківство охороняються державою. У Концепції державної сімейної політики, затвердженої Верховною Радою України, підкреслюється, що сім'я є інтегральним показником суспільного розвитку, який відображає моральний стан суспільства і є важливим чинником демографічного потенціалу.

Сімейний кодекс України (далі СКУ) в ст. 2 визначає коло сімейних відносин, які регулюються СКУ, а в ч.2 ст. 1 СКУ проголошує, що регулювання сімейних відносин здійснюється з метою:

1) зміцнення сім'ї як соціального інституту;

2) утвердження почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї;

3) побудови сімейних відносин на паритетних засадах, на почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги і підтримки;

4) забезпечення кожної дитини сімейним вихованням, можливістю духовного та фізичного розвитку.

Регулювання сімейних відносин спрямоване на досягнення цих цілей, при

цьому особливе значення має зміцнення сім'ї.

2. Фактори, які негативно впливають на життя «середньої сім'ї»:

- 1) *відсутність / незрозуміння цінностей шлюбу / сім'ї;*
- 2) *психологічна неграмотність* - незнання жіночої та чоловічої психології, основ емоційного спілкування в сім'ї;
- 3) *невігластво в статевій природі* - незнання законів людської сексуальності, порушень і способів їх усунення / пом'якшення;
- 4) *неграмотність у вихованні* - незнання докорінних відмінностей дитячої психології від дорослої, невміння виховувати дітей.
- 5) *зовнішній тиск оточення:*
 - економічний тиск, криза в країні,
 - політичне, чоловіки йдуть на війну,
 - стереотипи мислення - навчатися сімейним відносинам - це соромно.

3. Рішення.

Комплексний підхід:

- 1) "Виховання" батьків, а також молодих людей через семінари у садочках, школах, вищих навчальних закладах.
- 2) Популяризація навчальних центрів, навчання у цьому напрямку.
- 3) Вирощування правильних цінностей, які ведуть до цілісності та щастя родини через ЗМІ.
- 4) Підготовчі курси в РАЦС.
- 5) Підтримка просімейних організацій в їх діяльності щодо поліпшення сімейних відносин.

Висновки. Тільки у щасливому шлюбі між чоловіком і жінкою:

1. для дітей та молоді: велика ймовірність академічного успіху, хорошого емоційного і фізичного здоров'я, повноцінного всебічного виховання; висока самооцінка і становлення особистістю; найменша ймовірність залежності від наркотиків, алкоголю, несхильність до насильства та злочинів; добрі стосунки з оточуючими людьми; менша ймовірність стати жертвою сексуального насильства, завагітніти в юному віці, мати венеричні захворювання, розлучення у своїй родині, життя в бідності в майбутньому.

2. для дружин: вони більш здорові емоційно і фізично, захищені від інших чоловіків; більше можливості розкритися як особистість, гарна самооцінка; більш довірчі стосунки з дітьми; мають малу ймовірність того, що будуть жертвами насильства в сім'ї або з боку, вчинити самогубство або вживати наркотики і алкоголь;

3. для мужів: володіють більшою впевненістю, мають стимул бути дисциплінованими і дотримуватися режиму; живуть довше, харчуються краще,

більш здорові емоційно і фізично; менше схильні до стресів; велика ймовірність мати стабільну, більш високо оплачувану роботу, бути багатшими; більш низька ймовірність мати шкідливі звички: вживати наркотики, алкоголь ...; менш схильні до вчинення насильницьких злочинів, не схильні до самогубства; мають більш високий імунітет, різко знижений ризик заразитися СНІДом та іншими венеричними хворобами.

4. для суспільства: більш низький рівень кількості злочинів, врівноважені, багаті, освічені, фізично і емоційно здорові, цілеспрямовані люди; суспільство твориться; низький рівень домашнього насильства та інших злочинів; зниження числа ранніх вагітностей та злочинності серед неповнолітніх, низький відсоток міграції; зниження потреби в соціальних і медичних послугах.

Кочура Наталія Миколаївна
кандидат філософських наук, доцент кафедри конституційного,
адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін
Університет «Україна», м. Київ

ДУХОВНІСТЬ ЯК ШЛЯХ ДО РІВНОВАГИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ПРОБЛЕМИ І РІШЕННЯ

Постановка проблеми: В сучасний час у засобах масової інформації часто пишуть про необхідність ідеології для України. Проте, ідеологія, як показує історичний досвід – це здебільшого класово перекручена свідомість. Тоді виникає питання: чи потрібна Україні ідеологія?.. Україні необхідна не ідеологія – а духовність, та духовність, яка викристалізувалася, як писав відомий вітчизняний мислитель і гуманіст С.Б. Кримський, в Греко-слов'янській православній цивілізації Київської Русі. Духовність, яка була одним із чинників подолання епохи Руїни другої половини XVII ст. Це загалом та духовність, яка зробила українську націю суб'єктом світової історії і яка пов'язана з концепцією Софійності. Ще з Візантії Україна бере Ідею Софійності. Поняття «Свята Русь» виникає тут в Києві - це саме вираз Софійності, святості своєї землі, святості свого світу, свого довкілля, сакралізація того простору в якому живуть люди.

Відтак, виникає питання щодо розуміння духовності в Україні у сучасну епоху? Але, чи правильно говорити, що духовність поділяється за епохами, чи, наприклад, за націями, чи політичними партіями? Чи є стара духовність і якась нова? Духовність - це взагалі весь ціннісний досвід людства і вона за епохами, націями, партіями - не ділиться! Тут можна відповісти метафорично, як відповів свого часу О.Блок: «У XX столітті я відчув якийсь вітер з духовної Атлантиди, вітер, який почав віяти з часів Ісуса Христа, і зараз цей вітер посилюється...». Йдеться про актуалізацію того, що накопичило людство, але не всього - а того, що відповідає нашому часу, а також, про нову інтерпретацію віковичних принципів. Можна говорити і про народження якихось нових явищ. Ми говоримо про духовність, як ціннісне домобудівництво, як заклик згори зробити те, що не робиться природним чином, наприклад, полюбити ближнього, поборовши недовіру і ненависть. Цей заклик, потребує ще й індивідуальної розшифровки!.. Разом з тим, важливо розуміти, що духовність не зводиться тільки до ідей. **Духовність - це спосіб життя, це вся повнота буття людини, яка орієнтована й націлена духом, тому її не можна зводити тільки до ідей.**

Трагічне XX століття, сучасна історія початку XXI ст. показали, що ідеї, особливо абстрактні ідеї - це такі речі, які можна повернути як в позитивний, так і в негативний бік. Вони дуже легко перекручуються. Це, зокрема, наочно показано в

романі Василя Гроссмана «Життя та доля». За його сюжетом герой, сидячи в німецькому таборі, каже своєму товаришу по нещастю: «Я проти ідеї добра тому, що Гітлер може використовувати ідею добра для виправдання цього табору, для «покращання раси». Але я - за доброту. Адже доброту, тобто **людську якість**, не можна таким чином спотворювати». **Духовність - це є формування людських якостей**, проблема, що для нас дуже важлива.

Зараз в українському суспільстві проблемою є не відсутність духовності, а **небезпека і тиск хибної духовності**. Це, коли людина, зазираючи всередину себе, не бачить нічого, крім свого тіла, і тіло розглядається не як орган духу, а як самість, як самодостатнє. Фізичне розуміння життєвих якостей, через домінування в ціннісних орієнтаціях суспільства чинника, пов'язаного лише з матеріально-практичним освоєнням світу, як єдиного економічно доцільного і самоцінного - також породжує **псевдодуховність**.

Для рівноваги в суспільному просторі, поряд з важливим чинником економічного розвитку, що залежить, на перший погляд, лише від матеріально-практичного освоєння світу, державою мають створюватись також умови для духовно-практичної діяльності громадян, в основі якої є, насамперед, культура, освіта, духовність. В сучасний час результати духовно-практичного освоєння світу, в т.ч. духовно-інтелектуальний капітал країни - є одним із важливих стратегічних ресурсів становлення, авторитету і розвитку держави в нових геополітичних реаліях.

Шляхи вирішення проблеми. З погляду формування особистості і розвитку людських якостей у сфері освіти, науки, державотворення і суспільства в цілому, дуже важливою обставиною є виникнення **монадної особистості**. Це питання позначається новим завданням: не зводити усі проблеми до колективного способу вирішення, а **доповнювати його здатністю особистісної репрезентації своєї епохи, нації, культури**. Ця здатність репрезентації своєї нації, своєї культури й епохи і створює монадну особистість. Не випадково в наш час спостерігається криза масових політичних партій. Більш того, навіть в ХХ-му ст. такі монадні особистості як Ганді, Мартін Лютер Кінг, Мати Тереза, Андрій Сахаров, Михайло Грушевський і ін., відіграли, можливо, не меншу роль, ніж політичні партії. Тому і виникає в сучасний час потреба доповнювати принцип «плеядності», тобто колегіального вираження, принципом монадності. Йдеться про **доповнення одного іншим**. Зараз можливість стати монадною особою є у будь-якої людини. Монадна особистість — це нормальне явище розвитку людей нашого ХХІ століття. Важливість цього явища, як зазначає С.Б. Кримський, ще й в тому, що **така особистість не протистоїть колективу**.

Висновки і пропозиції. З точки зору завдань Круглого столу щодо формування особистості на основі християнських цінностей, вносимо на

обговорення міжфракційного депутатського об'єднання Верховної Ради України «За духовність, моральність і здоров'я України» проект-пропозицію:

*Створення спільно навчально-просвітницького **Центру гуманітарної навігації та софійної освіти** – як однієї з платформ для розвитку і реалізації цілей зазначених в темі даного Круглого столу. В разі позитивного рішення пропозиції, пропонуємо зі свого боку до включення в навчальний план **Центру** міждисциплінарні гуманітарні курси. Орієнтовний перелік тем курсів:*

- «Джунглі в середині нас»
- «Людина між Богом і «ніщо»
- «Зорі долі в твоїх грудях»
- «Продовжуючи творіння світу»
- «Драматургія боротьби добра і зла»
- «Діалоги і монологи про цінність і смисл життя»
- «Особистість і дар любові»
- «Свідомість»
- «Засвоєння світу в розмаїтті форм»
- «Драматургія пізнання»
- «Стиль творить цивілізацію»
- «Мистецтво і шосте почуття»
- «Раціоналізм і його зворотні течії»
- «Підсвідомість і символічні структури української культури»
- «Наука і вікінги пізнання»
- «Магістралі історії»
- «Що робиться в сучасному світі?».

Кращенко Юрій Петрович

кандидат педагогічних наук

старший викладач кафедри педагогічної майстерності та менеджменту

заступник декана природничого факультету з наукової роботи

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

голова Ради молодих учених при Державному агентстві з питань науки,

інновацій та інформатизації України

ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН ПРАВОСЛАВНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Студентський вік (17-23 роки) охоплює пізньодитячий, юнацький період і частину дорослого етапу в розвитку й становленні людини. Студентський вік характеризується найбільш сприятливими умовами для психологічного, біологічного і соціального розвитку. В цей період найвища швидкість пам'яті, реакції, пластичність у формуванні навичок. У особистості на цьому етапі домінуючим є становлення характеру та інтелекту. Активно розвиваються морально-ціннісні й естетичні почуття. Швидко освоюються соціальні ролі дорослого: громадянські, професійні, економічні, сімейні. Формуються й закріплюються схильності, інтереси. Визначаються життєві цілі й прагнення. Досягається високий рівень розвитку фізичних та інтелектуальних сил, активно зростають творчі можливості, збагачується емоційно-чуттєвий зміст, розквітає зовнішня привабливість. Все це часто спричинює дещо ейфорійні, ілюзорні уявлення про невичерпність і безмежність такого стану й приводить до нерационального, безцільного, безплідного розтрощання фізичних і духовних сил.

Саме в студентському віці відбувається перегляд ціннісно-духовних категорій, аксіологічна переорієнтація. Посилюється усвідомленість, об'єктивна позитивізація мотивів поведінки. Формуються і зміцнюються позитивні особистісні риси – відповідальність, почуття обов'язку, цілеспрямованість, наполегливість, самостійність, уміння регулювати свої почуття, бажання, схильності. Разом з тим, до 20 років здатність людини до повносвідомої регуляції своєї поведінки остаточно ще не сформована. Тому інколи мають місце невмотивовані, флюктуаційні прояви негативної поведінки, неадекватних дій, протиправних учинків.

Ціннісні орієнтації, за С. Гончаренком, це вибіркова, відносно стійка система спрямованості інтересів і потреб особистості, зорієнтована на певний аспект соціальних цінностей [3, с. 357]. Ціннісні орієнтації формуються в процесі соціального розвитку індивіда, його участі в трудовому житті. Таким чином, виховання людини можна розглядати як керування становленням або зміною її ціннісних орієнтацій.

«Значна частина людей живе, не замислюючись на своїм духовним призначенням. Так виникає оманлива задоволеність життям. Людина у щоденному бутті може не усвідомлювати цього неприродного для неї стану, однак у кризові періоди іноді настає момент істини» – стверджує академік І. Бех [1, с. 15]. Сучасні соціологічні дослідження підтверджують позицію І. Беха. Так, «падіння моральності» сприймається маже половиною опитаних людей віком від 29-ти років та старше як проблема (46 % опитаних), в той же час серед молоді (15–28 років) тільки 28 % опитаних виокремили цю проблему [4, с. 112]. Звичайно, коли в суспільстві соціально-економічна криза і нестабільність, то цілком природно, що люди звертаються до своїх первинних структур, більше спираються на власні зусилля, сім'ю, переймаються своїм власним матеріальним забезпеченням, безпечним умовами життя. Отже, у 2004 р. на відміну від 2000 р., молоді люди висловили бажання про важливість міцного здоров'я як для себе так і для членів своєї сім'ї (92 %), покращення свого матеріального добробуту та членів сім'ї (88,4 %), створити міцну сім'ю виявили бажання 85,3%. Разом з тим, на важливості участі у релігійному житті (регулярному відвідуванні церкви, богослужінь, дотримання релігійних обрядів тощо) наголосили 37 % молодих осіб [4, с. 113-114].

Динаміку релігійних цінностей сучасної молоді відображають дані опитування 1997 та 2004 роках проведені Державним інститутом розвитку сім'ї та молоді (див. табл. 1) [4, с. 115].

У 1997 році опитано 1501 респондент віком 15-28 років, в 2004 році – 2003 респонденти віком 14-35 років. У дослідженні, проведеному в 1997 році замість альтернативи «важко відповісти» пропонувалася «мені все байдуже». Помітне збільшення частки віруючих серед опитаних з 44 % 1997 році до 61 % у 2004 році. Дослідження, проведене Державним інститутом розвитку сім'ї та молоді в 2007 році (опитано 1800 респондентів, 14-35 років), підтвердило динаміку ціннісних орієнтацій.

Таблиця 1

Розподіл відповідей на запитання: «Незалежно від того, відвідуєте Ви церкву чи ні, ким Ви себе вважаєте?», %

<i>Відповідь на запитання</i>	<i>1997 рік</i>	<i>2004 рік</i>
Віруючим	44	61
Тим, хто вагається і знаходиться між вірою і невір'ям	31	24
Невіруючим	11	12
Переконаним атеїстом	1	2
Важко відповісти	13	1

Проте, на жаль, віра в Бога відсутня серед основних ціннісних орієнтацій більшої частини молоді. Це підтверджують дані, отримані Державним інститутом розвитку сім'ї та молоді в 2007 році (опитано 1800 респондентів віком 14-35 років) (див. табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл відповідей на запитання: «Що, на Вашу думку, сьогодні для молоді є найважливішим у житті?» (Респондент міг обрати до трьох варіантів відповіді)

Бути здоровим	66
Зробити кар'єру	44
Гроші	45
Отримати достойну освіту, професію	35
Створити сім'ю	38
Взяти від життя більше задоволень	18
Любов	18
Щоб не було війни	12
Віра в Бога	7
Зробити щось значуще для свого народу, майбутнього країни	4
Інше	0,3

Таким чином, особисте здоров'я, кар'єра, матеріальний добробут та сім'я, достойна освіта – основні ціннісні орієнтири сучасної молоді. Серед інших важливих категорій – орієнтація на отримання від життя максимум задоволення (18 %). Релігійність у молодіть займає не високе місце, оскільки на важливість віри в Бога вказали тільки 7 % респондентів. Можливо, віра – це щось особистісне, що не вважається характерним для молоді у свідомості сучасних молодих осіб, щось базове, що допомагає жити, проте не стає визначальним у бутті.

Українська система вищої освіти має включати духовно-моральне виховання студентів за засадах православ'я. Християнсько-гуманістична традиція покладає християнську філософію в осмислення педагогічного ідеалу особистості, проголошує вищою цінністю вільну, духовно і морально цілісну особистість, яка усвідомлює єдність Творця і творінь та ставиться до творчості як до продовження справи Божої на Землі. Духовно-моральні цінності виступають як сповідування устремлінь до Істини, утвердження в житті Добра, Любові, Совісті, Честі [2, с. 71]. Домінантність духовності в особистості визначає важливе положення морального виховання в педагогічному процесі вищої школи.

Протягом вересня 2012 року нами проведено опитування 260 студентів природничого, фізико-математичного, психолого-педагогічного факультетів та

факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

На запитання анкети: «Чи вважаєш ти себе православним християнином?» ствердно відповіло 83 % студентів. Таким чином, майже 17 % майбутніх учителів не вважають себе православними християнами.

Відповідаючи на запитання: «Як часто ти відвідуєш богослужіння в церкві?» 42 % студентів стверджують, що відвідують раз у рік, – на Великдень, 35 % – на великі православні свята, лише 4 % – щонеділі, 18 % – ніколи не відвідують.

Рефлексивний компонент вдалося ідентифікувати за відповідями на запитання: «Чи аналізуєш ти свої вчинки в контексті Десяти заповідей Божих?». Часто, майже щодня – 14 % студентів, ситуативно, при необхідності – 48 %, рідко – 38 % опитаних.

На запитання анкети: «Чи приступав ти до Святих Таїнств Сповіді та Причастя?» відповіді розповідалися наступним чином: так, раз у житті – 18 %, кілька разів у рік – 19 %, ніколи не приступав 63 %.

На відкрите запитання анкети: «Якими православними цінностями ти керуєшся в своєму житті?» значна частина опитаних нічого не відповіла. Серед відповідей зустрічались: «Добротою, повагою», «Співчуттям», «Вірою», «Чесністю», «Не вкради, не бреш», «Допомога ближнім», «Не роби зла іншим», «Любов до ближніх», «Десятьма заповідями», «Порядністю», «Повагою до батьків», «Смирення» тощо.

Ствердно відповіли на запитання «Чи важко віруючій людині в сучасному суспільстві?» 35 % студентів, «ні» – 22 %, «іноді» – 43 %.

Відкрите запитання анкети: «Яких цінностей бракує в нашому суспільстві, зокрема в молоді?», студенти відповідають «Бракує чесності та поваги», «Вірності, чесності», «Гуманності», «Порядності», «Співпереживання, співчуття», «Толерантності, вихованості», «Гуманності, поваги до інших людей», «Людяності та доброти», «Люди лицемірно ставляться один до одного» тощо.

На запитання: «Чи потрібно викладати в школі предмети світоглядно-культурологічного та духовно-морального спрямування, як-от «Біблійна історія та християнська етика»? Чому?» ствердно відповіли 75 % майбутніх учителів з обґрунтуваннями, як-от «Такі предмети допомагають учням правильно ставитись один до одного», «Такий предмет формує правильний світогляд», «Потрібно для розвитку духовно-моральних якостей», «Цей предмет слід викладати тільки за згоди батьків», «Потрібно, адже ми християни, повинні знати про Біблію якомога більше» тощо.

Таким чином, ціннісні пріоритети сучасної молоді змінюються під впливом економічних, соціальних та культурних чинників. Слід констатувати, що вітальні цінності складають основу ціннісної свідомості молодих людей України. Разом з

тим, спостерігається позитивна динаміка православних цінностей в сучасній молоді. Вітчизняна система середньої та вищої освіти має створювати максимально сприятливі умови для виховання молоді на засадах традиційної для українського народу православної Віри.

Література

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. / І. Д. Бех. – К. : Академвидав, 2012. – 256 с.
2. Головушкина М. В. Некоторые проблемы нравственного воспитания / М. В. Головушкина // Педагогическое образование и наука. – 2008. – № 4. – С. 71–72.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
4. Молодь в умовах становлення незалежності України (1991–2011 роки) : щоріч. доп. Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Державний інститут розвитку сімейної та молодіжної політики; [редкол.: О. В. Белашов (голова) та ін.]. – К., 2011. – 316 с.

Отець Роман Лаба
(Лаба Роман Олександрович)
Ph. D. отриманий у Польщі
доктор богослів'я Римо-Католицької Церкви
Вища духовна семінарія РКЦ «Найсвятішого серця Ісуса»
філіал Люблінського Католицького університету

ХРИСТІЯНСЬКА КУЛЬТУРА – РУШІЙНИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ І ЄДНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

1. Слово культура, яке сьогодні означає сукупність матеріальним і духовних цінностей, походить від латинського дієслова *colere* – обробляти, управляти, дбати, піклуватися. Перш за все це слово стосувалося до обробки і засівання поля. Сьогодні, коли Україна розриває, надіємося, останні узи з тоталітарним радянським минулим, стає для нас особливим предметом піклування. І в залежності, яке зерно прийме сьогодні українське суспільство, такі плоди і дасть у майбутньому. Культура становить джерело ідентичності кожного суспільства, а зокрема для суспільства, яке проходить етап лікування і становлення, етап своєрідної духовної реабілітації.

2. Сьогодні наш народ бореться за визнання світом того, що Україна є справжньою європейською державою зі справжніми європейськими цінностями. Більше того боремося за те, щоб цінності європейської культури стали нашою реальністю. Як можна цьому посприяти? Щоб відповісти на це запитання, спробуймо віднестися дещо до історії.

3. Протягом останні двох тисячоліть чинником, який сформував Європу і продовжує її формувати стало християнство. Географічні межі Європи від нас не залежать, але не вони надають ідентичність цьому континенту. Ідентичність окреслюють духовні межі, межі культури. *Дві тисячі років латинської цивілізації були глибоко закорінені в стародавній спадщині Афін і Риму а також в християнстві, яке було спроможне створити нову культурну спадщину, шануючи культурні особливості кожної цивілізації*¹². Натомість головними підвалинами Європейської культури стали духовні центри: Афіни (філософія), Рим (право і політика), Єрусалим (християнство). Плюралізм культур різних народів формувався на міцному фундаменті віри. Християнство не тільки не заперечило античній культурній спадщині, але надало їй новий розвиток. Таким чином твори язичницьких філософів Арістотеля і Платона отримали нове життя завдяки св. Августину і св. Фомі Аквінському, а Римське Право дало фундамент законодавства багатьох Європейських Християнських держав. Більше того, якщо б не

¹² Benedict XVI, *Ocassione Diei quo stadium peragitur de dialogo inter culturam et Religiones*, Acta Apostolicae Sedis 2009, nr 101.

християнство, культурна спадщина античного світу загинула б разом з упадком Римської Імперії та всієї Греко-Римської цивілізації. Чому? Тому, що культура не може тривати без морального фундаменту. Один з видатних філософів Лешек Колаковський, який початково був марксистом, соціалістом, щиро визнав: *Християнство для мене невід'ємно пов'язане з європейською культурою. Не думаю, що ця культура могла б перетривати в якійсь нехристиянській формі*¹³.

Важко оцінити навіть вклад і вплив християнської культури на життя Європи. Наведемо декілька лише фактів:

- Християнська Церква засновувала примонастирські школи, які дали початок майбутнім Університетам, закладаючи новий стиль освіти та виховання (Болонський Університет, Сорбонський, Києво-Могилянська Академія).

- Перші лікарні: вже в 369 році св. Василій Великий на передмістях Кападокії організував так зване «місто милосердя», яке називалося *ксенодохіум* - прототип сучасних шпиталей. Згаданий Єпископ дав розпорядження створити цілу мережу подібних закладів, які допомагали між іншим потребуючим, хворим та бездомним. Перший притулок для хворих був утворений в Льйоні в 542 році за ініціативи місцевої Церкви. Першими шпиталями в Європі були шпиталь св. Варфоломея в Лондоні (1123) та Hotel Dieu заснований Людовіком XII. Вважалося, що шпиталь має служити перш за все вбогим, що було пов'язане з християнським вченням про милосердя. На Україну (Київську Русь) разом з християнством приходять перші богадільні. Статут св. Володимира передбачає їхнє утримання саме Церкві і на це суспільство платило десятину.

- Бібліотеки та видавництва.

- Більшість країн Європи у символіці свого прапора містять християнські символи, зокрема хрест (Австрія, Швейцарія, Швеція, Норвегія, Данія, Фінляндія, Великобританія, Словаччина). Адже прапор – це свого роду паспорт країни, це документ ідентичності країни. Натомість прапор Європейського Союзу (блакитне тло та дванадцять жовтих зірок на його фоні) інспірується фрагментом з Книги Одкровення 12 розділ, де Йоан бачить жінку навколо глови якої Дванадцять Зірок¹⁴. В цьому відінні Ранні Християни бачили образ Церкви.

4. Звідки в Християнській вірі такий потужний засіб єднання? Він закладений в самих основах віри:

А) Головна істина Християнства: існує ОДИН БОГ в ТРЬОХ ОСОБАХ. Це вже перше вираження ЄДНОСТІ, яка одночасно є СПІЛЬНОТОЮ.

¹³ L. Kołakowski, *Kultura i fetysze*, Warszawa 2009.

¹⁴ [The European Commission and religious values, The Economist, 28.10.2004](#)

Б) Християни, які походять з багатьох народів у культур, прямують до того, щоб бути ОДНО, як Христос з Отцем (Йн 17).

В) Церква спромоглася вмістити у себе велику кількість обрядів і традицій, яких оживає одна віра (лише в Католицькій Церкві 21 обряд, який зберігає свою тотожність).

Г) Церква у своїй доктрині завжди берегла інститут сім'ї, як певне земне відображення небесної єдності.

5. Сьогодні йде велика боротьба за християнську культуру Європи. Заперечуючи ролі Християнства, і відтинаючись від християнської культури, ми як Європейська країна ризикуємо втратити нашу ідентичність. А це в умовах сучасних геополітичних процесів означає стати слабким і беззахисним.

6. Враховуючи попередні аргументи, можна сказати наступне. Україна не тільки зміцниться як держава завдяки християнській культурі, але й зможе стати міцним джерелом відродження Християнської Європи.

7. Що ми сьогодні можемо зробити для цього:

- Лобіювання законопроектів, які захищають християнські цінності, зокрема родинні.
- Запровадження в освітніх закладах предмет християнської етики, християнської культури. У ВУЗах України запровадити курси християнської філософії, економіки, політології та утворити факультети богослов'я, які є в більшості Університетах Європи.
- На міжнародному рівні варто поглиблювати співпрацю з такими християнськими сусідами як Польща та Угорщина. Де на державному рівні можемо побачити чіткі християнські позиції.
- Надати можливість ефірного часу на державних телеканалах для пропагування християнських цінностей.

За християнською Україною – християнське майбутнє Європи!

Лебедєв Віталій Сергійович

старший викладач кафедри філософії та релігієзнавства
приватний вищий навчальний заклад “Український гуманітарний інститут”
здобувач наукового ступеня кандидата філософських наук (доктора філософії)
Київського національного університету ім.Т.Г.Шевченка

ЗАСНУВАННЯ РЕЛІГІЙНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ СВІТСЬКИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Постановка проблеми. Найпершим місцем для формування християнських цінностей є, безумовно, сім'я, християнська родина, коли, як кажуть, з молоком матері дитині прищеплюються основи моралі, етики, правила етикету. Другим за значенням інститутом християнського виховання є релігійна громада, де через певні обряди, проповідь, повчання, вивчення священних книг молода людина долучається до багатовікової спадщини християнства. Третьою за часом виховною установою є навчальний заклад - спочатку дошкільний, потім шкільний та вищий. І ось тут виникає проблема: християнське виховання в родині і в релігійній громаді не є чимось дивним в українських реаліях, але християнське виховання в навчальному закладі до останнього часу було неможливе через заборону законодавством релігійним організаціям бути засновниками різного роду навчальних закладів (окрім духовних), а викладання навчальних дисциплін, пов'язаних з християнством, в інших навчальних установах суперечило світському характеру освіти.

Станом на сьогодні, церкви та інші релігійні організації, статuti (положення) яких зареєстровано у встановленому законодавством порядку, можуть бути засновниками дошкільних, позашкільних, загальних середніх і професійних середніх навчальних закладів. Тому слід констатувати, що в цій сфері питання щодо установ, які можуть прищеплювати християнські цінності дітям і молоді знайшло своє часткове розв'язання. Кажемо, що часткове вирішення через те, що на нас чекає певний процес як з боку релігійних організацій щодо подачі відповідних документів про організацію подібних закладів освіти, так і з боку контролюючих органів, які, в свою чергу, повинні імплементувати в життя ці нововведення в законодавстві.

Щодо вищої освіти, то в проголосованих Верховною Радою змінах до законів “Про освіту” та “Про вищу освіту” прямо не вказане, що релігійні організації можуть організовувати світські вищі навчальні заклади.

Також повстає низька питань щодо виконання таким закладами (у випадку їх створення) вимог Конституції та законодавства про освіту щодо світського характеру освіти, відокремлення церкви від школи, про якість навчання в подібних установах,

про можливість МОНУ контролювати їхній освітній процес (чи не буде це суперечити принципу невтручання держави у діяльність релігійної організації), і, нарешті, чи не будуть такі освітні організації прихованою катехізацією (воцерковленням) студентської молоді, чи не рухаємося ми до клерикалізації освіти?

Шляхи вирішення проблеми. Чітка законодавча норма про можливість створення релігійними організаціями світських (нерелігійних) вищих навчальних закладів дозволить підняти на якісно новий рівень питання формування особистості на основі християнських цінностей.

Звичайно, лише сам по собі дозвіл на створення подібних вишів не вирішить проблеми духовності українського народу і покращення моральних якостей студентської молоді. З боку держави повинен відбуватися певний контроль щодо процесу морально-духовного виховання. Ні, ми не закликаємо до створення органу цензури, який б визначав, що є моральним, а що - ні. Але інформація про те, як часто в таких навчальних закладах відбуваються наукові і науково-практичні конференції (в тому числі із міжнародною участю), симпозіуми, круглі столи з питань моралі, етики, толерантності, патріотизму будуть свідчити наскільки вдало виш виконує взяте на себе зобов'язання щодо духовно-морального виховання молоді, прищеплення християнських цінностей, обговорення шляхів вирішення нагальних проблем суспільства.

Виконання вимог Конституції щодо відокремлення держави від церкви і школи від церкви при створенні подібних ВНЗ, полягає в тому, що система державних вищих навчальних закладів повинна бути відокремленою від релігійних організацій, а релігійні організації створюють вищі навчальні заклади виключно приватної форми власності.

Права громадян на освіту ніяк не порушуються у випадку заснування релігійними організаціями світських навчальних закладів, а, навпаки, тепер громадяни зможуть обирати той навчальний заклад, процес надання освітніх послуг в якому бути збігатися з їхнім світоглядними переконаннями.

Вважаю, що ліцензійні і акредитаційні перевірки вищих навчальних закладів, які створені релігійними організаціями, не є порушеннями норм Конституції щодо невтручання держави у внутрішню діяльність релігійних деномінацій, оскільки перевірки підлягають не самі релігійні деномінації, а лише навчальні заклади, що створені цими організаціями, і тільки ті з них, які бажають отримувати право видавати диплом державного зразка.

Світський характер освіти не означає її “антирелігійність”, а скоріше - “позарелігійність”. Як вже було зазначене вище, державна система освіти повинна дотримуватися світського підходу при викладанні навчальних дисциплін, але разом з тим, панування лише одного світогляду - атеїстичного - для інтерпретації усіх наукових фактів та явищ є відлунням політики державного атеїзму. Наука визнає

плюралізм думок, тому обмежувати кількість гіпотез, теорій, підходів при вивченні тих чи інших навчальних дисциплін було б неправильно.

Щодо уникнення катехізації в подібних навчальних закладах, то, на нашу думку, це не є проблемою державних органів управління освітою. Так чи інакше певна катехізація (свідома чи несвідома) в таких навчальних закладах буде відбуватися: навіть сам факт їх існування буде свідчити на користь релігійної деномінації-засновника. А додайте до цього вдале працевлаштування випускників, високе місце в рейтингу вищих навчальних закладів та інші успіхи вишу - все це буде додавати іміджу засновників. Але, враховуючи закріплене Конституцією право громадян, сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодної, процес катехізації в цих вишах не повинний турбувати МОНУ - абітурієнт, його батьки (чи особи, що їх замінюють) свідомо обирають подібні вищі навчальні заклади, розуміючи специфіку та особливості освітнього і морально-виховного процесів таких ВНЗ.

Висновки:

1. Держава, з метою посилення процесів морально-духовного виховання молодого покоління, має всіляко сприяти створенню світських (нерелігійних) вищих навчальних закладів, засновниками яких є релігійні організації.

2. Створення подібних ВНЗ не порушує ані норми Конституції, ані чинне законодавство про освіту.

3. Державні органи в сфері контролю за якістю надання освітніх послуг повинні здійснювати ліцензійні та акредитаційні перевірки подібних вишів на загальних підставах з врахуванням особливостей їхнього навчально-виховного процесу (наявність циклу дисциплін морально-виховного характеру, дотримання певних релігійних свят, молитви під час навчальних занять тощо).

4. Також слід запровадити певні критерії, що будуть спонукати всі навчальні установи незалежно від форми власності більш активно впроваджувати різні аспекти морально-духовного виховання студентської молоді.

Львова Олена Леонідівна
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
відділу теорії держави і права Інституту держави і права
ім. В.М.Корецького НАН України;
заст. Голови Товариства Християнських Комунікацій «Виноградник»

ЛЮДИНА ТА ЇЇ ПРИРОДНІ ПРАВА: ХРИСТИЯНСЬКІ СТАНДАРТИ ТА СУЧАСНІ СВІТОВІ РЕАЛІЇ

Постановка проблеми. У ст. 2 Договору про ЄС сформульовано положення, згідно якого: «Цінностями, на яких заснований Союз, є повага до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства закону і поваги прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин. Ці цінності є спільними для сукупності держав-членів, яка характеризується плюралізмом, недискримінацією, терпимістю, справедливістю, солідарністю і рівністю між жінками і чоловіками». Стосовно деяких із вказаних цінностей відбувається підміна понять. З огляду на це можна говорити про існування подвійних європейських стандартів стосовно окремих прав людини, зокрема, щодо розуміння права на життя (у контексті його початку та кінця, з якими пов'язані проблеми абортів та евтаназії), щодо викривленого розуміння рівності чоловіків і жінок і т.і. Мова йде про так звану європейську толерантність, яка є тією загрозою, яка послаблює авторитет і цінність справжніх прав людини на користь окремих відхилень, так званих *аномалій у праві*. У зв'язку з цим у світі починають говорити про так звані «нові права» людини, які за своїм характером заперечує істинну сутність права, права природного, однак воно легалізується, впроваджується у життя під виглядом свободи, ліберальних цінностей.

Але: позбавлення дитини права на народження – це аномалія у праві, одностатеві шлюби – аномалія, визначення у законодавстві поняття «сексуальна орієнтація» - аномалія! Одним із таких руйнівних нав'язуваних нам «стандартів» є: «людині можна все». Аборт виступає засобом планування сім'ї і пропагує культуру смерті, гомосексуальні відносини стають соціальною нормою, проституція – видом підприємницької діяльності і т.і. За допомогою нормотворчої діяльності деяких держав, які занадто піклуються «правами» меншин, підростаюче покоління втягується у систему ліберальних цінностей, які суперечать споконвічному, божественному розумінню сім'ї та, взагалі, здоровому глузду.

Зазначене призводить до моральної кризи українського суспільства, сформованого на ґрунті вічних християнських цінностей. Наше суспільство

виступає проти таких неприродних, непристойних і аморальних явищ і проти нав'язування нашим дітям таких відносин як нормальних.

Шляхи вирішення проблеми. Ст. 50 «Основи законодавства України про охорону здоров'я» встановлює дозвіл на добровільне штучне переривання вагітності без визначення будь-якої логічної мети та причин (медичних чи соціальних показників). Держава, разом з тим, не вдається до *тлумачення того, хто така людина і коли починається життя саме людини*, а не фізичної особи. З огляду на таку суттєву прогалину у законодавстві, як відсутність однозначного розуміння терміну «людина», для порівняння звернути цікаво увагу на Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження», який спрямований на «захист від страждань і загибелі тварин унаслідок жорстокого поводження з ними, захист їх природних прав та укріплення моральності й гуманності суспільства». Ст. 1 даного закону надає визначення термінів, таких як тварини, дикі тварини, жорстоке умертвіння тварин та ін. У контексті проблеми штучного переривання вагітності можна констатувати сумний факт, що законодавчо *тварини в Україні є надійно захищеними, на противагу зачатій людській живій біологічній істоті*, яка, згідно з чисельними науковими висновками, є людиною – індивідуальною і неповторною – на кожному етапі внутрішньоутробного розвитку, вже маючи в зачатковій формі всі властивості дорослої особи, та здатна відчувати біль і страх.

Також слід згадати заяви гендерних феміністів про те, що людина перевершила природу і сама може обирати свою стать, і що взагалі стать робить людей нерівними і обмежує їх права. З огляду на це вважаємо також, що у пропонованому вище законі слід визначити поняття «стать», «чоловік» та «жінка» з метою посягання на індивідуальність людини, надану їй Богом.

Так *ким є людина для держави?* Хто така особа, індивід, чоловік, жінка? Коли саме живий біологічний організм слід вважати людиною, коли виникає людське життя і коли припиняється? Законодавством не передбачено визначення таких понять.

Досвід свідчить, на жаль, про те, що ставлення до ембріона як до не живої істоти сформувало відповідним чином українську ментальність, особливо жінки. Також законодавчий замах на встановлення в якості норми поняття «сексуальна орієнтація» і захист такої «індивідуальності», зокрема, у випадку працевлаштування, руйнує традиційне, природне розуміння сім'ї, цінності чоловіка та жінки.

Висновки. Необхідним є законодавче визначення розуміння природних прав людини та відхилень від них (аномалій). Одним із кроків подолання вказаних аномалій, а також з метою культивування цінності людського життя з моменту

запліднення у масовій суспільній свідомості, захист права дитини на народження та з метою сприяння розвитку природних особливостей людини індивідуального характеру, має бути **прийняття Закону України «Про людину»**, в якому б було відображено офіційну позицію держави щодо таких основних понять та явищ, як людина, життя (його початок і кінець), здоров'я, індивід, зачатий плід (ембріон) та його емоційно-психічна діяльність; природна індивідуальність людини, стать, чоловік, жінка та ін. Це б поклало край посяганню на споконвічні цінності, головними з яких є людина, її життя та здоров'я, сім'я тощо.

З огляду на це до законопроектної роботи у даному напрямі необхідним є залучення провідних фахівців у галузі медицини, генетики, біології, психології, права тощо з метою надання ними професійних обґрунтованих висновків.

Лященко Вікторія Юріївна

спеціаліст зі спеціальної педагогіки (сурдопедагогіка,
тифлопедагогіка), вчитель початкових класів

вчитель української мови і літератури

вчитель-наставник (тьютор)

ЗНЗ "Спеціалізована загальноосвітня школа "Славія" м.Київ

ДОСВІД ЕКСТЕРНАТУ: ПЕРЕВАЖНЕ ПРАВО БАТЬКІВ НА ВИХОВАННЯ СВОЇХ ДІТЕЙ ПЕРЕД УСІМА ІНШИМИ ОСОБАМИ

Домашня форма освіти існує споконвіку. Досвід застосування такої форми освіти ніколи не переривався в демократичних країнах Заходу, лише в країнах з пануванням тоталітарної ідеології, таких, як СРСР, знищувалося Державою право батьків виховувати і навчати власну дитину, передавати дітям сімейні цінності, вільно висловлювати власні світоглядні та релігійні переконання, що не шкодять її особистісному розвитку, здоров'ю, а також життю, гідності, свободі ін. людей.

Конституцією України (ст. 34, 35, 51), Законом про загальну середню освіту (Стаття 6.5) на батьків покладається обов'язок піклуватися про своїх дітей та відповідальність за здобуття ними обов'язкової повної загальної середньої освіти. Згідно з Законом про освіту (Стаття 3.2) Держава здійснює соціальний захист вихованців, учнів, незалежно від форм їх навчання і типів навчальних закладів, де вони навчаються, сприяє здобуттю освіти в домашніх умовах. Відповідно до Сімейного кодексу України (Стаття 151, 152) Держава забезпечує пріоритет сімейного виховання дитини. Батьки мають право і зобов'язані виховувати своїх дітей, несуть відповідальність за виховання і розвиток своїх дітей. Вони зобов'язані піклуватися про здоров'я, фізичний, психічний, духовний і моральний розвиток своїх дітей. Батьки мають переважне право на виховання своїх дітей перед усіма іншими особами, зобов'язані забезпечити здобуття дітьми основної загальної освіти, з урахуванням думки дітей мають право вибору освітнього закладу і форми навчання дітей для отримання дітьми основної загальної освіти. На основі моєї 10-річної педагогічної діяльності і 5-тирічного досвіду в межах школи «Славія», де організоване інклюзивне навчання учнів здорових, обдарованих та з психофізичними особливостями, різних національностей та віросповідань, а також система навчання дітей-екстернів початкової школи, можу поділитися досвідом функціонування домашньої форми освіти та проблемами, що виникають в процесі реалізації батьками права та обов'язку навчати дітей.

Організовуючи екстернатну форму навчання та працюючи з батьками, ми активно застосовували персоналістичний підхід та проектний метод навчання. Для

цього була створена ціла мережа освітніх послуг для дітей і батьків (консультації, методичні та навчальні матеріали, мережа навчальних блогів, сайтів, індивідуальні та групові заняття з учнями та їх батьками, семінари для батьків тощо). Під час публічних виступів, демонстрування проектів, які виконали учні, ми вчимо вільно висловлювати власні погляди, ділитися традиціями та переконаннями власної сім'ї та з повагою ставитися до поглядів інших, поважаючи їх свободу вибору та право на власну думку, доводити власну думку, не ображаючи інших, плекати в собі загальнолюдські чесноти, як кардинальні (мужність, розсудливість, поміркованість, справедливість), так і християнські (віра, надія, любов).

Персональна освіта у формі екстернату не скована класно-урочною системою, тісними приміщеннями та обмеженою територією школи в мегаполісах, і тому вона дозволяє батькам і учням та їх вчителям-наставникам (тьюторам) в повній мірі застосовувати методи проектного навчання, що відповідають новітнім світовим тенденціям в освіті і запитам сучасного глобалізованого інформаційного суспільства, сприяють формуванню компетенцій та компетентностей, передбачених Державними стандартами загальної середньої освіти, а також застосовувати здоров'єзберезувальні технології. Екстернат в формі домашньої освіти, де основним учителем-наставником є люблячі батьки, дозволяє реалізувати диференційований і індивідуальний підхід до дитини в повній мірі. Екстерн, орієнтований на опанування методів самонавчання, самостійного активного пошуку інформації та безпечних її джерел, критичного аналізу отриманої інформації та вміння робити власні висновки на основі логічних суджень за умови можливості перевірки істинності засновків, поступово здобуває необхідні йому в житті компетентності та можливість сформувати власний світогляд і переконання в умовах взаємоповаги між батьками та вчителями школи, що зацікавлені у найкращому забезпеченні інтересів дитини та здобутті нею якісної освіти та моральних чеснот, що дозволять їй бути свідомим і активним громадянином суспільства, розпізнати своє покликання та реалізувати власний життєвий план чи місію в служінні ближнім своїми особистісними дарами.

Положення про екстернат в загальноосвітніх навчальних закладах дозволяє батькам відчувати повну відповідальність за результати навчання та виховання власних дітей, не перекладаючи відповідальність за свої батьківські обов'язки на інших осіб. Така форма навчання найбільш дозволяє батькам активно брати участь у навчально-виховному процесі та допомагати дитині опанувати компетенції та задовольнити державні вимоги щодо змісту освіти та виховання передбачені Державними стандартами початкової, базової і повної загальної середньої освіти. Батьки на власний розсуд та відповідальність можуть залучати до здійснення навчально-виховного процесу кваліфікованих вчителів та вихователів, яким довіряють, маючи доступ до складання річного індивідуального навчального плану

учня, здійснення самостійного діагностування та контролю засвоєння учнями компетенцій та здобуття компетентностей, щоб вчасно побачити недоліки навчально-виховного процесу та відкоригувати знання, уміння, навички учня для успішного їх застосування в подальшому при виявленні своєї компетентності під час незалежного публічного представлення роботи, здійсненої учнем протягом року перед екстернами, батьками, вчителями, адміністрацією школи та ін., а також під час річного оцінювання (річних контрольних робіт, екзаменів, заліків тощо), ДПА, ЗНО. Існування таких систем незалежного оцінювання, як ДПА, ЗНО дозволяє контролювати виконання Державних освітніх стандартів та зацікавленість учнів, абітурієнтів у засвоєнні необхідних передбачених державною та зумовлених суспільною необхідністю компетенцій, формування компетентностей. Існування форм незалежного оцінювання та створення відкритого публічного рейтингу навчальних закладів, згідно принципу субсидіарності надання адресної державної грошової допомоги на навчання конкретній сім'ї, а не системі освітніх закладів, що створили монополію на надання освітніх послуг, дозволяє зробити прозорішими і більш ефективними витрати державних коштів на освіту. Адже учні та сім'я найбільш зацікавлені витрати отримані на освіту кошти з найбільшою ефективністю для розвитку учня і набуття ним компетентностей, необхідних для вступу до вищих навчальних закладів та отримання престижної роботи, а тому будуть фінансувати ті остатні заклади і кваліфікованих викладачів, що найкраще цьому сприяють згідно з відкритим у публічному доступі рейтингом навчальних закладів.

На жаль, декларовані державними законами гасла про захист пріоритету сімейного виховання та сприяння здобуттю освіти в домашніх умовах не забезпечуються державним апаратом на практиці. Часто батьки та учні, що хочуть реалізувати своє право на сімейне виховання і здобуття загальної середньої освіти в домашніх умовах відповідно до Державних стандартів, зустрічають нерозуміння, опір і навіть цькування з боку чиновників системи освіти, що замість створення умов для якісної методичної підтримки учнів та батьків навчальними та методичними матеріалами, створенням системи консультативних центрів, забезпеченням доступу до необхідної документації, навчальних програм та ін. репресують за незнання батьками законодавства, замість того, щоб роз'яснювати, консультувати, допомагати створювати відповідні умови для забезпечення якісної освіти в домашніх умовах. Такий тиск з боку чиновників, зокрема райвно, на себе відчувають приватні навчальні заклади. Замість сприяння забезпечення якості освіти та допомоги в реалізації своїх прав та свобод громадянам України чиновники підтримують монополію на надання освітніх послуг лише і виключно закладами державної та комунальної форм власності. Існування таких структур, що вбачають свою функцію в репресіях, а не консультативно-методичній допомозі навчальним

закладам, батькам і учням, створює сприятливі умови для процвітання корупції в системі освіти і суттєво заважає якісному розвитку даної галузі.

Отже, для поліпшення якості, забезпечення вільного і конкурентноздатного розвитку загальної середньої освіти, права батьків на активну участь у вихованні та власних дітей необхідно створювати умови для дійсного сприяння можливості вільного вибору батьками та учнями форм навчання і якісних освітніх послуг, що якнайкраще забезпечують індивідуальні потреби учнів, та слугуватиме вихованню критично мислячих суспільно активних свідомих громадян, особистостей, які наділені загальнолюдськими та християнськими чеснотами, здатних нести відповідальність за власний вибір, світогляд, вчинки. Для створення таких умов необхідно: позбавити освітні органи репресивно-каральних функцій; створити державні консультативно-методичні центри, вільнодоступні кожному громадянину в Інтернет, що допомагатимуть вчителям, батькам, учням швидко знаходити потрібні програми, підручники, навчально-методичні матеріали, інтерактивні відеоуроки для забезпечення виконання Державних освітніх стандартів; вивчивши досвід фінської системи освіти та ін. західних країн, треба створити ЗНО для випускників початкової школи з визначенням профілювання відповідно до здібностей та талантів учня; створити загальнодоступний в Інтернет публічний рейтинг шкіл за результатами ЗНО; адресна допомога на освіту дитини повинна фінансувати сім'ї, а не монополію ЗНЗ державної та комунальної форми власності, реалізуючи право батьків і учнів обирати найефективніший навчальний заклад та форму навчання відповідно до публічно-доступного рейтингу шкіл за результатами ЗНО. Все це разом має сприяти розвитку домашніх форм здобуття освіти, заохочуючи і допомагаючи, а не репресуючи, створювати авторські навчальні програми і курси, що реалізують Державні освітні стандарти.

Мандзій Любомира Степанівна,
кандидат політичних наук, доцент кафедри політології філософського факультету,
начальник студентського відділу
Львівський національний університет імені Івана Франка.

РОЛЬ КАПЕЛАНА У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Нерозривність процесів навчання та виховання сьогодні є доведеною та добре відомою педагогічною істиною. Фактором ефективності навчально-виховного процесу часто виступає сила особистого прикладу. Педагог повинен не лише дати фундаментальні, системні, дієві знання, але також виховати моральну, самостійну та самодостатню особистість. Доречно нагадати розуміння виховного процесу, подані у рішенні II Ватиканського собору *"Про християнське виховання"*: *"...справжнє виховання має на меті становлення людської особистості з огляду на її найвищу ціль і одночасно на благо суспільства, членом якого є людина і в обов'язках якого вона, ставши дорослою, прийматиме участь"*.

На Львівщині прийнята і діє від 2000 р Програма національно-громадянського виховання студентської молоді. В Програмі передбачено співпрацю між вищими навчальними закладами і церквою, в тому числі і через діяльність капеланів. Для призначення капеланом кандидат повинен отримати «духовне підтвердження – грамоту» від Єпископа. Діяльність капелана координується проректором з гуманітарної освіти та виховання. Він інформує проректора про напрямки роботи і звітує Єпископі своєї Церкви.

Впродовж тривалого часу у вищих навчальних закладах Львова працюють студентські капелани. Відповідно до рішення Львівської Архиепархії УГКЦ їхню роботу координує Центр студентського капеланства. Діяльність студентського капелана спрямована на роботу з молоддю львівських Університетів. Працює капелан із академічною спільнотою ЛНУ ім. Івана Франка. Головна мета роботи – духовний провід та діалог із молоддю.

Між Університетом і Центром Студентського Капеланства укладена Угода про співпрацю. На підставі угоди капелан повинен:

- займатися формуванням і розвитком у студентів гуманістичного світогляду, патріотизму;
- проводити зустрічі зі студентами як вихователь, збирати їх у поза навчальний час;
- проводити зустрічі з викладачами та працівниками;
- організовувати молодіжні табори, вечори, конкурси, змагання, прощі і поїздки;

- брати участь в університетських заходах.

Щочетверга кожен студент може прийти до храму і поговорити зі священником. А ввечері, після літургії проводяться лекції на різні теми, не тільки капеланом, але й викладачами.

Капелан разом зі студентами організовують зустрічі у гуртожитках, показ та обговорення фільмів, ексурсії, роботу літніх таборів тощо. Особливе місце у роботі капелана відводиться національно-патріотичному вихованню. Усе це відбувається у зрозумілому для молоді форматі, з використанням сучасних досягнень ЗМІ, зокрема, інтернет-ресурсів.

Загалом студенти часто приходять на духовні розмови, з особистими проблемами, радяться чи просто розповідають. І це добре, що в молоді є довіра до духівника і розуміння, що саме через Боже слово можна знайти вирішення всіх проблем і знайти душевний спокій.

Марко Вікторія Юрївна
кандидат педагогічних наук
доцент кафедри загальної та соціальної педагогіки
Український Католицький Університет

КОНФЕСІЙНІ ШКОЛИ - ВАЖЛИВА ОЗНАКА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Особливою прикметою сьогодення в Україні є криза, яка охопила різні сторони суспільного життя, торкнувшись також освітньої галузі: морально-людські цінності не знаходять свого місця у шкільних колективах, брак духовного аспекту, нерозуміння сутності освіти та ролі педагога-наставника самими вчителями тощо. Сучасний стан шкільництва висуває щораз більшу потребу в розвитку конфесійних шкіл в Україні, які базуються на християнських демократичних принципах моралі, а відтак могли б стати вагомим ознакою та засобом демократизації освітньої сфери України. На нашу думку, важливим у цьому напрямку є висвітлення наступних питань: співпраця держави та Церкви; конфесійна школа, як право громадян; місія, завдання та основні характеристики конфесійної (католицької) школи.

Шляхи вирішення проблеми. Потреба зміни ментальності щодо освітньої складової усіх, залучених в освітню сферу. Це питання гостро постає особливо у період змін та реформування освіти. Замовником освітніх послуг є передусім батьки та суспільство, а також Церква. З цієї причини перед освітою стоїть виклик діалогу, співпраці та партнерства, уніфікації вимог усіх виховних інституцій.

Співпраця задля службі людині. Сьогодні Церква та держава мали б користуватись взаємною автономією та конструктивною співпрацею, служачи людині кожна у властивий їй спосіб [1, 76]. Розмежування сфер діяльності двох незалежних інституцій не означає, що Церква і держава не можуть співпрацювати в окремих галузях і функціях та користуватись взаємною допомогою [2, 143].

Системи співпраці. Держава зобов'язана гарантувати релігійну свободу, як права кожної людини. Церква, натомість, мусить відмовитись політичної влади. Бо людина - громадянин держави і віруючий член Церкви - має право вільно висловлювати власну віру.

Конфесійна школа є правом громадян. Декларація про релігійну свободу включає право громадян вільно вибирати власне віровизнання та право на релігійне виховання і освіту. Релігійна свобода ґрунтується на природній гідності людини.

Реалії сьогодення показують, що різноманіття ситуацій та випадків вимагає об'єднуючого стержня. Культура та релігія мають спільне ціннісне підґрунтя. Проте

релігійні цінності: віра, надія та любов є понад культурними. Лише духовні цінності можуть об'єднувати різноманітність. Ця об'єднуюча різноманітність втілена у конфесійних школах, зокрема католицьких, які є екуменічними.

Католицькі школи – це навчальні заклади загальноосвітнього рівня, які надають пріоритет вихованню учнів на основі християнської віри і християнського співжиття, що забезпечується разом з іншими формами навчання на основі християнської культури. Така форма навчання, окрім забезпечення загальноосвітнього рівня, сприяє вихованню християнської моралі, любові до ближнього, до культури і традиції свого народу. Метою католицької школи є довести людину до її людської та християнської досконалості, до її зрілості у вірі [3]. Завданням католицької школи є гармонійно поєднати віру, культуру та життя [3]. Завдяки католицькому шкільництву Церква особливим чином євангелізує, навчає, співпрацює у формуванні особистості – носія християнських цінностей. Католицька школа, з одного боку, є «громадською установою»: вона ставить ті самі культурні цілі і природний розвиток людини, як і будь-яка інша. Та з іншого боку, вона є «християнською спільнотою», наповненою євангельським духом свободи і любові, що уможливорює практичну реалізацію поставлених цілей, на відміну від інших типів шкіл.

Висновки. Сьогодні школа покликана супроводжувати батьків, які несуть першочергову відповідальність за виховання, духовний розвиток та релігійне становлення особистості їхньої дитини. Конфесійна школа стає прикладом демократичного християнського служіння суспільству для інших навчально-виховних структур, дає відповіді на нові виклики культури, демократії та духовності, а отже повинна зайняти чільне місце в авангарді освітньої сфери та навчально-виховних процесів.

Бібліографія

1. Душпастирська конституція про Церкву у сучасному світі : *Gaudium et spes* (1965) // Документи Другого Ватиканського Собору. – Львів : Свічадо, 2014. – С. 399-400.
2. Шляхтун П. П., Конституційне право України. – Київ : «Освіта України»: КНТ, 2008. – 592с.
3. Congregation for Catholic Education : The Religious Dimension of Education in a Catholic School (April 7, 1988). – п.34 [Інтернет-ресурс].– Режим доступу: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_19880407_catholic-school_en.html

Москальова Людмила Юріївна

доктор педагогічних наук, професор

завідувач кафедри соціальної педагогіки та дошкільної освіти Мелітопольського
державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ НА ЗАСАДАХ ХРИСТИЯНСЬКОЇ МОРАЛЬНОСТІ: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

Постановка проблеми. Виховання студентської молоді як вільних та відповідальних особистостей на сьогодні має бути пов'язане із системою моральних цінностей, в основі яких на теренах нашої держави були і залишаються етичні цінності християнства. Ці цінності є опозицією цінностям утилітарно-прагматичним, слідування яким призводить до безупинного зростання капіталів лише певних груп суспільства. Виховання, що зводиться на утилітарно-прагматичних цінностях, перетворюють народи всього світу у рабів, і результати такого виховання ми всі сьогодні бачимо як у нашій країні, так і за рубежом. Такі приклади демонструють необачне ставлення як до людини, так і до самої природи.

Шляхи вирішення проблеми. Важливо, щоб самий процес виховання сучасної молоді був спрямований не лише на розв'язання побутових проблем, а, передусім, на те, що пов'язано із сферою духовних цінностей. Для цього на законодавчому рівні зроблено чимало. Це основні міжнародні та національні документи, що актуалізують проблему виховання студентської молоді та спрямовують процес виховання на набуття християнської моральності. Насамперед, це Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії або переконань, Закони України «Про свободу совісті та релігійні організації», Укази Президента «Про невідкладні заходи щодо остаточного подолання негативних наслідків тоталітарної політики колишнього Союзу РСР стосовно релігії та відновлення порушених прав церков і релігійних організацій», Наказ Міністерства освіти і науки України «Про вивчення у навчальних закладах факультативних курсів з етики, віри та релігієзнавства» та інші документи.

Дійсно, шлях глибокого усвідомлення моральних цінностей християнства сучасною студентською молоддю є нелегким, він потребує складної та злагодженої роботи всіх суб'єктів виховання. Духовенство, освітяни, науковці мають спільно зі студентською молоддю, зі всіма її найяскравішими представниками втілювати фундаментальну мету – набуття звички приймати моральні рішення під впливом споконвічних орієнтирів для багатьох розвинених народів у світі. Для того, щоб перетворити сучасну виховну систему у засіб, що допомагає духовно-моральному розвитку кожного, освітянам слід утвердити її новий зміст, сутність якого зводиться до удосконалення людини, розвитку її здібностей, набуття нею морально-етичних

компетенцій. Від якості та змісту виховання сучасної молоді залежить устрій усього нашого життя у майбутньому. Все це зумовлює завдання насичення змісту освіти сукупністю моральних цінностей, які є цінними не для однієї людини, для всього історичного людства.

Перехід до створення такої системи виховання підготовлений всім ходом розвитку науки і освіти, зокрема, створюються навчальні програми та навчальні посібники з християнської етики, працює система підвищення кваліфікації для вчителів курсів духовно-морального спрямування, проводиться експеримент у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького з розробки навчальної програми для майбутніх учителів християнської етики. Зокрема, групою науковців розроблено стандарти для підготовки майбутніх учителів християнської етики, розробляються посібники та освітні програми спецкурсів, серед яких: «Християнська етика у педагогічній спадщині діячів Києво-Могилянської академії», «Моральна культура християнства: історія і сучасність», «Комплекс тренінгових програм з проблем духовно-морального виховання учнів початкової школи» та інші.

Висновки. Крім вирішення таких завдань, які вже набули усталеності, потрібно чітко представити і усвідомити історично обумовлену потребу у насиченні системи виховання студентської молоді цінностями християнської культури. Вирішити ці завдання можливе за сприяння політичної волі як в уряді, так і безпосередньо на місцях, адже на сучасному етапі, при всіх недоліках у роботі органів самоврядування, саме ці представники є єдиним органом управління, що здатний вирішувати нові проблеми, що висуюються сучасним життям.

Огірко Олег Васильович
доктор філософії, к.ф.-м.н., доцент кафедри філософії,
професор кафедри українознавства
Львівський національний університет
ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького

ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЕТИКИ

Виховання студентської молоді у сучасному глобалізованому, секуляризованому й прагматичному суспільстві є актуальною й складною проблемою. Значним потенціалом духовного розвитку в ХХІ ст. характеризується зміст предметів гуманітарного циклу, який традиційно успішно використовується педагогами для реалізації виховних завдань. Саме християнська етика як складова частина філософії християнства і його Церкви покликана в нинішньому суспільстві вирішити проблеми духовно-морального виховання молоді.

Християнська етика – це наука про моральне добро людини на основі абсолютних вартостей, якими наповнена християнська культура. Вона ґрунтується на універсальному моральному законі людства – десяти Заповідях Божих і двох головних заповідях Любові, а також на ділах милосердя щодо душі та тіла ближніх, євангельських радах і блаженствах. Християнська етика закликає шанувати Бога думками, словами, ділами, а також шанувати батьків, власне і чуже життя, чистоту, майно, честь, славу, гідність і почуття.

Християнська етика закликає шукати найвище добро (благо) не тільки своєю розумовою діяльністю, але й на основі формування духовного світогляду, який відкривається у вічних правдах, об'явлених Богом у Святому Письмі, зокрема, у правдах про: створення світу; створення людини на образ і подобу Божу; відкуплення (спасіння) людства; останні речі (смерть, суд, пекло, рай). Християнська етика – це етика беззастережного послуху волі Божій, об'явленій через Ісуса Христа. Християнська етика базується на абсолютній моралі, що є вічною, незмінною та існує поза простором і часом.

Християнська етика є вченням спільним для всіх християнських конфесій в Україні та має за ціль: інформувати слухачів про моральне вчення християнства, яке містить у собі загальнолюдські цінності; виховувати молодь на засадах: правди – “і спізнаєте правду, і правда вас визволить” (Ів. 8.32); свободи, про що наголошував наш Кобзар: “в своїй хаті своя й правда і сила, і воля” та екуменізму за принципом: “Один Господь, одна віра, одне хрещення” (Ефес. 4.5); прищеплювати молоді низку моральних чеснот: мудрість, мужність, справедливість, стриманість, милосердя, миролюбність.

Християнська етика – це не лише пошук добра і обов'язок дотримуватися Заповідей Божих, а це відповідь на Божу Любов, яка не є з обов'язку, але є належною. Саме ця етика займається формуванням характеру, моральних звичок людини і завжди спонукає людину питати себе, якою вона є і, якою має бути.

Християнська етика доповнює й облагороджує природну етику, додаючи об'явлені правди і, поширюючи природні правди пізнані людським розумом. Вона містить у собі природну етику, тобто сукупність правил поведінки, проголошені здоровим глуздом. Християнська етика увібрала в себе все те найкраще, що досягнуто філософською етикою, облагородивши його вченням Ісуса Христа, Словом Божим. Вона є могутнім виховним засобом у формуванні богословських, моральних і громадських чеснот, а також сприяє для досягнення людиною Бога як найвищого добра. Християнська етика сприяє утвердженню національної свідомості та належно оцінює гідність людської особи. Вона вивчає поведінку людини як свободної істоти у напрямі до остаточної мети – досягнути Царство Боже. Основою цієї науки є відповідальність перед Творцем за превеликий дар свободи. Християнська етика – це віра, надія й любов у добро. Вона, визнаючи об'єктивність добра й зла, чеснот і вад, може бути пізнана та визнана неупередженим природним розумом. Фактично всяка об'єктивна етика є одночасно християнською. Християнська етика базується на теїзмі, що є основою християнської філософії та навчає, що Бог є абсолютно вічний Дух, що не лише створив світ і все живе в ньому, але постійно цим світом і кожною окремою людиною опікується. Вона допомагає пізнати молоді, який є Бог і якою повинна бути людина та вказує дорогу до того як стати досконалою людиною.

Таким чином, християнська етика є могутнім засобом духовно-морального виховання молоді, яка включає в себе моральний закон людства – Десять Заповідей Божих, моральні цінності та чесноти, а також моральність, втілену в Ісусі Христі – Богочоловіку, Його науці та святих, що Його наслідували.

Оліферчук Вікторія Петрівна
кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології
інституту екологічної економіки
Національного лісотехнічного університету України

ОСВІТА ЗАДЛЯ ЗМІН. РОЗВИТОК ДУХОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ГАРМОНІЙНОГО РОСТУ ОСОБИСТОСТІ

Постановка проблеми:

Як наслідок впливу тоталітарної системи в минулому та розвитку псевдодуховності в наш час, духовна компетентність у навчанні та освіті не має свого належного прояву. Людина в нашій системі освіти не усвідомлює себе як творіння Боже, як дитину Божу, особу, яка на цій Землі має особливе призначення та покликання. Необхідна зміна способу мислення щодо покликання молодшої людини, і в цьому процесі значне місце поряд з сім'єю та церквою має відіграти освіта (садок, школа, вища школа) .

Шляхи вирішення проблеми:

1. Усвідомлене, побудоване на духовній основі формування дитини як особистості з перших днів її життя. Цього необхідно навчати батьків, вчителів та наставників. Процес формування особистості поетапно проходить певні стадії, і дитина підіймається все на нові сходинки свого розвитку.

Процес самопізнання проходить в три етапи:

до 2- ох років формується:

- відчуття опіки і довіра;
- відчуття турботи і надія;
- відчуття любові та віра.

Процес самоствердження : 3-4 роки - формується воля;

Процес самовираження : 5-6 років - формується мета;

Процес самопізнання: 7-11 років- набувається досвід.

При усвідомленому, духовному, цільовому вихованні, особистість в 11-12 років реалізує своє Божественне покликання.

Для реалізації даної компетентності в освіті необхідні наступні зміни

■ Захід №1. Зміна мети освіти.

- Метою освіти має стати виявлення, реалізація і динамічний розвиток природного таланту особистості як запоруки здійснення її життєвого Божественного призначення. Тому зміст академічної освіти мусить бути інтегрованим у ті види діяльності, завдяки яким особистість ефективно розвиває тип компетентності, що їй притаманний від Бога.

■ **Захід №2 Зміна змісту навчання.**

- Отже, такий зміст навчання, розвитку і виховання особистості, який сконцентрований не на тому чи іншому академічному предметі, а на її таланті, дає можливість самотійно віднайти ту єдину персоніфіковану програму розвитку відповідної компетентності, яка є адекватною природним запитам і можливостям особистості.

■ **Захід № 3 Зміна технологій навчання**

- Крім кардинальних змістових удосконалень, реалізація таких підходів до розвитку компетентності особистості як спеціаліста у будь-якій галузі, вимагає буквально революційних змін у технології навчання.
- Навчання повинно зосередитись на наступному
 - на засвоєнні тих методів і прийомів пізнання, які дають їй можливість самотійно вивчати те, що вона може і хоче вивчати, і усвідомленню того, де вона може це застосувати у житті
 - вільній самоусвідомленій навчально-пізнавальній праці особистості з реалізації та розвитку властивого йому природного таланту, який допоможе вийти суспільству з його проблем і запитань.
 - інтелектуального продукту, що має соціальну вартість і може стати навіть товаром за відповідних умов.

Висновок: 1. Для розвитку гармонійної особистості, людині необхідна особиста зустріч з Богом, яка повинна відбутися в дитинстві за участю дорослих. Тільки така особистість може бути реалізована у своєму покликанні, що дає їй Господь, стати корисною для суспільства, змінити Україну на краще.

Ольховський Владислав Сергійович
доктор фізико-математичних наук, професор
головний науковий співробітник Інституту Ядерних досліджень НАН України

ПРО ПОВНУ НЕСПРОМОЖНІСТЬ "НАУКОВОГО АТЕЇЗМУ"

В основі наукового атеїзму лежать дві догми:

атеїзм (віра у відсутність існування Бога),

матеріалізм (віра в те, що більш прості форми матерії можуть шляхом самоускладнення виробляти в собі більш складні форми).

Говорячи про першу догму, можна занотувати, що ніякими об'єктивними способами підтвердити її істинність (дійсність) нікому не вдалося і єдиною строго науковою відповіддю на нього є така: наука не знає на нього відповіді. Твердження, що наука доказала, що Бог не існує, не має під собою ніяких основ. Наукового доказу небуття Бога не тільки не існує, але й принципово не може існувати щонайменш за такими причинами:

По-перше, природничі науки в цілому, за визначенням, займаються вивченням нетрансцендентного світу, в якому мешкає Бог, а цього, посюстороннього світу. Тому основна релігійна істина - існування Бога – в принципі не може бути в природничих науках предметом наукового спростування.

По-друге, наукові знання ніколи не зможуть дати людині можливість охопити все буття в цілому, бо «на будь-якому рівні розвитку цивілізації будуть представляти лише кінцевий острів в безмежному океані невідомого, незнаного».

Отже, навіть якщо б Бога не було, наука в принципі ніколи не змогла б сказати про небуття Бога. Атеїзм, який твердить інше, тому виявляється концепцією антинауковою, яка прямо протирічить одному з самих елементарних наукових припущень.

По третє, мати найбільш достовірне знання про те, що доказує і що спростує наука, можуть тільки люди науки, вчені. Тому факт громадної кількості великих вчених, які вірують в Бога і в Христа, є самим переконливим свідченням того, що наука не спростовує буття Бога:

Святе Письмо не може ні в якому разі не говорити неправди, не помилятися; його вислови абсолютно і непорушно істинні.

Галілей Галілео (1564-1642), італ. фізик, механік, астроном, філософ і математик

Перед нами велике різноманітність феноменів, які явно свідчать про мудрість і благість великого Архитектору Всесвіту. Дж.Джоуль (1818-1889), англійський фізик

Я вважаю, що вчені, равно як і інші люди, повинні вчитися у Христа. Максвелл (1831—1879), англійський фізик

Біблія містить в собі більше ознак достовірності, ніж вся мірська історія. В своєму житті я познав два важливих фактори: перше, що я великий грішник, і друге, що Ісус Христос в невимірній величї є моїм Рятівником. І.Ньютон (1642-1727), англійський фізик, математик, механік і астроном

Творець дав роду людському дві книги.

В одній він показав Свою велич, в другій - Свою Волю.

Перша - видимий цей світ, Ним створений.

Друга книга - Святе Письмо.

М.В.Ломоносов (1711-1765), рос. вчений з природничих наук світового значення, енциклопедист, хімік і фізик.

Я не можу представити собі, як може справжній атеїст бути вченим. Р.Міллікен (1868 – 1953), амер.фізик.

Правда, я іудей, але променяста постать Ісуса Назорея створила для мене зворушливий струс. Ніхто так не висловлювався, як Він. Дійсно, є тільки одне місце на землі, де ми не бачимо тіні, і ця Особистість – Ісус Христос. В ньому Бог відкрився нам в самої ясної і зрозумілої постаті. Його я шаную.

А.Ейнштейн (1879 – 1955), фізик-теоретик, один з засновників сучасної фізики.

Я вірю в Бога, як в Особистість. По совісті можу сказати, що ні одного дня свого життя я не був атеїстом. Ще будучи молодим студентом, я рішуче відмовився від поглядів Дарвина, Геккеля і Гекслі, як поглядів безпорадно застарілих. А.Ейнштейн

Що стосується другої догми, то у відношенні до неї досить справедливо вимовився Л.М.Толстой: «Матеріалізм – самий містичний із всіх вчень. Він в основу всього кладе віру в міфічну матерію, все творячу з самої себе».

Далі, довільний роздум (зокрема і науковий) включає використання законів логіки. Атеїсти також використовують закони логіки, які не можуть існувати згідно з атеїстичною вірою. Ми будуємо схему свого мислення згідно з Божим мисленням. Закон відсутності протиріч виходить із самоузгодженої Божої природи. Бог не може сам себе заперечувати (2Тімофея, 2:13) і тому спосіб, за допомогою якого Бог підтримує Всесвіт, обов'язково буде без протиріч. Закони логіки є Божим стандартом мислення. Закони логіки залежать від незмінної природи Бога. Таким чином, розумне міркування було б неможливим без біблійного Бога.

Більш детальний розгляд проведений в книзі В.С.Ольховського «Путь, Истина и Жизнь», Ассоциация «Духовное Возрождение», Connect International, 2010, стр.389.

ВЗАЄМОДІЯ НАУКИ І РЕЛІГІЇ

1. ДУХОВНА КРИЗА

Причиною всякої кризи завжди є духовна криза. Причиною духовної кризи часто є відсутність знання. У Біблії написано: *«Погиє народ мій за те, що не має знання»* (Осія 4:6).

Щоб вірити, треба знати в Кого і що вірити. Причому, знання повинні бути абсолютно достовірними. Єдиним джерелом таких знань є Біблія. Тільки Біблія може бути «аксіоматичною основою» віри.

Пропаганда ж і використання т.з. народних гадань, зокрема в період новорічних свят, замовлянь, характерництва, екстрасенсорики – це служіння сатані, шлях в занепад, руйнування власної долі. Ті, що займаються подібними нечистотами, як правило, в дитинстві не отримали необхідних біблійних знань.

Зараз важко знайти людину, яка не вірить в Бога. Однак, люди продовжують жити в гріху, тому що не знають, що таке страх Божий і благоговіння перед Богом.

2. ВИХІД З ДУХОВНОЇ КРИЗИ

Єдиним виходом з духовної кризи на рівні країни є, в першу чергу, запровадження досить глибокої, відповідної віковій категорії, біблійної освіти.

Починаючи з початкових класів, впродовж всього навчання в школі, а згодом у виші чи інших навчальних закладах учень і студент повинні отримати серйозні знання з предмета під назвою, наприклад, «Основи Біблії» чи «Біблійна Наука». При цьому основну увагу слід звертати на працю з біблійними текстами, зокрема, на щоденне читання Біблії, вивчення напам'ять найважливіших біблійних віршів. Обов'язково дотримуватись принципів зацікавленості, доступності, посиленості, постійності.

3. НАУКА І БІБЛІЯ

Одним з трендів сучасної світової науки є наукове і філософське осмислення біблійних знань і ресурсів (яскравим прикладом є матеріали сайту www.templeton.org).

Серед науковців, які вивчають взаємодію науки і релігії, і за це отримали Темплтонівську премію (яка в 1,5 р більша за Нобелівську), Нобелівський лауреат Charles Townes, а також Freeman Dyson, John Polkinghorne, Paul Davies, George Ellis, Martin Rees, Bernard d'Espagnat, John Barrow та інші фізики і математики.

Варто залучати і українських науковців до цих неймовірно цікавих і корисних досліджень, які обновлюють розум і структурують його на Божий лад (Рим. 12:2), таким чином значно збільшуючи його потужність.

ЦІННІСТЬ ЄВАНГЕЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Життя віруючої людини, її досвід перебування в спільноті віруючих є важливим не лише для неї особисто, але й для всього суспільства. Церква, Бог і спілкування з віруючими людьми виховують нас. Практика повсякденного християнського життя рано чи пізно прищеплює людині ті риси, які формують її як громадянина і члена суспільства. В радянські часи, коли були гоніння на християн, віруючим людям допомагала вижити повага, яку вони викликали своїми рисами характеру – чесністю, дисциплінованістю і тверезим способом життя. Ці риси з'являлися і закріплювалися протягом всього їхнього християнського життя. Євангельська церква великою мірою сприяла закріпленню у віруючих саме таких рис.

Сьогодні історичні і політичні умови життя українського суспільства суттєво змінилися. З'явилися нові виклики і нові проблеми. Яку відповідь може знайти на них віруюча людина? Чим євангельська церква може допомогти Україні зберегти незалежність в умовах російської інтервенції, боротися проти корупції і сприяти якісним реформам і змінам в суспільстві? Як релігійзнавець, на основі різних досліджень і спостережень, а також особистого досвіду, я можу виділити десять важливих рис віруючого, які формуються завдяки євангельському способу життя. Вони є важливими для України сьогодні, тому що роблять людину спроможною долучатися до вирішення сучасних проблем громадянського суспільства. Ці риси наступні:

1. Особиста відповідальність людини перед Богом. Як відомо, в євангельській традиції людина сама несе відповідальність за свої стосунки з Богом. Вона сама приймає рішення – слідувати їй за Христом чи ні. Це формує в ній особливе відчуття відповідальності за свої вчинки, а також формує здатність робити самостійний вибір. Здатність робити вибір – це дуже важлива риса, необхідна сьогодні всім, хто живе в Україні.

2. Критичне мислення, готовність аналізувати ситуацію. Ця риса характеру формується у віруючої людини тоді, коли вона щоденно аналізує своє життя, а також читає Біблію. В таких умовах людина звикає вчитися, аналізувати світ, звіряти все, що відбувається навколо з біблійними принципами. Це дуже важливо саме з точки зору аналітичних здібностей. В умовах, коли є багато протиріч, багато різних джерел інформації і багато конфліктів, віруючі люди спроможні аналізувати ситуацію, уважно вивчати різні джерела і робити більш осмислений вибір.

3. Формування спільноти. Як відомо, євангельська церква – це громада

віруючих людей, обраних Богом, які отримали спасіння у Христі. Така церква формується з людей, які далеко на завжди знайомі одне з одним. Але вони знайомляться, дружать, допомагають одне одному, коли стають членами однієї церкви. В них є спільна мета – Христос і служіння Йому. Це робить їх близькими і навіть рідними, братами і сестрами у Христі. Але так само і вся наша країна – це країна, яка потребує єднання. Багато наших громадян не знають одне одного, але ми мусимо навчитися допомагати одне одному, рятувати одне одного, підтримувати в умовах, коли в нас є спільна мета – зберегти в врятувати нашу країну. Досвід євангельської церкви дуже і дуже здатний допомогти нам в цьому.

4. Вміння переконувати. Євангельські віруючі – це євангелісти і місіонери. Багато часу вони проводять, намагаючись «дістати» цей світ, донести до нього Євангельську звістку. Це також дуже важливий досвід, який дає відповідні навички. Для того, щоб не втратити єдність нашого народу, щоб подолати конфлікти і ненависть, які виникають в умовах війни і економічної кризи, дуже важливо вміти переконувати. Шукати відповідні слова, аргументи, достукатися до людей, які не хочуть чути. Євангельський досвід місіонерства і тут може бути дуже корисним для сучасної України.

5. Вміння жертвувати. Віруюча людина – це перш за все, людина, яка не тримається за земні багатства. Бо в неї є важливіше багатство – Христос, що на небі. Саме тому віруючі звикають жертвувати, допомагати, ділитися з ближнім. Це дуже важливо сьогодні для всієї України. Коли в нас є так багато знедолених, біженців і внутрішньо переміщених осіб, є цілі регіони, де живуть люди, які потребують допомоги.

6. Вміння довіряти. Віруюча людина довіряє Богу. Це допомагає їй переживати різні випробування і переносити страждання. Принцип «любов всьому вірить» є частиною євангельського досвіду. Це дуже важливо сьогодні для України, коли дуже багато сил і агентів впливу, які хочуть посіяти недовіру і ненависть між людьми. Євангельський віруючий – це той, хто може навчити інших довіряти.

7. Повага до іншого. Віруючі люди довгий час сприймалися як «чужі» в нашому суспільстві. Вони натикалися на нерозуміння і ворожість з боку різних людей. Саме це робить нас спроможними розуміти, як тяжко тим, кого вважають «не такими як всі». В цих умовах, коли в Україні так багато розмов про те, що в когось «не така мова», а в когось «не такі погляди», дуже важливо зберегти повагу до іншого, співчуття до нього, вміння у кожній людині побачити того, кого любить Христос, за кого Він віддав своє життя на хресті.

8. Оптимізм. Віруючі люди не втрачають оптимізм. Тому що вони знають, що вони мають спасіння і що Господь завжди з ними. Це дуже важлива риса, якої дуже часто не вистачає пересічним українцям. В умовах кризи необхідно навчитися не втрачати оптимізм саме так, як це роблять євангельські віруючі.

9. Чесність. Чесність – це важлива особиста чеснота, яка завжди допомагала євангельським віруючим знаходити підтримку і допомогу навіть серед невіруючих. Чесність – це те, що сьогодні критично необхідно всій Україні. Корупція – це зло. Лише чесність, здатність бути чесним, вміння розрізняти чесність від нечесності – це те, що зможе допомогти нам подолати корупцію. Досвід віруючих людей в цьому сенсі критично важливий для України.

10. Дисциплінованість. Дисциплінованість євангельських віруючих – це одна з найважливіших рис їхнього християнського характеру. Це те, що допомагає їм бути дуже хорошими працівниками і вести успішно свої справи. Дисциплінованість – це невід’ємна частина любові до праці. Сьогодні це необхідно для України, для того, щоб наша країна могла вийти з кризи. Просто працювати, чесно, дисципліновано, жертвовно, допомагаючи іншим людям, підтримуючи їх в молитві і на ділі. Це те, що допоможе нам вижити в ці нелегкі часи.

Таким чином, я вважаю, що колективний і індивідуальний досвід життя віруючих людей в євангельських церквах сьогодні дуже важливий. Він є основою, на якій виникає сучасний соціальний капітал і соціальна довіра в нашому суспільстві. Я дуже сподіваюсь, що Господь допоможе нам щедро ділитися цим досвідом з іншими людьми і таким чином зберегти Україну.

ВПЛИВ ПРОПАГАНДИ ГОМОСЕКСУАЛІЗМУ НА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Прагнення свободи глибоко укорінено у свідомості кожної людини. Сьогодні більшість мешканців США та Європи вірять, що демократія є суспільним устроєм, який дає можливість кожній людині вільно висловлювати свою думку та жити згідно з власними переконаннями. Проте, за висловом Вацлава Гавела, «демократія має свої вади: вона дуже зв'язує руки тим, хто її поважає, а тим, хто не поважає, дозволяє майже все». На жаль, цей вислів справджується сьогодні у відносинах гомосексуальної меншості та переважної більшості громадян нормальної орієнтації.

Україна переживає нечувану досі кампанію пропаганди гомосексуалізму. Одностатеві стосунки рекламуються на міських банерах («говори »), в метрополітені, на телебаченні, в кіно та навіть у освітній літературі для дітей та підлітків. У вересні цього року Президент України Петро Порошенко приймав як почесного гостя найвідомішого британського гея Елтона Джона, який виступив з лекцією та подякував окремим українським депутатам за підтримку геїв. А вже 13 листопада Верховна Рада прийняла закон №3442, внісши у правове поле України (через Трудовий кодекс) поняття «сексуальна орієнтація» та «гендерна ідентичність», створивши підстави для їх подальшого використання під час законотворчості.

Головним засобом просування гомосексуалізму в Україні є гендерна ідеологія, яка багатьма тлумачиться просто як рівноправ'я жінок та чоловіків. Проте насправді її суть наступна: не має значення, ким ти народився, – важливо, ким ти себе відчуваєш. Згідно з цією ідеологією, «біологічний поділ суспільства на чоловіків та жінок» слід скасувати, а замість нього ввести поділ «демократичний», коли кожна людина може сама собі обрати стать. Сьогодні «на вибір» пропонується 5 гендерів (статей), але конгрес США планує розширити цей перелік планується до 30 (урофілія, зоофілія тощо). На засіданні ООН від 25 жовтня 2010 року було запропоновано ввести обов'язкове «всенародне» і «всесвітнє» сексуальне виховання для дітей від 5 років у всіх державах ООН.

Чим загрожує українському суспільству пропаганда одностатевих стосунків? Найбільш вразливою для такої пропаганди категорією населення є, безперечно, молодь, адже молоді люди часто ще не мають чітких життєвих орієнтирів, гостро потребують визнання однолітків та з ентузіазмом сприймають нові ідеї. Поширення гомосексуалізму серед молоді становить надзвичайно серйозну загрозу для кожної

окремої молодій людини та для країни в цілому, призводячи до глибокого морального занепаду, руйнування інституту сім'ї, поглиблення демографічної кризи, стрімкого розповсюдження ВІЛ та СНІД, знищення свободи віросповідання та суттєвого обмеження прав громадян (батьків, матерів та дітей).

Більше того, якщо буде прийнято низку відповідних про-гомосексуальних законів, то в Україні буде встановлено справжню диктатуру, при якій гомосексуальна меншість диктуватиме свої умови переважній більшості українців (як це вже відбувається у Швеції, Німеччині, Франції та Великобританії).

Шляхи вирішення проблеми:

1. Підвищення рівня усвідомлення серйозності проблеми та критичності ситуації, що склалася в Україні у сфері пропаганди одностатевих відносин. Зокрема таке усвідомлення відсутнє або недостатнє у християнських колах.

2. Винесення питання про статус ЛГБТ-спільноти та прийнятність гендерної ідеології в Україні на всеукраїнський референдум з попереднім широким публічним обговоренням проблеми.

3. Прийняття закону, що забороняє пропаганду гомосексуалізму та передбачає кримінальну відповідальність за неї.

4. Мирні акції протесту; засудження виборцями дій депутатів, що голосують за антинародні закони; активне висловлення християнами в соціальних мережах своєї позиції щодо гомосексуалізму та його пропаганди; збір підписів на підтримку закону про заборону пропаганди гомосексуалізму.

5. Створення незалежної комісії (комісій) з розгляду навчально-методичної літератури за участю батьків; це допоможе подолати корупцію в освіті та дасть можливість контролювати достовірність та етичність інформації, що надається їх дітям у освітніх закладах.

6. Припинення фінансування кафедр гендерної освіти, чисельність яких явно перевищує потреби суспільства.

7. Закріплення за батьками дошкільнят та неповнолітніх школярів, а також за повнолітніми школярами та студентами право відмовлятися від проходження курсів, що суперечать їх переконанням.

8. Активне та незаангажоване освітлення українськими вченими результатів досліджень у сфері сексуальної орієнтації, що дасть можливість суспільству та політикам робити висновки та приймати рішення на основі фактів, а не міфів (зокрема про те, що гомосексуальна орієнтація є вродженою, а не набутою).

9. Організація альтернативної рекламної кампанії (наприклад, зі статистичними даними про високий відсоток хворих на ВІЛ/СНІД серед геїв);

Ситуація, що склалася в Україні з пропагандою одностатевих стосунків, є вкрай тривожною. На українських парламентаріїв та суспільство чиниться потужний тиск з боку західного гомосексуального лобі. Українські політики та громадськість

повинні об'єднатися та докласти усіх зусиль, щоб захистити українську молодь від руйнівного впливу гомосексуальної пропаганди. Позитивним прикладом боротьби з пропагандою гомосексуалізму є сусідня Польща, де під впливом Католицької церкви було не допущено внесення заборони дискримінації на підставі статевої орієнтації, незважаючи на рекомендації ЄС.

Єпископ Веніамін
(Погребной Володимир Валентинович)
кандидат філософських наук
Єпископ Новосанжарський, Вікарій Полтавської єпархії
Української Православної Церкви
Віце-ректор Полтавської місіонерської духовної семінарії
Української Православної Церкви

СУЧАСНА ДЕСТРУКЦІЯ СОЦІУМУ: МОЛОДІЖНА УРАЗЛИВІСТЬ

Постановка проблеми. Як священику, мені б хотілося, щоб причиною всіх важливих буттєвих процесів в нашому суспільстві, і негативних і позитивних, були духовні й моральні питання, але все частіше приходиш до усвідомлення, що на сучасному етапі поведінка людини регламентується марксовським постулатом згідно якому ідеологічна надбудова визначається економічним базисом. Простіше сказати – у суспільстві завжди будуть функціонувати будь-які процеси, якщо вони будуть вигідні з фінансово-економічної точки зору. При цьому їх законність, а насамперед моральність не будуть братися до уваги: «... якщо є в наявності достатній прибуток, капітал стає сміливим. Забезпечте 10% – і капітал згоден на всяке застосування, при 20% він стає жвавим, при 50% повністю готовий зламати собі голову, при 100% він порушує всі людські закони, при 300% немає такого злочину, на який він не ризикнув би, хоча б під страхом шибениці» [1, С. 387]. Так в минулому столітті ми могли з вами спостерігати, як працює зовні протизаконний, але вкрай прибутковий ринок наркоторгівлі та збуту зброї. ХХІ століття внесло свої корективи. Креативні менеджери в пошуках незайнятих і навіть невідкритих ринків заснували і розвинули ринок маловитратних, але дуже прибуткових проєктів у віртуальному просторі мережі Інтернет. Так на сьогодні найбільш новаторським і масштабним фінансовим проєктом є індустрія пов'язана з рекламою не цнотливої поведінки. Групою ризику насамперед виступає молодь до 20 років бо це є час фундаментального психологічного навчання, так як мозок формує нові нейронні зв'язки, і швидко усуває непотрібні, спрощуючи сам себе. У навколишньому середовищі, це зазвичай призводить до того, що юна особа навчається життєво необхідним навичкам. Якщо вона звикла до аморальної поведінки до 20 років її надто важко перестроїти в дорослому житті. Як наслідок це знехтування в майбутньому інститутом сім'ї, хронічні спадкові захворювання, демографічна криза та інше. Достатнім буде звернути Вашу увагу на непропорційне, але жахливе співвідношення: на сьогодні лише 12% всього Інтернету — це сайти не цнотливого змісту, але трафіку затраченого на нього — більш ніж 66 % [2]!

Вирішення цієї проблеми бачиться в зміні курсу з фінансово-деструктивного на морально-оздоровчий. Цілком підтримуючи демократичний напрямок, засвідчити, що психологічно й фізіологічно людина влаштована так, що їй потрібно, заради її ж майбутнього блага, обмежувати в контакті з інформацією аморального змісту до 20-річного віку. Господь, закладаючи саме такі стандарти для формування нашого мозку мав на це вагомі причини і в цьому погодяться вчені психологи в цій залі. Тож прошу і на законодавчому і на виконавчому рівні активізувати дієві механізми не допуску загального доступу нашої молоді, нашого юнацтва до сайтів інтернет мережі сумнівного, аморального походження та змісту. Сполученні штати Америки вже декілька років змістили акценти боротьби зі СНІДом та ранньою вагітністю з роздачі контрацептивів на пропаганду цнотливого способу життя. Саме на це стали виділяти значні державні дотації. Це багаторічний досвід найрозвинішої держави світу.

Висновки. Людина створена за образом і подобою Бога. Релігія підносить гідність особистості, а не цнотливий брудопис знеособлює людину і підносить близькі відносини як механічні дії. Образ жінки, матері підміняється на образ розпусної жінки; те ж відбувається і з чоловіком. Розбещенність змінюючи людську свідомість і сіючи там хаос, призводить до заміни моральних цінностей на фальшиву демонстрацію культу похоті й насильства. Зрозуміло, що в економічно важкі часи для нашої Батьківщини питання прибутку важливе, але ж вкрай небезпечно рятуючи економіку втратити майбутній народ. За словами одного з класиків історії «всі прогреси реакційні, якщо рушиться людина».

Використана література:

1. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения: в 44 т. / К. Маркс, Ф. Энгельс. – М.: Политиздат, 1973. – Т.20. – 1973. – С. 94; 433; 631; 770, Т.25. – Ч.ІІ. – 1973.
2. Полеев А.М. Порнофилия / А.М. Полеев // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.psynavigator.ru/articles.php?code=955

Решетніков Юрій Євгенійович

кандидат філософських наук,

докторант Національної академії державного управління при Президентові України
заступник завідуючого відділом з питань культури, етнонаціональної політики та релігій Управління гуманітарної політики Департаменту гуманітарної та соціальної політики Секретаріату Кабінету Міністрів України

ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКОЇ РАДИ З ПИТАНЬ СПІВПРАЦІ З ЦЕРКВАМИ ТА РЕЛІГІЙНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ПРИ МІНІСТЕРСТВІ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ У СПРИЯННІ ФОРМУВАННЮ ОСОБИСТОСТІ НА ОСНОВІ ХРИСТІЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Говорячи про формування особистості на основі християнських цінностей в контексті освітнього процесу, видається важливим відзначити позитивний багаторічний досвід діяльності Громадської ради з питань співпраці з Церквами та релігійними організаціями при Міністерстві освіти і науки України, яка була утворена 2008 року як дорадчо-консультативний орган з метою сприяння всебічному забезпеченню свободи совісті та подальшої гармонізації державно-конфесійних відносин в галузі освіти, підтримання постійного діалогу із Церквами та релігійними організаціями, більш ефективного використання їхнього потенціалу у виховному процесі.

До складу Громадської ради входять представники провідних Церков і релігійних об'єднань України – членів Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, у тому числі православні, католики, протестанти, а також іудеї та мусульмани, представники вищих навчальних закладів і науковці.

Одним із пріоритетних напрямків діяльності Громадської ради є сприяння подальшому впровадженню викладання предметів духовно-морального спрямування у загальноосвітніх навчальних закладах. Водночас Громадська рада порушує питання про викладання таких предметів не лише у школі, але й у системі професійно-технічних та вищих навчальних закладів, про впровадження виховання на основі духовно-моральних цінностей у дошкільних навчальних закладах.

На нашу думку, питання забезпечення гідного майбутнього нашої Держави нерозривно пов'язано із забезпеченням виховання підростаючого покоління духовно і фізично здоровими особистостями.

До найбільших досягнень Громадської ради у цьому контексті можна віднести сприяння затвердженню МОН програми «Основи християнської етики» та програми духовно-морального виховання дітей дошкільного віку, комплексної програми підготовки, перепідготовки та вдосконалення викладачів предметів духовно-морального спрямування. За сприяння з боку Громадської ради щорічно відбуваються Всеукраїнські науково-практичні конференції з морально-духовного виховання, Всеукраїнські науково-практичні семінари для методистів обласних

інститутів післядипломної педагогічної освіти, літні школи для викладачів предметів духовно-морального спрямування, Всеукраїнські олімпіади «Юні знавці Біблії» та Всеукраїнські конкурси «Учитель року з предметів духовно-морального спрямування» на базі Національного університету «Острозька Академія», конгреси вчителів предметів духовно-морального спрямування на базі Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова тощо. Громадська рада активно сприяла відновленню викладання предмету «Етика» у рамках Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти.

Водночас, вітаючи рішення Міністерства освіти і науки щодо викладання «Етики» та предметів духовно-морального спрямування в рамках одного з можливих навчальних планів для загальноосвітніх навчальних закладів, ми розглядаємо це радше як певний крок уперед, а не як повне досягнення результату. На нашу думку, видається важливим забезпечити таке викладання не лише у 5-6 класах, але з 1 до 11. Наша позиція – кожен учень обов'язково повинен отримати в школі можливість вивчення курсів духовно-морального спрямування за вибором батьків.

З метою поширення досвіду викладання таких предметів Громадська рада, починаючи з минулого року, почала активно застосувати таку форму роботи, як виїзні засідання в областях.

Видається важливим відзначити і послідовні та багаторічні зусилля Громадської ради щодо розв'язання питання надання релігійним організаціям права на заснування загальноосвітніх навчальних закладів, які завершилися підписанням Президентом України 2 липня 2015 р. Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо заснування релігійними організаціями навчальних закладів», що носить без сумніву революційний характер у контексті подолання наслідків тоталітарної радянської політики щодо релігії та церкви.

Не менш важливою стала участь представників Громадської ради у складі робочої групи при Адміністрації Президента України з розроблення проекту Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки, яка була затверджена Указом Президента України від 13 жовтня 2015 р. № 580. Хотів би наголосити, що вказаною Стратегією вперше на рівні указів Президента України предмети духовно-морального спрямування визначені основою формування особистості та підґрунтям для національно-патріотичного виховання.

Досвід діяльності Громадської ради наочно засвідчує не лише можливість, але й високу ефективність взаємодії представників різних церков, є прикладом глибокого розуміння представниками різних церков і релігійних організацій спільних викликів, що стоять нині перед усіма нами. Ми переконані, що питання полягає не в тому, вірний якої церкви буде викладати основи християнської етики, а в тому, чи буде таке викладання, чи матимуть діти взагалі можливість будувати своє життя на цих засадах.

Рибалка Людмила Дмитрівна
методист відділу суспільних дисциплін
Донецького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти

**ЧАС ПРОЙНЯТИСЯ ДУХОМ ЛЮБОВІ Й ТЕРПІННЯ
(ДО ПРОБЛЕМ ВИКЛАДАННЯ КУРСІВ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО
СПРЯМУВАННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Відповідно до Державного стандарту базової і повної середньої освіти, який впроваджується в школу II ступеню з 2013 року, одним з найважливіших завдань загальноосвітньої галузі «Суспільствознавство» є формування в учнів почуття власної гідності, поваги до прав людини, гуманістичних традицій та загальнолюдських цінностей, здатності формувати власну етичну позицію та дотримуватися правил соціально відповідальної поведінки [1]. Підґрунтям для реалізації цього завдання є викладання курсів духовно-морального спрямування «Біблійна історія та християнська етика» (програма: Полтава: вид-во «АСМІ», 2011), «Основи християнської етики» (програма: К.: вид-во «Літера-ЛТД», 2011), «Християнська етика в українській культурі» (програма: К.: вид-во «Сім кольорів», 2013) [2].

Адже духовно-моральна спадщина людства, яка впливає на етичну позицію сучасної особистості, сформована зусиллями переважно релігійних діячів минулого. Згадаємо основні філософсько-етичні доктрини, що сформувалися під впливом догматів західного (католицизм, протестантизм) та православного християнства. Так, Фома Аквінський (1226-1274), визначний представник схоластичної філософії XIII ст., якому після смерті присвоїли титул «ангельського доктору», у другій частині трактату «Сума теології» доводив, що участь Бога у моральному житті людини є конкретною та всевидючою. Бог, або, кажучи інакше, вічний закон, безпосередньо представлений в людині у вигляді особливої природної властивості - совісті (*synderesis*), безумовної моральної істини, що схиляє до добра та відвертає від зла [3]. Видатний український релігійний діяч Георгій Кониський (1715-1795 рр.), ректор Києво-Могилянської академії (1751-1755 рр.), архієпископ білоруський (1783-1795 рр.) у праці «Моральна філософія, або етика» писав про досконалість морального вчинку людини, що ґрунтується на гармонії розуму та волі, на діяльності відповідно обраної мети. Метою ж людської діяльності є благо. Вище благо, яке «приготував людині Бог», а саме, духовні доброчинності, здоров'я, треба навчитися відрізняти від уявного блага: грошей, багатства, почесей [4]. Саме вмінню відрізняти істинне благо від уявного й мають навчитися учні на заняттях християнської етики.

У період до 2014 р. у багатьох загальноосвітніх навчальних закладах

Донецької області вивчалися курси духовно-морального спрямування «Основи християнської етики» (авторський колектив під керівництвом В.М. Жуковського), «Біблійна історія та християнська етика» (авторський колектив під керівництвом архієпископа Полтавського і Міргородського Пилипа). У 2012 р. на кошти Донецької єпархії Української православної церкви були надруковані та безкоштовно передані загальноосвітнім навчальним закладам підручники для учнів 5-х класів [5].

Це стало можливим завдяки укладанню в лютому 2012 р. договору між управлінням освіти і науки Донецької обласної державної адміністрації та Донецькою єпархією Української православної церкви про спільну діяльність у сфері освіти з метою духовно-морального виховання підростаючого покоління [6].

Сьогоднішня політична ситуація потребує приділяти більше увагу національно-патріотичному вихованню дітей і молоді. Через це викладачі курсів духовно-морального спрямування все більш звертаються до культурно-релігійної спадщини саме українського народу. У 2014-2015 н.р. у загальноосвітніх навчальних закладах Донецької області в 1-4-х класах набув розповсюдження курс «Християнська етика в українській культурі» (автори: ігумен Лонгвин (Чернуха), Є.В. Белкіна). Але забезпечення цього курсу підручниками є незадовільним. У шкільних бібліотеках та в особистих бібліотеках викладачів є одиничні екземпляри підручників для учнів 1-3 класів [7].

Безумовно, дефіцит підручників заважає організації навчально-виховного процесу на заняттях християнської етики. Тому під час методичного симпозіуму для методистів, керівників МО вчителів суспільних дисциплін, що відбувся у м. Слов'янську в серпні 2015 р., було рекомендовано запропонувати батькам учнів на добровільних засадах замовляти підручники курсів духовно-морального спрямування у видавництвах. Наприклад, було надано електронну адресу видавництва «Літера» для замовлення підручників курсу «Основи християнської етики» для 5-7-х класів (e-mail: litera_1@i.com.ua).

В якості допоміжного матеріалу було запропоновано безкоштовно замовити набори християнської літератури у співробітників Всеукраїнського благодійного фонду «Східноєвропейська гуманітарна місія» в рамках благодійної акції «Набір християнської літератури – в кожну школу області» (e-mail: daria.novikova@eemvienna.org).

Користуючись нагодою, хотілося би звернутися з проханням до авторських колективів навчальних підручників, що були видані у 2006-2010 рр. для школи І ступеню. Було би корисним розмістити електронні версії цих підручників у мережі Інтернет безкоштовно (для волонтерів) або за мінімальну оплату.

Іншою складовою ефективності викладання курсів духовно-морального спрямування є відповідне кадрове забезпечення. Згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України викладати ці курси можуть лише особи, які мають вищу

педагогічну освіту та пройшли відповідну курсову перепідготовку [2].

Впродовж 2010-2014 рр. Донецьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти було організовано проведення курсів підвищення кваліфікації з проблеми «Формування життєвих компетентностей учнів на основі християнських цінностей». До їх проведення залучалися співробітники відділу освіти Донецької єпархії УПЦ на підставі договору про спільну діяльність (укладений у лютому 2012 р.). Вагому допомогу вчителям християнської етики надавав колектив Донецької гімназії № 72 Київської районної у м. Донецьку ради, де з 2008 року працювала школа – лабораторія. З 2010 р. на базі ІППО діяла обласна педагогічна студія, на якій педагоги Донецької області отримували консультації щодо методики викладання курсів духовно-морального спрямування, обмінювалися досвідом роботи, проводили майстер-класи [6].

У 2014 – 2015 навчальному році серед вчителів загальноосвітніх навчальних закладів Донецької області, які викладали курси духовно-морального спрямування, курсову перепідготовку пройшло 69 осіб. За інформацією методичних служб міських та районних управлінь (відділів) освіти на червень 2015 року потребували на курсову перепідготовку ще 27 осіб.

І це – лише верхівка айсбергу, адже поширення викладання курсів духовно-морального спрямування обов'язково збільшить потребу у відповідних спеціалістах.

Водночас через ситуацію в регіоні зв'язки між Донецьким інститутом післядипломної педагогічної освіти та Донецькою єпархією Української православної церкви були послаблені. Втрачено школу-лабораторію на базі Донецької гімназії № 72. У 2016 році проведення курсової перепідготовки викладачів курсів духовно-морального спрямування на базі ІППО планується у дистанційному форматі.

Тому вважаємо вкрай необхідним відновити зв'язки з тими, хто опікується освітою в Горлівській та Слов'янській єпархії Української православної церкви, встановити їх з Українською греко-католицькою церквою, іншими релігійними організаціями.

Треба розгорнути діяльність щодо створення нового експериментального майданчику на базі одного із загальноосвітніх навчальних закладів Донецької області, де накопичений досвід з виховання на основі християнських цінностей: Добра і Любові.

Певні кроки у цьому напрямку були зроблені у жовтні – грудні 2015 року. 20 жовтня 2015 року на базі Краматорської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 22 з профільним навчанням Краматорської міської ради Донецької області відбувся круглий стіл - панельна дискусія «Сприяння діалогу та толерантності: формування навичок у позитивній міжособистісній та соціальній взаємодії». Ініціаторами проведення заходу виступили Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, управління освіти Краматорської міської ради спільно з Громадською радою з питань співпраці з Церквами та релігійними організаціями при

Міністерстві освіти і науки України, Комісією у справах освіти та виховання, Інститутом суспільства Київського університету імені Бориса Грінченка, управлінням освіти Деснянської районної в місті Києві державної адміністрації.

Учасники заходу обговорювали проблеми подолання відчуження людей на культурному, національному, релігійному чи конфесійному ґрунті; визначали шляхи досягнення конструктивної взаємодії, що вестимуть до пізнання, сприйняття та порозуміння. Відбулася презентація навчальної програми курсу «Християнська етика в українській культурі. 5-9 класи».

Хочеться навести уривок з доповіді с. Христофори М. Буштин, голови Комісії у справах освіти та виховання УГКЦ: «Нас об'єднують цінності Істини, Добра і Життя, Милосердя. Вони суттєві у житті кожної людини: пошук правди, справедливості, щасливого і благополучного життя, любові... У Біблії читаємо якісну категорію, до якої покликані людські стосунки: «Як я полюбив вас, так і ви любіть один одного» (Ів. 13, 34). Нехай ця висока ціль любові до іншого стане для кожного сьогодні новим відкриттям». Сподіваємося й віримо, що учасники круглого столу – викладачі курсів духовно-морального спрямування закладів освіти Донеччини – керуються саме такими принципами.

Щодо волонтерського руху, то за статистичними даними на червень 2015 року на волонтерських началах християнську етику викладали 35 осіб. Слід звернути увагу на те, що для загальноосвітніх закладів волонтери не були людьми ззовні. Це були вчителі шкіл, які розуміли важливість викладання християнської етики та йшли на те, щоб в умовах нестачі навчальних годин з варіативної складової безкоштовно навчати дітей християнськими цінностями.

Але вважаємо, що волонтерство не можна перетворювати на службовий обов'язок. Це моральний обов'язок людини перед суспільством, покликання душі. Тому, на нашу думку, у випадку, коли адміністрація загальноосвітнього навчального закладу зобов'язує когось з вчителів викладати християнську етику на волонтерських засадах, це лише завдає дітям шкоди. Неможливо проповідувати Любов, не маючи її у власній душі.

Виходом могло би стати залучення до викладання курсів духовно-морального спрямування волонтерам ззовні. Для цього школам потрібна допомога з боку релігійних організацій.

У 2014 – 2015 навчальному році курси духовно-морального спрямування викладалися лише у 113 навчальних закладах Донеччини. Для того, щоб кількість шкіл, учні яких опановують християнськими цінностями, зростала, потрібна добра воля й спільна угода представників місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування; педагогічної спільноти; батьків учнів, без письмової згоди яких дитина не може відвідувати заняття. Потрібна допомога з інших регіонів України. Тільки за цих умов проблеми викладання курсів духовно-морального

спрямування можуть бути вирішеними.

На нашу думку, це є вкрай актуальним для Донеччини. Доторкнувшись до основ української культури, яке має глибоке християнське коріння, учнівська молодь отримує життєві орієнтири, засновані на яскравих прикладах втілення моральних цінностей з історії українського народу. І, головне, тільки Добро і Любов можуть подолати зло і насилля. Недарма видатний французький філософ, теолог Тейяр де Шарден (1881-1955) протиставляв індивідуалізм і колективізм доби панування науки у XIX-XX ст., що привела людство до світовий війн, солідаризм на основі любові до ближнього. «Град земний» і «град Божий» (церковна спільнота) мають взаємно розчинитися один в одному, щоб пали всі інтелектуальні, політичні, національні та конфесійні бар'єри. Фактором, який обумовлює можливість об'єднання людства в єдине ціле, стане християнська любов [8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/>
2. Про вивчення базових дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах у 2015/2016 навчальному році. Лист Міністерства освіти і науки України від 26.06.2015 р. № 1/9-305 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4115->
3. [Фома Аквинский. Сумма теологии. Часть II-II. Вопросы 1-46 / Перевод, редакция и примечания С. И. Еремеева. - К. : Ника-Центр, 2011.- 576 с.](#)
4. [Історія української етичної думки \[Електронний ресурс\]. – Режим доступу: http://www.etica.in.ua/istoriya-ukrayins-koyi-etichnoyi-dumki/](#)
5. Дроздовський О.М. Біблійна історія та християнська етика [Текст]: підруч. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Олександр Дроздовський. – Донецьк: Каштан, 2012. – 367 с.
6. Бур'янова Т.В. Курси етично-філософського, духовно-морального спрямування // Педагогічна скарбниця Донеччини. – 2013. - № 1. – С.85.
7. Огульчанський Б. Християнська етика в українській культурі. Дорога Добра [Текст]: підруч. для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Б. Огульчанський. – К.: «АДЕФ-Україна», 2006. – 84 с.; Чернуха В.Г., Белкіна Є.В. Християнська етика в українській культурі. Дорога Милосердя [Текст]: підруч. для 2 кл. загальноосвіт. навч. закл. / В.Г. Чернуха, Є.В. Белкіна. – К.: «АДЕФ-Україна», 2008. – 128 с.; Огульчанський Б. Християнська етика в українській культурі. Дорога Доброчинності [Текст]: підруч. для 3 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Б. Огульчанський, І. Сіданич. – К.: Навч. книга, 2007. – 124 с.
8. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. — М.: Наука, 1987. — 240 с.

Савченко Петро Павлович

доктор, академік Української академії наук,
керівник та професор Міжнародного науково-дослідного центру медицини і
речовини «Інтерсаксесс».

СОСТОЯНИЕ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ. ОСНОВНЫЕ ФОРМУЛЫ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМ.

В последнее время общество стало осознавать, что развитие и поиск решений без науки априори, невозможен. Ее настоящее состояние не позволяет решить проблемы. Науке для сотворения нового нужны иные подходы, доселе неизвестные. Организованное собрание не только жизненно важно, но и жизненно необходимо. В эпоху кризиса общество ждет действенных и новых решений.

Я прошу прессу и иных по представленным формулам не измышлять сверх сказанного за меня. Измышления будут отличны по смыслу, и, судя из практики, могут быть построены на базе общепринятых догм, что исказит предложения. В жизни, когда приходилось слышать новое, всегда придерживался правила – «не имею права оспаривать чужой взгляд пока не получу ответа на изначальный вопрос – а что есть основанием для непривычного вывода?».

Наверное, не ошибусь в том, что с момента нарушения объективных законов Творца, человек вошел в абстрактную действительность, что и явилось толчком для зарождения фундаментального человеческого знания. Такой подход привел к тому, что утрачена основа знания – физическая реальность. И мы, не стесняясь и не задумываясь, уже открыто об этом говорим, ибо вторим великим.

Человек не заметил, как Естествознание разделилось на две категории, которые не приемлют друг друга. Это религиозное и материалистическое учения. Последнее – утратило физическую сущность, а первое – в прямом восприятии пока не позволяет увидеть Законы Природы. Не есть секретом, что сторонники каждого учения желают быть единоличным лидером в решении проблем.

Материалистическая наука, которую называют естествознанием, зиждется на трудах низвергаемых столпов: Ломоносове, Ньютоне, Менделееве, Дарвине, Эйнштейне, Гейзенберге и других. Мало того, сегодня их нещадно критикуют и обвиняют, но ничего взамен дать не могут. Может, скажу обидные слова, но как можно ортодоксам критиковать этих выдающихся ученых, да и подобных им, которые нашли в себе смелость признаться в том, что их теории ошибочны и что они не достигли решения поставленной задачи? Почему при этом ученики и последователи вняли их теории, которые положили в основу науки?

Да, это были хорошие ученики и последователи, но они не стали продолжателями дел великих, ибо находились в эйфории от формул учителя. От них

не последовало признаний в собственных ошибках, кроме посыла на ошибки учителей. Великий Ньютон выразил надежду, что в будущем его неудача послужит кому-то толчком для решения той задачи, которую он ставил перед собой. Но, увы.

Почему мы молимся столпам науки, и не приемлем то, что они были глубоко верующими людьми? Красной строкой проходит в высказываниях многих гигантов, что Создатель дал нам две книги (1 – Религия и 2 – Природа), что созерцание великолепного, равновесного и гармоничного порядка Мироздания беспрестанно возводит человека к восхищению перед Творцом Вселенной. Наука себя противопоставила не только Религии, но и Природе, она живет по своим абстрактным правилам – законам материализма.

Хотелось бы вспомнить некоторые изречения: Михайло Ломоносов – «Создатель дал роду человеческому две книги... Первая – Видимый мир, Вторая – Священное писание»; Френсис Бекон (основатель материализма) – «Наука – это полная чаша, утоляющая жажду ума; если коснуться этой чаши только краями губ, то она удаляет от Бога; но если ее пить большими глотками, то она приближает к Богу»; Исаак Ньютон – «законы механики я вывожу из законов Божьих»; Макс Планк – «Религия и Естествознание не исключают друг друга, а дополняют»; Вернер Гейзенберг – «первый глоток из кубка естествознания порождает атеизм, но на дне сосуда нас ожидает Бог».

Кстати, в законах Ньютон не ошибся, он не смог поставить на рельсы математики Философию Природы, ибо абстракция всегда зашкаливает и уводит вдаль от реальности. Заметьте, в его бытность Наука называлась Философией. Это более естественно. Наука – это познавательный вид деятельности, направленный на получение, обоснование и систематизацию объективных знаний, а философия – это мудрость, позволяющая наблюдать и фиксировать объективные процессы, т.е. быть науке.

Мне очень повезло, ибо удалось прийти к осознанию, что эти две книги, Религия и Природа, являются одной единой, – это есть Книга Естествознания. Религия – показывает нам формулы законов естествознания, а Природа показывает результаты Жизни Вселенной на основе законов естествознания. В основе этой книги заложена психология познания, как формул законов, так и формул их использования. Разделяя эту книгу на две, мы уходим в абстракцию и небытие.

Я христианин, но отмечаю, что можно встретить достаточно возражений о том, что Религиозное учение, например, Библия, Коран, Талмуд и все остальные по утверждению сторонников того или иного учения самодостаточно. Лично я когда-то не понимал, как может быть столь многообразно и противоречиво религиозное учение в конфессиях, когда никто не сомневается, что есть только один Творец.

Верующие делают упор на Религиозное учение, утверждая что «Слово» Творца непоколебимо, учение достаточно и полно. Нас так учили, и мы пытаемся

также учить других. Но можем ли мы ошибаться, как люди? Не хочу вызывать споры, но желаю быть услышанным. Не нужно доказывать, что основой послужил стих: «Вначале было Слово, и Слово было у Бога, и Слово было Бог» (Ев.Иоан.1:1). Уже который век мы впитываем в себя эту мудрость. Но ведь каждый из нас понимает, что «слово» - это лишь формула – некий инструмент для выявления из сознания определенного образа, и ничего более оно не определяет. Человек все осознает только при помощи образов. Разве любящим нужны слова?

На помощь приходит оригинал Писания. Мы неоднократно читали его. Но не задумывались над записанным в нем. А там – «Λόγος». Первородное значение «слова» - «λέξις», лексика – наука о слове. Логос – это причина всего, дало развитие логики. И почему-то никто не говорит о том, что первородное аллегория этого слова – «Замысел». И данный стих приобретает совершенно иное смысловое содержание или аллегория – «Вначале был Замысел, и Замысел был у Бога, и Замыслом был Бог».

Невозможно без осмысления Религиозного учения понять Естествознание и правильно решить насущную проблему. Не Творец писал учение, его писал человек под диктовку Творца и то не сразу, а позже. Не могла не вмешаться абстрактная человеческая логика, когда записывались формулы Творца. Возникла необходимость изначально понять, а что скрывается за обычным словом Учения?

Оно невероятно сложно, ибо мешают познать наши абстракции. Не менее сложная задача стояла у Творца – «передать человеку новое учение». Как передать, если человек доселе не слышал ничего подобного? Какие формулы, слова использовать при этом, если у человека нет образа новому? И Учитель выбрал единственно правильный путь – «через образ подобных человеческих формул, терминов составить у человека представление о новом». А получилось? – то, что имеем, до сих пор человек не понял смысл, скрытый за подобными терминами и впитал все напрямую в соответствии с тем представлением, которыми сам жил. Не помогли и подсказки через учеников и пророков.

Если неученому человеку простительно, то ученому непростительно допускать ошибки. Их нужно хотя бы признавать. Любой труд ученого имеет определенный вид. И прежде чем изучать религиозные труды, необходимо понять, где в них само учение. Например, касательно Библии, учение представлено только в первых трех главах Бытия. Все остальное – это лишь историческая последовательность, описанная учениками, пророками и мудрецами о том, как пытались жить люди и познавать Творца, как пытались постичь формулы Творца, которые нуждались в толковании, ибо нет иного метода познания нового кроме как через подобное. Но как показывает жизнь поколений, человек не смог осознать учение и все время наступал на одни и те же грабли. Не только вне себя, но и в себе человек не может найти смирение. Более того, религиозное учение и подсказки по нему, привели к обратному эффекту – разночтению и к еще большей абстракции, к

непримиримому разделению сторонников добра и зла.

Человеком в первую очередь движет страх. Кто-нибудь может показать хоть одну беспроблемную сферу человеческой деятельности, или хоть один стойкий коллектив??? Их не существует. Мало того, стремительное ускорение человеческой деятельности привело к тому, что действенные решения просто кончились. Человек научился заявлять о болях, и декларировать свои желания. Но только те, кто взял себе право творить нужные для этого решения, таковых дать не могут, ибо научная база не позволяет.

Общество учит человека готовым решениям, от которых ни на шаг в сторону. Человеку привили быть первым, лидером чтобы обеспечить достойную жизнь. Законы общества таковы, что «человек защищается, даже если он не прав, дабы выжить в конкуренции и быть первым». В каждой группе мы деремся за лидерство, но тут же объединяемся, когда угроза нависает над группой. Человеком движет одно – «если остаться вне-удел, за бортом, то лишаешься многого, в том числе и средств к существованию». Это основная причина кома проблем в каждой сфере деятельности. Каждый закрылся в себе, и выявляет недостатки исключительно в оппоненте, дабы собственные закрыть от общества. Человек боится, что кто-то окажется лучше, чем он; он боится оказаться изгоем.

В человека вложили стремление к свободе. Но никто не указал, что свобода возможна в состоянии, когда человек один. Если есть двое и больше, то априори свобода теряет свою суть и действия ограничены. Дабы занять место второго уже нужно сдвинуть и ущемить первого. С этого момента возникают правила общежития, ущемляющие и ограничивающие свободу действий, которые дают возможность каждому занимать свое истинное место, не создавая помех иному. Стремление к свободе – это уже непримиримая ситуация и нарушение правил общежития.

Увы, с момента внедрения информационных технологий в прессу вышло все – как внутренние дразги между членами одной группы, так и между-групповые. Еще недавно доступ к документам был закрыт, то сегодня достаточно войти в интернет, что узреть суть всех проблем и пороков, о которых высвечивают именно знающие профильные специалисты, которым не досталось место под солнцем, или те, кто достиг всех высот. Уже отпала необходимость создавать вид, что у нас все хорошо и если есть проблемы, то мы их решаем, а у оппонента все плохо, и он представитель зла.

Понимать, желать и декларировать о необходимости перемен явно недостаточно. Настала пора познания объективных законов, которые позволят дать решение, ибо абстрактные законы при стремительном беге, создают дополнительные проблемы. Джин выпущен из бутылки, и обратно его не загонишь. Нужно перестать делать вид, что о нас ничего не знают. Ситуация в обществе действительно необъяснима с точки зрения парадигм, ибо творится то, что не поддается

человеческой логике.

Сегодня не только Украина, но и весь мир в разной степени находится в подобной ситуации. Общество поняло, что ошибается, но не понимает в чем и что нужно сделать для выхода из кризиса. Извечный вопрос с момента согрешения – Что делать? Наука дает только прогнозы по ухудшению ситуации и по утверждению специалистов – «пока нет выхода из кризиса в экономике, в физике, в медицине, и т.д.». Нет ни одной беспроblemной отрасли. Мы стали заложниками собственной абстракции.

Существует ли выход из этой ситуации? Он действительно есть, ибо его не может не быть, и начальное решение дает религиозное учение. Многие конфессии соблюдают день, в который человек просит друг у друга прощения. У нас не вызывает удивления, что человек может простить самого близкого друга, даже если тот совершил откровенное зло по отношению к другим. Никто не смог придумать ничего лучше кроме прощения – амнистии друг перед другом.

Не только предполагаю, но и полностью уверен в том, что всеобщая амнистия каждому человеку и каждой группе по сферам деятельности на законодательном уровне позволит быть началу выхода из критической ситуации. Но амнистия должна быть при неотъемлемом условии – «каждый в себе, как человек, так и группа должны выявить порочность – допущенные ошибки в своей деятельности. Ибо прощение без покаяния невозможно априори. Ибо нет иной отправной точки к новому решению, кроме как осознания порочности своих действий.

Возникает уместное возражение, а как простить врага, творящего зло и т.п.? Но ведь мы же прощаем близких. Да, с человеческой логики – это неприемлемо. Но ведь, наши знания – это сплошная абстракция. Человек даже не замечает, что он учится и живет исключительно «ушами» и образами, вложенными через уши. И в природе он видит только то, что соответствует принятому образу.

Амнистия нужна, ибо скрывая ошибки в борьбе за свою жизнь, человек все больше ослепляется по отношению к другим и уже не ведает что творит. Если вдруг врач признается, что ошибался, то он не только останется вне-удел, но и будет распят обществом. Если пекарь признается, что они испек хлеб с гайкой, что привело к смерти ребенка, то он будет распят родителями. Если государственный деятель признает ошибки, то он будет казнен обществом. И эта порочность в той или иной мере зеркально и по образу и по подобию отражается в каждой сфере и в каждом. Кто из нас безгрешен???

Исходя из человеческой логики можно сказать, что для того чтобы не совершать ошибок, нужно знать многое из разных сфер, но это невозможно. Действительно, всего знать невозможно. Но нужно знать общий основной объективный закон, который лежит в основе развития всех специфических сфер. Именно этот закон позволяет находить решение ученому в каждой сфере и во всем.

Именно знание этого закона и позволяет говорить о всеобщей законодательной амнистии.

Как удалось увидеть этот закон? Сошлюсь лишь на учительский опыт руководителя, пророка, мудреца и философа, автора псалмов, царя Давида. Наверное, не существует сомнений в том, что его высот сегодня достичь как в познании Творца, так и в жизни, невозможно. Его формулы – составная часть Священного Писания. Мы не услышали не только столпов науки, мы не услышали и глыбу Библии – Давида. Не сумел Давид сам увидеть Законы Естествознания (Религии и Природы). Не помогли и подсказки свыше, и он вынужден был просить Творца – «Открой очи мои, и увижу чудеса закона Твоего» (Пс.118:18). Мне удивительно повезло, ибо эта формула когда-то для меня явилась маяком в познании Естествознания. До этого не удавалось выйти из круга абстракции. Открыть очи и наблюдать не ушами, а глазами, было неимоверно сложно.

Сегодня появляется очень много разных трудов на основе природной интуиции. Но приходится констатировать, что многое гибнет в лоне абстракций. Меня тоже долго преследовала эта участь. Причина в том, что строить мост через пропасть к решению мы начинаем с середины пропасти, закладывая в виде опоры те абстракции, от которых мы не могли отказаться. Это происходит как в религии, так и в науке. Каленым железом иногда не удастся выжечь в себе некоторые гипотезы.

Итак, основной закон – «Любое действие порождает соответствующий процесс, который закачивается определённым исходом – результатом». Неоднократно на научных конференциях я говорил об этом законе, но он остается не услышанным, несмотря на простоту. Он начинает работать через изначальный замысел субъекта, который порождает последующее действие с определенными объектами. При определенных условиях возникает между ними процесс взаимодействия, который порождает определенный результат. Многообразие объектов и условий их взаимодействия, дает нам все многообразие Вселенной. И если однажды пройден путь в поиске хотя бы одного решения на основе этого закона, то с каждым последующим решением все легче вести поиск по любой проблеме Естествознания.

Никто из нас не в состоянии, и даже Творец, помочь в получении результата уже совершившему действие. Процесс не видим, ибо нас не обучали осознавать его, и здесь лежит основная проблема в поиске решения. Зато исход от действия предсказуем, ибо человек здесь научен. Мы, не задумываясь, принимаем хороший исход, и отвергаем плохой, ибо он дает проблемы. Только здесь мы понимаем, что нужно искать. Как часто мы предвидим результат и молимся – «авось меня минет».

Еще один удивительный феномен. Религиозное учение скрыто от общества за терминами, потому, что Творец использовал терминологию человека в соответствии с образом подобия. А науку ученые искусственно сделали закрытой для общества,

введением «закрытых» терминов. Те, кто придумывали термины, защищая Ноу-Хау, ушли, и сегодня даже ученым не понятен смысл многих терминов и определений, на которых зиждется наука.

Человек должен разговаривать одинаковыми образами, которые всплывают из сознания от того или иного термина, ибо иначе мы друг друга не услышим и не поймем. Поэтому предстоит серьезнейшая и трудная работа для науки, дабы отказаться от абстрактной терминологии (слов), пересмотреть много определений и гипотез. Только тогда Естествознание сможет дать ключ обществу к решению проблем. Не должен ученый бояться, что научной терминологией воспользуются иные и займут его место. Разве мы не видим, что каждый человек способен воссоздать любой звук, но только композитор, музыкант и певец от Бога смогут сложить эти звуки в композицию, мелодию и песню. Разве мы не способны малевать красками и их не скрывают? Но только художник от Бога, сможет сотворить истинную картину.

Мне выпала честь беседовать с группой студентов, причем верующих. В результате родился на первый взгляд неприятный вывод – «Мы не учимся у взрослых учителей только потому, что в нас пытаются вложить то что не имеет ответа, то что является полной абстракцией и решения дать не может, то что имеет массу противоречий и неясностей, вы ничему нас не можете научить!». На что я ответил, что «Вы самые счастливые люди, ибо Вы свободные для нового и перед Вами открываются новые возможности найти самим решения проблем». Для меня последующий вывод стал полной неожиданностью – «Учителей действительно нет, не может помочь ни наука, ни Писание. Но без учителя мы не в состоянии сделать ни одного шага».

Непримиримость, война добра и зла, отсутствие решений сегодня поглотили не только все сферы человеческой деятельности, в том числе и религию, но и вошли в каждого отдельного человека, и оставляют его сам на сам в поиске решений. Это то, состояние о котором говорит религия. Еще вчера всех пугало оружие, а сегодня – это обыденное. Думаю, что не ошибусь, это третья общечеловеческая война, подобной еще не было. Мир наступит только тогда, когда будут решены проблемы и уравновешены все без исключения сферы человеческой деятельности. Иного пути нет.

Многие неуважительно относятся к Ренату Ахметову. Я лично с ним не знаком. Но он оказался честным человеком, каких единицы, который нашел в себе силы признаться: «Поймите, если бы ключ от успеха у меня был в боковом кармане, мир был бы уже давно. Но нет у меня такого ключа к успеху».

Ситуацию без объективных знаний изменить НЕВОЗМОЖНО. И открыть эти знания сможет только ученый. Кесарю кесарево. И только имея готовые формулы решений, за дело смогут взяться государственные исполнители.

Сохань Галина Степанівна
кандидат філологічних наук, доцент Комунального закладу
Львівської обласної ради «Львівський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти»
гостьовий викладач Українського католицького університету

НЕОБХІДНІСТЬ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У СУСПІЛЬСТВІ

Сьогодні українське суспільство як ніколи потребує нової формації у духовній сфері. Війна на Сході України, а відтак складна ситуація у державі негативно позначається на якості життя її громадянина. Те, що загинуло чимало людей за останні два роки, а значна кількість потребує реабілітації, вказує на необхідність навіть не стільки популяризації християнських цінностей, як на їх втілення у життя, їх щоденну реалізацію.

Найперше у кожній людині, незалежно від її релігійних, політичних переконань, соціального статусу, потрібно побачити образ і подобу Божу, а відтак поважати її гідність, її дар життя. Кожен громадянин України повинен стати безцінним для держави. В Україні не може бути людей, чиє життя віддано на поталу. Сьогодні, у передріздвяний час ми як християни маємо чудову можливість поділитися своєю святковою радістю з ближніми, особливо з тими, хто потребує її – хворі, самотні люди, діти-сироти. Я як освітянин, автор грифованих МОН України підручників з основ християнської етики, працюючи з вчителями, студентами, завжди разом складаємо соціальні проекти, яким чином християнські цінності можна проявити у щоденному житті. І не тільки на великі релігійні свята. Маємо чимало прикладів, коли учнівські колективи відвідували поранених воїнів з АТО в госпіталях, були волонтерами, навідувалися з власноруч виготовленими подарунками до людей з особливими потребами (інвалідів). Цього року на державному рівні ми відзначали 150 років від дня народження релігійного і громадського діяча Андрея Шептицького. Думаю, його життя як благодійництво є прикладом для кожного з нас.

Дуже складно говорити про шляхи вирішення поставленої проблеми. Одним благодійним заходом чи одним подарунком на велике християнське свято проблема не вирішується. Щоб зняти емоційну напругу в суспільстві, утверджувати моральні цінності добра, - треба колосально працювати. І то щоденно. І всім. Найперше потрібно проводити все-таки низку заходів благодійного характеру. Благодійництво повинно стати невід'ємним атрибутом щоденного суспільного життя. Скажімо, у Львові до свята Миколая і не тільки є низка заходів, яка передбачає не лише зробити

комусь подарунок, а й поділитися тим, що для мене стало зайвим, а для когось може бути корисним. Є центри, які надають безкоштовну допомогу потребуючим.

Можливо, когось здивую, проте мені видається, що у час технічного прогресу, піару, потрібна гарна реклама доброти. Мовляв, бути добрим – це корисно, модно, красиво. До такої реклами, очевидно, потрібно залучати публічних людей, які користуються авторитетом у суспільстві. Пригадую, коли шукала методичний матеріал до теми «Життя - найбільший дар Бога», натрапила на одну з реклам евтаназії (вона заборонена в Україні), яка вкрай вразила мене. Її популяризувала відома у світі публічна людина. Чому не можна зробити рекламу здоровому способу життя, екологічному вихованню (елементарно, підняти папірець на вулиці і кинути в смітник)? Десь, очевидно, тому, що це реклама не товару, на якому можна заробити гроші.

Варто і через засоби масової інформації більше подавати інформації з позитивним контекстом, створювати відповідні телепередачі, популяризувати добрі і цікаві за змістом книги.

У багатьох школах Львівщини є християнська етика – предмет, який вивчається за письмовою згодою батьків. Вважаю, що уроки доброти є корисними і важливими для підростаючого покоління.

Складно робити висновки, бо хотілося б, щоб на державному рівні більше популяризувалися те, що є добрим і корисним. Про це важко говорити, оскільки в багатьох випадках, особливо публічних, діють подвійні стандарти: говорю те, що хоче почути співрозмовник, а роблю так, як мені вигідно. Напевно, це і є великим каменем спотикання. Усіх, і себе в першу чергу, хотіла б закликати до відповідальності у своїх вчинках, відповідальності перед самим собою, Богом і Україною. Як писав великий митрополит Андрей Шептицький: «Не потоком шумних і галасливих фраз, а тихою, невтомною працею любіть Україну!»

Стебельська Олена Стефанівна
голова Комісії з питань культури, мистецтв та галузевої освіти громадської
ради при Міністерстві культури України
голова ГО «Нова генерація українських науковців»
завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та іноземної мови
Київського університету ринкових відносин, кандидат мистецтвознавства

ОСОБИСТІСТЬ В НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Перед нашою державою стоїть безліч різноманітних завдань: політичного, економічного, соціального характеру. Але є одне, без якого усі інші втрачають сенс, бо саме воно і є вирішальним фактором існування країни. І завдання це – формування особистостей, здатних до саморозвитку та самовдосконалення, які можуть брати відповідальність за вирішення нагальних людських питань.

Практично у всіх законодавчих та нормативних документах (Закон про освіту, Національна доктрина розвитку освіти, Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти) виховання моральності визначається як одне з головних завдань освітнього процесу. Адже дати учневі, студенту запас знань і, навчити його цей запас поповнювати та використовувати у житті необхідно, але недостатньо. Слід обов'язково прищепити йому цінності, спираючись на які, він зможе будувати власне життя з найбільшою користю як для себе, так і для оточуючих. Цінності свого значення набувають тоді, коли вони стають надбанням більшості, включаються в практичні відносини людей, проникають у їхню свідомість і почуття, стають частиною життєдіяльності. Тому формування особистостей на основі цінностей мусить бути невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу.

Яким ми бачимо сучасний портрет особистості як суб'єкту освітньо-наукового процесу?

- *Небажання працювати (відвідувати лекції, заняття).*
- *Невміння самотійно приймати рішення.*
- *Відсутність смислу життя.*
- *Відсутність цілеспрямованості.*
- *Відсутність далекоглядності.*
- *Відсутність мислити аналітично, самотійно, критично, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.*
- *Бажання без зусиль отримати результат. Диплом за взятку, оцінку на “халяву”. Відсутність жертовності.*
- *Відсутність концентрації уваги, фокусу, навичку бути “тут і зараз”.*

- *Неповага до старших, відсутність цінності викладача, повага до його досвіду як провідника по життю.*

- *Відсутність відповідальності за свої вчинки.*

- *Безініціативність.*

- *Пасивність.*

- *Невміння задавати питання.*

Ці проблеми яскраво виражені на різних ланках освіти і науки. **Причина** – розмитість цінностей, стержня, принципів, яким би суб'єкт науково-освітнього процесу керувався по життю або ж їх відсутність взагалі.

На жаль в **епоху панування СРСР**, українське суспільство втратило систему ціннісних засад. Лозунги під гаслами народовладдя, рівність, свобода, справедливість, солідарність, порядок, вищість однієї нації над іншими, підмінили істинні цінності. Для українського радянського народу вони асоціювалися передусім з зовнішніми культурними показниками – відвідуванням музею, опери, театру, цирку. Процеси нівелювання сприяли руйнації, коливанню, розладу національної свідомості, знищенню духовності українського народу, відсутності стабільності, порядку. В результаті того, що доступ до читання Біблії був закритий, істина стала ситуативною. Стандарти, орієнтири, згідно яких можна оцінити ситуацію, змінювалися відповідно до ситуації.

Проте, цінності, пов'язані з внутрішніми якостями людини, такими як: вдячності, відповідальності, самоаналізу, жертовність, істини, шанування достоїнства інших, повага до старших, влади перестали бути «модними».

Є **різні підходи** до розуміння сутності цінностей. Розрізняють: *моральні*, християнські, загальнолюдські цінності. Термін «культурні цінності» застосовується у значенні, визначеному Законом України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей». В Законі «Про національний культурний продукт» йдеться про важливість духовних цінностей у значенні національної культури. Читаємо, що «Національна культура – притаманна модерній нації унікальна і спільна для всіх її членів система духовних цінностей, традицій і звичаїв, різноматнітних форм творчої та дозвілєвої діяльності, що охоплює всі розвинені в цій культурі види і жанри мистецтва, національну культурну спадщину, гуманітарну науку та освіту, характерні для нації форми господарської та дозвілєвої діяльності».

Проте, не існує єдиного погляду на формування цінностей, на їхню роль і місце в життєдіяльності людини. У переважній більшості наукових праць цінності розглядаються, як матеріальні та ідеальні предмети які є важливими для людини та суспільства з позицій задоволення їх потреб та інтересів і які усвідомлюються ними як необхідні значущі для їх життєдіяльності та самореалізації. Такий підхід уможливує виокремити матеріальні цінності або ті що задовольняють матеріальні потреби і духовні цінності які визначають духовний розвиток індивіда та

суспільства.

У зв'язку з **розмаїттям поглядів до розуміння сутності поняття «цінності»**, формування особистості на основі цінностей зазнає труднощів, які приводять до **відсутності досконалої національної ідеї у нашій державі і, як наслідок, відсутністю сталої системи цінностей.**

Що ж таке цінності? Розглянемо визначення даного поняття.

Американський вчений Т. Парсонс підтверджує, що цінності – це найвищі принципи, які виробляє будь-яка соціальна система для збереження своєї єдності та цілісності.

- Це загальні норми та принципи, які визначають направленість людської діяльності, мотивацію людських вчинків.

- Чинники соціально-політичної стабільності.

Функції:

- Цінності визначають ставлення людей один до одного та інтегрують або розділяють людей в суспільстві.

- Цінності визначають подальший шлях та функціонування суспільства.

- Цінності відкривають перспективи успішних перетворень в країні

- Показник зрілості особистості.

Особистість, вихована на основі цінностей - це людина, яка:

- проявляє активну життєву позицію;

- несе відповідальність за свій вибір;

- свою діяльність;

- володіє свідомістю;

- здатна до різної соціально значимої діяльності і взаєминам з іншими людьми.

Особистість-це здатність людини бути паном самому собі завдяки добровільно обраним твердим принципам.

I. Кант

Саме в Біблії є принципи життя та надана інструкція для життя кожної людини. Отже, цінності ми черпаємо з Божого Слова. Людина, яка живе у відповідності з християнськими принципами, має спілкування з Творцем якраз і є особистістю. Навіть саме поняття стосується внутрішнього світу людини, його відносин з Богом та совістю. Бути духовним означає жити відповідно духовних законів, порушуючи які, людина шкодить сама собі.

Які ж християнські цінності життєво-необхідно закласти в освітньо-науковій діяльності для формування особистості.

Основною цінністю будь-якого суспільства є людина. В більшості політичних систем значна роль відводиться саме особистості, її участі в розбудові й

розвитку як громадянського суспільства так і держави. Адже відношення до кожної людини зокрема як до найвищої цінності є показником відношення до своєї держави. Розвиток і розквіт суспільства залежить від рівня розвитку індивідуальності її громадян.

Громадянська свідомість базується на розумінні людиною самої себе як частинки певної спільноти, даного народу чи світової цивілізації взагалі. Особистості розуміють головну цінність – належність до своєї Батьківщини, до її минулого, сьогодення та майбутнього. А як наслідок цього розуміння – використання своїх громадянських прав, сумлінне виконання громадянських обов'язків, відповідальність за збереження духовного, матеріального, культурного надбання нашої держави.

Саморозвиток. Внутрішнє "Я" визначає не тільки позицію людини, його думки й відношення до чого-небудь, але і його буття, його вчинки й соціальну активність, визначає все конструювання індивідуальної стратегії життя, що базується на засвоєних особистістю ціннісних відносинах. Треба відзначити, що внутрішній потенціал особистості визначає не тільки перспективи її реалізації на практиці, але й тенденцію до саморозвитку, вказує на внутрішні механізми, можливості й тенденції.

Відповідальність. Біблейський принцип зазначає: «Хто хоче бути перший, той повинен стати останнім». В політику мають іти люди, які хочуть творити добро і служити народу. Коли політик несе у своїй душі любов до ближнього, любов до тієї справи, якою займається, то він ніколи не буде використовувати надану йому владу на шкоду іншим людям. Висока внутрішня культура спонукає його до праці на благо Бога і свого народу. Замість того, щоб звинувачувати владу в бездіяльності треба взяти відповідальність на себе, створити програми, реєструвати громадські організації і розпочинати національні рухи, націлені на вирішення нагальних проблем суспільства. Сьогодні телебачення займається пропагандою різної негативної інформації. Існують телепрограми, які приваблюють увагу, але не дають вирішення проблеми. Важливо розглядати будь-які проблеми в будь-якій сфері суспільства розглядати як потенційні можливості для діяльності.

Яким чином це можна зробити?

Закладення обов'язку читання Слова Божого в освітньо-наукових закладах та установах. Зміна суспільства можлива за умови зміни «серця» кожної людини зокрема. Український філософ Г. Сковорода писав, що людина народжується двічі: фізично й духовно. Духовне народження він вважав істинним, оскільки людина осягає в собі «божественне», а зародки її духовності є в серці від народження, але вони не одразу усвідомлюються, бо їй протистоять могутні сили темної тілесності. Духовну людину творить шлях добра: через пізнання, усвідомлення й розуміння своєї істинної духовної природи, свого призначення в

світі. Насправді серце людини може змінити істина Слова Божого: чесність, порядність, справедливість. Законодавча база країни людей не може змінити, незважаючи на правильність чи вірність законів. Економіка і політика вторинні відносно культури, духовності та моралі. Спочатку потрібно відродити і сформувати «дух народу», а потім уже на основі цього розвивати економіку. Згадаймо, наскільки швидко змогли розбудувати свою економіку Німеччина та Японія після поразки у другій світовій війні. Перед ними постало складне завдання не дати цинізму, бездуховності, розпачу заволодіти душами, пригнічених жорсткою поразкою, народів. І вони зуміли вийти із цієї кризи. Зокрема на заміну нацистської ідеології ввели релігійне виховання.

Введення в програми освітньо-наукової діяльності предмету «Цінності життя» з тлумаченням значення цінностей для життя людини. В освітньо-науковій діяльності необхідно головний акцент роботи саме на формування цінностей. Професор Дрогобицького педагогічного університету Омелян Вишневський запропонував «кодекс цінностей» сучасного українського виховання та виокремив серед них такі: воля, любов до людини, любов до батьківщини. Формування особистості на основі цінностей висвітлено детально у науково-популярних виданнях книгах видавництва «Університет життя».

- *Культура шанування.*
- *Відповідальність.*
- *Вдячність.*
- *Служіння людям.*
- *Пробачення.*
- *Віра в Бога.*
- *Самоосвіта.*
- *Слово.*
- *Працездатність.*
- *Толерантність, прийняття думки інакомислячих.*
- *Любов до людей та до Землі.*
- *Активна громадська позиція.*

Інституалізація цінностей на законодавчому рівні. В статті 7 Головного Закону ФРГ від 23 травня 1949 року постулювали принцип: «Викладання християнської моралі в державних школах, за виключенням не конфесійних, є обов'язковим». У громадян Німеччини та Японії було дуже розвинуте почуття національної самосвідомості, повага до своєї культури, власних цінностей. Ці народи вірили у свої сили і їх керівна еліта тільки підтримувала це прагнення і направляло його у потрібне русло.

Єдине тлумачення поняття цінності як загальні норми, принципи, норми, стрижень поведінки людини, важелі прийняття рішень в нормативних актах.

Зокрема, варто напрацювати консолідований законопроект про національний культурний продукт, у якому надати практичне трактування цінностям як основі національної ідеології.

Проведення симпозіумів, конференцій, круглих столів на міжнародному, національному, регіональному рівнях з питань важливості християнських цінностей для формування особистості кожної людини зокрема та обличчя нації.

Формування цінностей має стати національною ідеологією за сутністю, змістом і характером, що дасть змогу формувати носіїв національної культури. Формування цінностей має пронизувати усі ланки освітнього процесу. Основу культури суспільства мають становити цінності.

Степаненко Ірина Володимирівна
доктор філософських наук, професор
Інститут вищої освіти НАПН України
завідувач відділу інтернаціоналізації вищої освіти

НОВІ ВИКЛИКИ ДУХОВНОСТІ І ВІДПОВІДІ ПОСТСЕКУЛЯРНОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми.

Духовність є надзвичайно актуальною практичною проблемою сучасної людини і її буття в світі. Аналіз кризового характеру сучасної епохи, перехідної за своєю суттю, показує що її визначальною і глибинною основою є криза людської духовності як ціннісно-сміслової форми людини і її буття в світі. Сучасне секуляризоване, мультикультурне і плюралістичне суспільство вже не має абсолютного підґрунтя для системи цінностей і уніфікованих горизонтів загальнозначущого. У ньому конкурують різні світоглядні пропозиції, моделі і стилі життя, серед яких людині все важче зробити життєво продуктивний вибір. Цей вибір ускладнюється активним тиражуванням еталонів споживацтва і «гламурного життя», культа розваг, що породжує такі феномени, як консьюмеризм – сп'яніння від споживання, жадібність, небажання обмежувати себе ні в чому, розбещеність тощо. До цього додаються такі «хвороби сучасності», як індивідуалізм, експансія інструментального розуму, втрата індивідуальної свободи. Нічим не обмежений принцип індивідуалізму призводить до релятивізму, конформізму, руйнує як основи людської солідарності, так і основи для змістовного самовизначення. Інструментальний розум не здатен до продуктивного ціле покладання із урахуванням усієї життєвої перспективи, а зосереджується лише на шляхах і засобах досягнення вузько прагматичних і утилітарних цілей. Індивідуальна свобода зазнає все більших зазіхань з боку різноманітних маніпулятивних практик, або обмінюється на безпеку, яка в умовах поширення тероризму стає все більш затребуваною в індивідуальній і суспільній свідомості. Із розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій, віртуальної реальності, генної інженерії тощо перед людиною виникає все більш спокус стати «якби Богом», котрому усе приступне, котрий не знає ніяких меж і обмежень. Кризовий стан духовності призводить до того, що людське буття втрачає свої суттєві антропологічні параметри – людинодостеменність, одуховленість, універсальність. Тому формування якісно нового стану духовності з новими ціннісно-смісловими засадами і обріями стає однією із головних передумов уникнення антропологічної катастрофи.

Ця проблема є особливо актуальною для українського суспільства, для якого суттєве оновлення його духовних основ є необхідним не тільки у перспективі його демократичного та європейського вибору, а і у перспективі подолання корупції,

відтворення миру і збереження суверенності, незалежності і єдності самої нашої держави.

Шляхи вирішення проблеми.

1. Необхідно суттєво підсилити увагу до духовного стану людини, до формування і розвитку духовності особистості. Це має стати одним із визначальних пріоритетів сучасної освіти, яка намагається подолати свою попередню технократично-прагматичну парадигму, декларує свою особистісну зорієнтованість, гуманістичну спрямованість і має відповідальність перед суспільством.

2. Але в сучасних умовах, коли виникають нові механізми формування і розвитку особистості, висуваються до неї якісно нові вимоги, вже недостатньо просто постулювати важливість розвитку духовності особистості. Необхідно осмислити **як і якою** може і має бути духовність як особистісна якість. Актуалізується розробка і впровадження таких педагогічних стратегій які були б здатні узгодити унікальне і універсальне, самоцінне і загальнозначуще, партикулярне і суспільно-громадянське, раціональне і духовне, творчо-інноваційне і традиційне, глобальне і національне тощо в формуванні і розвитку особистості, розвивали би її здатність до продуктивної і відповідальної життєтворчості і соціального служіння.

3. У пошуках відповіді на ці питання все частіше привертають увагу до людино- і соціотворчого потенціалу релігії і релігійних смислів. Повернення релігії із приватної сфери у публічну, духовну і соціальну, навіть політичну і економічну, зростання її авторитету надає суспільству постсекулярного характеру і відкриває нові можливості для консолідації зусиль світських закладів освіти і релігійних інститутів у формуванні і розвитку духовності особистості, у формуванні спільного культурно-освітнього простору.

4. Освіті доцільно більш активно використовувати виховний і терапевтичний потенціал релігійних смислів, виражених зокрема у християнській етиці, яка виступає релігійним обґрунтуванням самоцінності людського буття і людської гідності, свободи особистості і її відповідальності за власне життя, соціальної солідарності, субсидіарності, милосердя, миролюбства, служіння людям, альтруїзму тощо.

5. Слід розвивати і більш активно використовувати потенціал різних форм релігійної освіти – релігієзнавчої, власно релігійної, релігійного просвітництва, релігійних духовних практик, таких, як сповідь, молитва, медитація тощо, знайомства із релігійними діячами і духовними авторитетами. Слід також здійснювати більш широку репрезентацію релігійних смислів у різних навчальних курсах і освітніх програмах.

6. Має бути налагоджена продуктивна комунікація між діячами освіти, науки, релігії, політики, громадськими організаціями, громадськістю, створений спільний комунікативний простір для обговорення важливих суспільних проблем, проблем

освіти і виховання із залученням представників різних конфесій – християнських і не християнських.

Висновки. Налагодження діалогу із релігією і діалогу релігій у культурно-освітньому просторі України може відкрити нові перспективи для формування і розвитку духовності особистості, зміцнення духовного здоров'я підростаючого покоління, духовного здоров'я українських громадян, духовних основ українського суспільства, продуктивного розвитку його соціокультурного життя, збереження нашої держави і її майбутнього розквіту. Але при цьому слід розуміти, що людська духовність – це випробування людини свободою і, як така, нічим не гарантована...крім самотворчої властивості людського буття і останнє слово у формуванні і розвитку духовності належить самій особистості.

с. Діогена (Терешкевич Галина Тарасівна)

кандидат наук з держ. управління, доцент кафедри філософії та економіки
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЛІКАРСЬКОЇ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ СПРАВИ У КОНТЕКСТІ ПЕРСОНАЛІСТИЧНОЇ БІОЕТИКИ ТА ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЕТИКИ

Постановка проблеми. В деяких країнах світу демографічним процесам стали притаманні глибокі кризові явища: зниження чисельності, спад народжуваності, старіння населення.

Шляхи вирішення проблеми. Основною причиною депопуляції більшості європейських націй є нехтування норм моралі у законодавчих ініціативах: легалізація контрацепції, абортів, перверсій, штучного запліднення, евтаназії, деяких аспектів генної інженерії тощо. Нині населення України різко скорочується. Пошук причин найчастіше зводять до економічних негараздів, що зумовлюють зменшення народжуваності та відтік населення. Та причини демографічної кризи слід шукати в падінні моральності суспільства. В Україні сформувалася своєрідна абортивно-контрацептивна культура. Організаційна структура надання медичної допомоги жінкам дітородного віку зорієнтована на створення сприятливих умов для здійснення абортів, використання засобів контрацепції і сприйняття їх як нормального соціального феномену. Велика кількість штучних абортів свідчить, що ті, хто їх чинить, керуються не моральними засадами, а власними інтересами. Демографічна ситуація в Україні спонукає державу, суспільство замислитись над проблемою цінності та гідності життя людини, оцінка якого з погляду біоетики однозначна: його потрібно шанувати і захищати від моменту запліднення до Богом призначеного відходу.

Біоетика привертає увагу, зокрема, до біологічного й антропологічного статусу ембріона людини, який від моменту запліднення має всі характеристики людської особистості: має унікальний особистий геном, керовану ним власну проект–програму життя та розвитку і людську гідність, що заслуговує пошани. Живий людський ембріон від моменту запліднення є людським суб'єктом з добре визначеною ідентичністю, який починає від цього моменту власний, безперервний, постійний і генетично координований розвиток, який не включає в себе зміну його природи, а лише поступовий прояв тих можливостей та здібностей, якими він вже володіє від самого початку; має право на власне життя, і кожне втручання, яке не було б на користь ембріона, розглядається як дія, що порушує таке право.

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького першим з усіх вищих навчальних медичних закладів України запровадив викладання біоетики

та християнської етики (з травня 1998 р). З 2003 р. в цьому ж навчальному закладі також функціонує перший в Україні Кабінет біоетики, який має навчально-методичні матеріали і технічне оснащення для викладання цих дисциплін. Методика викладання біоетики пройшла апробацію на кафедрі організації і управління охороною здоров'я, а також під час виїзних циклів у районах Львівської області, західних областях України, Херсонській області та Автономній республіці Крим. Анонімні опитування лікарів та студентів засвідчили велике зацікавлення цими дисциплінами. Респонденти-курсанти підтвердили, що кількість навчальних годин для циклів спеціалізації, передатестаційного та тематичного удосконалення організаторів охорони здоров'я є недостатньою. Кожен майбутній лікар, стоматолог і фармацевт передусім повинні мати стійкі моральні переконання, які не дозволять їм відійти від норм етичної поведінки, а створення кафедри біоетики в університеті сприяло б запобіганню негативним наслідкам розвитку медицини.

Висновки. Реалізація покликання лікаря на християнських цінностях та засадах, які є універсальними, абсолютними, вічними і незмінними, сприятиме підвищенню ефективності системи охорони здоров'я, а також організації навчального процесу, спрямованого на підготовку гуманних та висококваліфікованих фахівців та їх виховання у дусі любові до ближнього, милосердя, готовності до самопожертви в ім'я хворих, співчуття їм у горі, високої гуманності, моральності тощо.

На сьогодні назріла потреба переглянути основні нормативно-правові акти в сфері охорони здоров'я та скласти нові, враховуючи положення персоналістичної біоетики.

Убогов Сергій Геннадійович
кандидат фармацевтичних наук,
доцент кафедри контролю якості і стандартизації лікарських засобів Національна
медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика

РОЛЬ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ПРАЦІВНИКА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Постановка проблеми. Нинішні проблеми охорони здоров'я України, насамперед, обумовлені не економічними і політичними труднощами, а духовними та моральними хворобами, що глибоко вразили представників галузі і всю охороноздоровчу систему. Сьогодні ми спостерігаємо втрату духовних цінностей та моральних стандартів, як у багатьох представників влади, керівників фармацевтичних компаній, лікувальних закладів, так і у рядових медичних та аптечних працівників, і, навіть, у самих пацієнтів. Бюрократизм, формалізм, безвідповідальність, непрофесійність, неякісна медична допомога, надмірна комерціалізація, корисливість, нечесність, обман, поширення фальсифікованих ліків, корупція, хабарництво, безпринципність, байдужість, черствість, грубість, цинізм, неповага до людей, на превеликий жаль, стали дуже поширеними явищами для української медицини і фармації. Все це не тільки гальмує процес реформування та розвитку галузі охорони здоров'я, а взагалі руйнує світоглядні підвалини, на яких вона має будуватися, наскрізь отруює її систему, нищить її духовно-моральний, інтелектуальний та професійний потенціал.

Шляхи вирішення проблеми. Проте, не завжди так було. «Блаженні милостиві, бо вони помилені будуть» (Матв.5:7). Саме ці слова були основою діяльності лікарів доби Київської Руси, яка понад 1000 років тому разом із християнською вірою успадкувала високі християнські духовно-моральні цінності, що, зокрема, виявлялися у милосерді, співчутті та служінні ближньому, визнанні цінності життя кожної окремої людини. Служити людині означало служити Богові. Як наслідок, саме на базі християнських церков і монастирів почали відкриватися перші притулки та лікарні для бідних, сиріт і престарілих. Протягом X–XVI століть монастирі і церкви були головними осередками поширення медичних знань та центрами надання духовно-психологічної і соціально-медичної допомоги. Вагому роль в історії вітчизняної медицини відіграли подвижники Києво-Печерської Лаври – Антоній Преподобний, Даміан, Агапіт Печерський, Пімен Посник, які прославилися даром зцілення та сердечним, щирим, безкорисливим ставленням до хворих. Поряд із застосуванням цілющих трав та мазей, тогочасне лікування включало догляд, харчування, добре заспокійливе слово та релігійні обряди (молебень, помазання елеєм, піст, сповідь). Приклади самовідданого християнського

служіння у сфері медицини є і в більш пізній історії нашої країни. Варто тут згадати і сестер милосердя, і земських лікарів, і фронтових медиків, і видатних вчених медицини, і «святого лікаря» – гуманіста-мораліста Теофіла Яновського, і архієпископа Луку (професора Войно-Ясенецького), і багатьох інших відомих та невідомих нам героїв на ниві служіння здоров'ю людей.

Враховуючи вищевикладене, можна стверджувати, що без повернення до культурно-історичних витоків вітчизняної медицини та її духовних, морально-етичних, християнських ідеалів, нам не вдасться побудувати сильну та дієву систему охорони здоров'я, не вдасться підняти нову генерацію високоморальних та високопрофесійних медичних і фармацевтичних фахівців. Поряд з фонендоскопом, хірургічним скальпелем, таблеткою та апаратом УЗІ, кожен медик і фармацевт має покласти у свою медичну валізу та аптечку набір «духовних ліків», таких як віра в Бога і вищу справедливість, любов і повага до ближнього, доброта, співчуття, милосердя, чесність, порядність, безкорисливість, скромність, глибока моральність і сумлінність, професіоналізм, відданість своїй справі, щира турбота про пацієнта, жертівність, готовність послужити нужденному.

Висновки. Таким чином, надзвичайно важливим та актуальним завданням для представників професійної спільноти, влади та всієї громадськості є всебічне сприяння поширенню християнських духовних і морально-етичних цінностей серед медичних та фармацевтичних працівників на всіх етапах їх підготовки та професійної діяльності.

Фазан Василь Васильович

доктор педагогічних наук, доктор теологічних наук,
доцент кафедри загальної педагогіки та андрагогіки

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ХРИСТІЯНСТВО - ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ І СУСПІЛЬСТВА

Працюючи з молоддю, ми стикаємось з масою проблем, притаманних нашому часу. Розв'язувати ці проблеми допомагають шкільні психологи, але не завжди це приносить потрібні результати, бо сучасний погляд на душу зовсім протилежний погляду Церкви. А враховуючи те, що під духовністю найчастіше розуміють „душевність”, тобто коли художню літературу, яка розвиває пороки і пристрасті, пропонують як „сильну духом”, то ми зовсім розгублені в питаннях, які стосуються душі і духу.

Духовний розвиток особистості у великій мірі визначається її вихованням та освітою. У своїй виховній діяльності школа об'єктивно має лише двох союзників – Церкву і сім'ю. Тільки Церква, сім'я і школа реально усвідомлюють глибину проблеми і свою відповідальність за стан духовності українського суспільства. Інші сучасні соціальні фактори, на жаль, активно протидіють моральним нормам.

Будь-яка система освіти спирається на певний світогляд, який або вимагає духовного начала, або заперечує його. В сучасних закладах освіти, на жаль, ще часто здійснюється орієнтація учнів на суспільство масового споживання як матеріальної, так і культурної продукції. При цьому фактично виконується замовлення тих впливових транснаціональних структур, яким зручно бачити наш народ у якості споживача другосортних товарів для слаборозвинутих країн і як працівників екологічно шкідливих виробництв. Природно, що з цієї позиції духовні цінності суспільства видаються зайвими. Тому необхідно, щоб система освіти спиралася на світогляд, в основі якого були б духовні цінності, духовні і моральні орієнтири. Ми поки що не можемо зробити матеріально забезпеченими громадян нашого суспільства, але ми можемо зробити все, щоб були багатшими духовно наші діти. І саме від того, яке значення надається освіті і вихованню в державних структурах і в суспільстві, залежить наше майбутнє.

Що пропонує суспільству Православна Церква сьогодні для подолання проблем виховання? Сьогодні необхідно зрозуміти, що система виховання має повернутися до своїх історико-культурних та духовно-моральних першооснов. Державна школа повинна забезпечити конституційне право громадян отримати початкове уявлення про релігію у відповідності до віровчень та переконань, які прийняті в сім'ї.

Було б помилкою вважати, що всі вказані проблеми суспільства властиві лише Україні. У багатьох країнах сучасного світу люди стурбовані станом виховання молодого покоління. І кожного разу приходять до висновку: лише спільними зусиллями сім'ї, школи і Церкви можливо позитивно вплинути на стан сучасного суспільства.

Слід відзначити, і це подає надію, що в українському суспільстві, зокрема, у керівництва держави, працівників освіти, є розуміння важливості духовних цінностей. Так, в преамбулі Конституції України вказано про відповідальність громадян перед Богом.[2.9] В державній національній програмі „Освіта” зазначено, що завданням держави є „відтворення й трансляція культури і духовності”. Пріоритетним напрямком виховання визнано „забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, культури та історії рідного краю”.

Для виконання поставлених завдань, на наш погляд, обов'язковою є наявність двох факторів:

1. Усвідомлення того, що саме православні християнські цінності і християнські традиції є основою нашої культури і моральності, джерелом всіх досягнень українського народу впродовж його тисячолітньої історії.

2. Розуміння того, що вирішення поставлених завдань в області освіти, культури і виховання не є можливим без об'єднання зусиль суспільства, держави і Православної Церкви.

Православна Церква впродовж тисячолітньої історії України, незважаючи на несприятливі обставини, плідно діяла з метою просвіти народу, створювала шедеври високої духовної культури, закладала систему ефективної в свій час народної освіти. Результати цієї діяльності і в наш час вражають своєю величчю і довершеністю: храми і іконопис Київської Русі, літописи і натхненна духовна література, Острозька Біблія (друкована книга XVI – XVII сторіччя), Києво-Могилянська академія і висока грамотність українського народу, перлини духовної поезії і народний епос, що коріниться в християнській доброчесності, монастирські шпиталі і притулки для сиріт, нарешті, висока християнська моральність народу – ось далеко не повний перелік тих явищ в історії України, які є результатом діяльності Православної Церкви і взірцем для нас.

Тому ми вважаємо, що у нас і зараз є шанс для духовного відродження України. І Українська Православна Церква готова реалізувати його у співробітництві з освітніми установами та громадськістю, сприяти покращенню освіти на засадах християнських цінностей.[1.35]

Чуркіна В.Г.

доцент кафедри виховання й розвитку особистості
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»,
кандидат мистецтвознавства, м. Харків

Косенко К.О.

методист Центру громадянського виховання
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»,
магістр управління, м. Харків

МОРАЛЬНИЙ ЗАКОН І ВІРА, ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ВЧИТЕЛЯ

Можна стверджувати, що віра – це сукупність мотивацій людини. Вони є різними, тому Вірою з великої літери ми називатимемо сукупність позитивних мотивацій. Зазвичай це такі мотивації, які пройшли через еволюційний сепаратор проб та помилок і забезпечили виживання спільнот. Саме моральний закон і Віра мають сьогодні визначати мету діяльності закладів освіти, та вчителів, сприяти духовному формуванню, успішності людини.

Мораль покликана сприяти соціальній згоді та гармонії в суспільстві, бо сьогодні в умовах хомогенного суспільства, інформаційного, ринкового суспільства, суспільства споживання відбувається трансформація цінностей і норм, вибір її стратегії позбавляється етичних оцінок і дій. Трансформується моральна свідомість. Сьогодні розмиваються етичні та логічні норми суспільних і родинних стереотипів, втрачається ідентичність.

Етичним, тобто морально виправданим, є дії індивіда, цілі, і результати якого погодяться з цінностями, правами та інтересами всіх зацікавлених осіб, тобто всіх тих, кого воно стосується.

Сутність моралі простежується в етичній ієрархії, яка визначає правила поведінки: не нашкодь, запобігай злу, твори добро.

Рисунок 1.1. Суть моралі

Норма «не нашкодь» становить нижчий щабель ієрархії, так як вимагає значно

менше зусиль у порівнянні з її більш високими ступенями – «запобігти злу» та «твори добро».

Багато людей визнають необхідність дотримуватися в будь-яких умовах, зокрема у відносинах між колегами наступних правил поведінки:

- Бути чесним: бути правдивим, щирим, відвертим, відкритим, неупередженим, не шахраювати, не красти, не брехати, не змінювати, не хитрувати.
- Бути порядним: бути принциповим, шляхетним, відкритим, сміливим і діяти на переконання; не бути недобросовісним.
- Стримувати обіцянки: цінувати правду, виконувати обіцяне, здійснювати домовленості – як усні, так і закріплені на папері, не інтерпретувати домовленості надмірно технічних або юридичним чином з метою виправдати їх недотримання або розрив угод.
- Бути вірним: бути вірним і відданим друзям, колегам, споживачам і країні, не використовувати і не розголошувати довірчу інформацію; в професійній діяльності підтримувати здатність до незалежних професійних суджень, намагаючись уникати тиску та конфліктів інтересів.
- Бути справедливим: бути справедливим і неупередженим, демонструвати прихильність справедливості, однаково ставлення до всіх, терпимість і прийнятність розмаїття різних точок зору, не підбурювати інших до помилок і не прагнути отримувати з цього вигоду.
- Піклуватися про інших: бути турботливим, добрим, співчуваючим, ділитися і віддавати, служити іншим, допомагати тим, хто цього потребує, і намагатися не ображати інших.
- Поважати інших: виявляти повагу до людських достоїнств, поважати право на приватне життя та на автономію кожної людини; бути ввічливим, пунктуальним і стриманим; давати іншим інформацію, необхідну їм для прийняття рішень; не ставитися до інших зверхньо, не принижувати.
- Бути законослухняним громадянином: виконувати справедливі закони; якщо закон несправедливий, відкрито заявляти про це; відповідально ставитися до всіх демократичних прав і привілеїв через участь, соціальної добросовісності й громадської роботи; на посаді керівника чи лідера важливо здійснювати демократичні процеси прийняття рішень, уникати зайвої секретності або приховувати інформацію та сприяти тому, щоб усі мали інформацію для обдуманого вибору з метою реалізації своїх прав.
- Прагнути до досконалості: прагнути до досконалості в усьому, в тому числі у виконанні особистих і професійних обов'язків; бути старанним, надійним, працелюбним і обов'язковим; виконувати всі доручення якнайкраще, розвивати та підтримувати високий рівень компетентності, бути добре проінформованим і

підготовленим, не задовольнятися посередністю, не прагнути перемогти за будь-яку ціну.

- Бути відповідальним: відповідати за свої рішення, за можливі наслідки своєї діяльності чи бездіяльності і за ті приклади, які ви даєте іншим. Батьки, вчителі, роботодавець, багато професіоналів і державні службовці повинні бути особливо відповідальні в своїй поведінці, у зберіганні та зміцненні репутації своїх сімей, компаній і уряду; морально відповідальні люди уникають навіть видимості порушення етичних норм і вживають заходів для виправлення або попередження неправильного поведіння інших.

У галузі господарської діяльності найбільше розповсюдження отримали такі моральні цінності, як довіра, повага, відповідальність, справедливість, турбота, громадянськість. Вони націлюють на дотримання наступних правил при прийнятті стратегічних рішень:

- доведення достовірної інформації до всіх зацікавлених осіб;
- повагу всіх учасників (працівників, постачальників, акціонерів);
- дотримання високих стандартів відповідальності, спираючи на репутацію фірми;
- справедливе ставлення до всіх учасників;
- прояв співчуття до всіх зацікавлених осіб під час виконання рішення;
- відповідність прийнятого рішення громадським, культурним і екологічним цінностям.

Розглядаються найбільш важливі проблеми етики та моральності як наукових напрямів і як реальних сфер людської життєдіяльності. Важливим інструментом регулювання суспільних відносин є релігія. Слово «релігія» пов'язане з латинським *relegare* – «ставитися з повагою», за тлумаченням А. Августіна походить від дієслова *religare* – «зв'язувати» (небо та землю, людину та Бога).

Зазвичай релігію ототожнюють з вірою в надприродне, однак поняття надприродного ширше, ніж поняття релігії. Бог є трансцендентним, тобто потойбічним, таким, що не міститься в межах даного замкненого кола свідомості (іманентного). Тому людина не може відкрити Бога, «побачити його», пізнати так, як вона може пізнати будь-яке природне явище. Лише сам Бог може відкритись людині, може перейти цю грань між трансцендентним та іманентним, тим більше, що не будучи сам творінням, Творець залишає в кожному своєму творінні маленьку частину себе.

Релігія – це світогляд і світосприйняття, а також відповідна поведінка та специфічні дії (культ), засновані на вірі в існування Бога або Богів. Крім теологічних догм релігія проповіді визнана багатьма людьми. Релігійні моральні цінності відображено в заповідях, таких, як «не убий», «не вкради», «не заздри» тощо. Тому

релігію та мораль часто розглядають як нероздільні поняття. Релігійні норми пов'язані з «абсолютом», виражають абсолютні принципи, еталони, ідеали. Форма норм робить їх непересічним законом, і як такі вони ставали основною складовою частиною нормативного регулювання в більшості традиційних суспільств. Упродовж усієї історії суспільства релігійні норми виконували ширші функції, а не лише духовно моральні. Насамперед, вони як соціально організаційні норми в широкому розумінні слугували для формування відносин між членами релігійних общин, релігійними спільнотами; вони широко використовувались і продовжують використовуватися в політичній та ідеологічній сферах.

Доброю ми називаємо людину, яка несе людям добро, любов, допомогу, благовоління.

В протилежність цьому провідними християнськими чеснотами виступають: смиренність і співчуваюча любов, яка звернена навіть до ворогів.

Релігійні норми – це обов'язкові, формально-визначені правила поведінки загального характеру, закріплені у релігійних джерелах і джерелах позитивного права, приймаються та реалізуються в офіційному порядку, визначають межі можливої та належної поведінки усіх суб'єктів релігійних відносин.

У релігійних нормах: визначено відношення релігії до істини, до оточуючого світу; порядок організації і діяльності релігійних об'єднань, общин, монастирів, братерств; регламентуються відносини віруючих людей один до одного, до інших людей, їх діяльність у «світському» житті; закріплюється порядок відправлення релігійних обрядів.

До основних історичних форм релігійної свідомості, від самих примітивних, до самих розвинених, можна віднести: анімізм, тотемізм, фетишизм – властиві для родового суспільства; політеїзм (багатобожжя або язичництво) властиве на ранніх етапах розвитку суспільства, рабовласницької суспільно-економічної формації; пантеїзм, деїзм і теїзм (монотеїзм) властиві для більш розвинених суспільств: вони говорять про єдиного Бога, але уявляють його відмінним.

Міф – своєрідна «матриця культури», з нього формуються і релігія, і філософія, і мистецтво, що дало право Шеллінгу говорити про своєрідну «праміфологію, первісної поезії».

Mythos означав «слово», «розповідь» що не протиставлявся logosу, початковим змістом якого також є «слово», «мова». І тільки пізніше «logos» визначають як здатність мислення, розум у працях древніх філософів Геракліта, Платона.

Джерела релігійної свідомості різноманітні. Серед них соціальні, економічні, психологічні, гносеологічні, духовні та інші. Коріння релігії фактично збігаються з її функціями. До основних з них належать:

- Соціальна – інтегрує, об'єднує людей уже неспоріднених національними або расовими ознаками, а за духовно – догматичним, що значно ширше;

- Психологічна та психотерапевтична – пояснюють внутрішній світ людини , дають заспокоєння , знімають тяжкість умов життя та стреси;
- Етична – обґрунтовує мораль, моральні цінності й ідеали суспільства;
- Гносеологічна (пізнавальна) – відповідає на питання, які не може висвітлити наука;

- Світоглядна – утворює цілісний світогляд. Існує світоглядна потреба у вірі.

Філософи вважали, що місце віри в світогляді людини не може замінити ніякий інший вид знань. У ХХ про це багато писав Е. Фромм.

- Духовна – наповнює життя глуздом, відкриває перспективу особистого самовдосконалення та вічного життя, безсмертя, відповідає на питання про сенс життя людини та буття.

Релігію в цьому зв'язку можна порівняти і з іншими видами духовної діяльності людини – філософією і мистецтвом, які також є вічними, тобто будуть існувати до тих пір , поки живе й розвивається людина та розвивається суспільство.

Професійна етика вчителя має за мету оволодіння основними знаннями про мораль і моральність, цілісність і віру в усіх її історичних проявах і формах, шляхи сформування моральної культури особистості; чуттєве як момент цілісного утвердження людини в світі, загальні закони розвитку мистецтва та розмаїття форм естетичного відношення людини до світу.

Штанько Людмила Олександрівна
кандидат економічних наук, доцент кафедри прикладної економіки, ректор
ПВНЗ «Український гуманітарний інститут»
Понятовський Фелікс Климентійович
доктор богослов'я, проректор з науково-педагогічної роботи
ПВНЗ «Український гуманітарний інститут»

ІНТЕГРАЦІЯ ХРИСТІЯНСЬКИХ ПРИНЦИПІВ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Постановка проблеми. За часів незалежності Україна не обрала для себе єдиний світоглядний орієнтир. Наслідки цього відчуються в різних сферах суспільного життя. Особливо гостро це питання стоїть перед навчальними закладами, які безпосередньо працюють з молоддю, тобто, тією категорією громадян, які найбільш вразливі до емоційного, психологічного, інтелектуального впливу. В результаті ми спостерігаємо падіння моральності, розповсюдження шкідливих звичок серед підлітків та молоді, відсутність цілісних орієнтирів, соціальної активності. Перед навчальними закладами різних рівнів стоїть питання формування тієї платформи, на якій можливо збудувати та організувати таким чином освітній процес, щоб він не лише дозволяв отримувати дітям та молоді необхідні для їх майбутнього життя знання, але й допомагав сформувати учнів (студентів) як повноцінних, гармонійних, цілісних особистостей, відкритих до потреба суспільства та здатних їх долати.

Для реалізації цього завдання необхідно дати відповіді на наступні запитання. Яким чином впроваджувати християнські принципи в освітній процес? Як здійснювати інтеграцію християнського світогляду для осіб, які мають інші релігійні переконання, дотримуючись при цьому позицій релігійної толерантності? Які можливості доступні в правовому полі України для інтеграції християнських принципів в освітній процес?

Шляхи вирішення проблеми. Відповідаючи на поставлені запитання треба зазначити наступне. По-перше, для здійснення інтеграції християнських принципів в освітній процес необхідно, щоб педагог сам був глибоко переконаний в тому, що саме ці принципи є основою для формування цілісної особистості, що саме ці принципи спроможні виступити рушійною силою для перетворення суспільства. Для того, щоб педагог міг успішно реалізовувати дану інтеграцію, його життя має відповідати цим високим стандартам.

В контексті реалізації даного принципу перед навчальним закладом постає складне питання підбору кадрів, що могли би стати носіями зазначених ідей. Адміністрації освітніх установ мають реалізовувати заходи щодо підтримки духовності в педагогічному колективі, а саме: проведення семінарів, конференцій,

присвячених темі інтеграції та індивідуальному духовному зростанню особистості. Доцільно впроваджувати духовні настанови на будь-яких офіційних заходах та засіданнях, в т.ч. педагогічних та методичних радах.

Друге важливе питання, на яке необхідно дати відповідь щодо інтеграції християнських принципів в освітній процес, викликано існуванням мультикультурного світу. Як зберегти повагу до принципів та переконань кожного учня (студента), при цьому залишаючись на засадах християнства? Це можливо не через впровадження вузькоконфесійних догм, а через поширення основних біблійних принципів, які покладені в основу загальнолюдських цінностей.

Інтеграцію християнських принципів в освітній процес можна реалізовувати через наступні заходи:

- впровадження дисциплін (предметів) морального змісту в навчальних планах підготовки фахівців (школярів);
- практичне застосування християнських принципів при викладанні різних тем будь-якої навчальної дисципліни (предмету);
- індивідуальний підхід до кожного студента (учня);
- підтримка соціальної активності дітей та молоді через реалізацію різноманітних соціальних проектів на засадах волонтерства.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, необхідно сказати, що інтеграція християнських принципів в освітній процес через реалізацію навчальних, культурних, наукових заходів сприятиме формуванню цілісної особистості молодшої людини та може стати основою для забезпечення сталого розвитку суспільства.